

В.В. Сидоренко

**ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНЕ
ЗРОСТАННЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА
НА ЗАСАДАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ
СИСТЕМИ**

Навчальний посібник

Частина I

ДОНЕЦЬК – 2010

УДК 378.14:811.161.2
ББК 74.584(4Укр)738.8
С 34

Затверджено Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для організаторів післядипломної педагогічної освіти, слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників та студентів вищих педагогічних навчальних закладів (Лист № 1/11-1628 від 11.03.2010 р.)

Автор:

Сидоренко В.В. – доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін та методики їх викладання Донецького ОблППО, кандидат філологічних наук, учитель вищої кваліфікаційної категорії

Науковий консультант:

Е.М. Соф'яни, кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент АПН України

Рецензенти:

Г.В. Єльнікова, доктор педагогічних наук, професор (Київський ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» АПН України);

Г.І. Мартинова, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства і прикладної лінгвістики (Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького);

Л.Г. Чернікова, проректор з науково-педагогічної роботи, доцент (Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти)

С 34. Сидоренко В.В. Професійно-особистісне зростання вчителя-словесника на засадах кредитно-модульної системи: Навчальний посібник: У 3 ч. – Ч. I. – Донецьк: Каштан, 2010 – 229 с.

У навчальному посібнику розглядається впровадження кредитно-модульної системи підвищення кваліфікації на курсах вчителів української мови та літератури як інноваційний шлях для забезпечення мобільності й конкурентноспроможності педагога, якісної неперервної освіти в умовах створення єдиного європейського освітнього простору. В основу інноваційної системи підвищення кваліфікації покладено багатовимірну циклічну модель професійно-особистісного зростання вчителя-словесника, визначено етапи міжтестастійного циклу за кредитно-модульною системою організації навчання, форми роботи на виділених етапах. Подано розподіл залікових кредитів на всіх етапах міжтестастійного періоду. Розроблено критерії оцінювання участі вчителя-словесника в інформаційно-мотиваційному блоці кредитного (змістового) модуля навчальної програми. Вміщено пакет психолого-андрагогічних діагностик для самооцінки і самоконтролю педагога. Запропоновано форму залікової кредитної книжки – Щоденник слухача курсів (Частина II) і Щоденник міжкурсового періоду (Частина III).

Для працівників системи післядипломної педагогічної освіти, тьюторів, лекторського складу та слухачів курсової підготовки за кредитно-модульною системою організації навчання, керівних і педагогічних працівників, методистів рай(міськ)МК, також усіх, хто цікавиться питаннями модернізації вітчизняної системи післядипломної педагогічної освіти, тієї когорти освітян, яка дбає про акме-орієнтоване неперервне самотворення, саморозвиток, самовдосконалення і самореалізацію, підвищення професійно-фахового й індивідуально-особистісного рівня протягом усього життя.

© Сидоренко В.В., 2010

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....	6
-----------------------	----------

РОЗДІЛ І.

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	12
---	-----------

1.1. Організаційно-методологічні засади впровадження кредитно-модульної системи в післядипломну педагогічну освіту.....	12
1.2. Багаторівнева циклічна модель підвищення кваліфікації вчителя української мови та літератури за кредитно-модульною системою організації навчання.....	22
1.3. Етапи підвищення кваліфікації вчителя-словесника за кредитно-модульною системою навчання.....	31

РОЗДІЛ ІІ.

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА В УМОВАХ КРЕДИТНО- МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ.....	39
---	-----------

2.1. Підготовка конкурентноспроможного словесника в системі післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу.....	39
2.2. Складові модульної навчальної програми підвищення кваліфікації вчителів-словесників: кредитні модулі, змістові модулі, підмодулі...	53
2.3. Структура змістових модулів навчальної програми професійного-особистісного розвитку вчителів-словесників.....	59
2.4. Організація індивідуальної та самостійної роботи педагога на курсовому етапі підвищення кваліфікації.....	62

2.5. Розподіл залікових кредитів на всіх етапах підвищення кваліфікації міжтестастійного циклу	68
2.5.1. Контроль успішності слухача на курсовому етапі.....	68
2.5.2. Заліковий кредит післякурсного етапу.....	77
2.6. Пакет психолого-андрагогічних діагностик для самооцінки та самоконтролю вчителя-словесника в міжтестастійний період.....	88

РОЗДІЛ III.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА КУРСАХ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ЗА ТЕМОЮ: «ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА».....

3.1. Підготовка вчителя-словесника до застосування інтерактивних технологій як інноваційної дидактичної системи на кредитно-модульній курсах підвищення кваліфікації.....	91
3.2. Розробки кредитних модулів навчальної програми за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література»....	98
3.2.1. Організаційно-настановчий формат.....	98
3.2.2. Контрольно-дистанційний формат.....	127
3.2.3. Підсумково-звітний формат.....	134
3.2.4. Контрольно-оцінювальна складова модульної програми курсової підготовки вчителів-словесників.....	141
3.2.4.1. Вхідний контроль у формі тестів.....	141
3.2.4.2. Модульний контроль за соціогуманітарним кредитним модулем навчальної програми.....	147
3.2.4.3. Модульний контроль за професійно орієнтованим кредитним модулем навчальної програми.....	149
3.2.4.4. Науково-практична конференція «Психолого-педагогічні та науково-методичні основи застосування інноваційних педагогічних технологій особистісно	

зорієнтованої освіти на уроках української мови та літератури».....	154
3.2.4.5. Підсумковий контроль у формі тестів	157
3.2.5. Орієнтовні теми кооперативних творчих проєктів.....	170
3.2.6. Основні вимоги до кооперативного творчого проєкту.....	174
КОМПЕНДИУМ ПОНЯТЬ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ.....	176
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ.....	189
КЛЮЧ ДО ТЕСТІВ КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ МОДУЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ.....	190
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	191
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	194
ДОДАТКИ	
<i>Додаток 1.</i> Навчально-тематичний план курсової підготовки вчителів української мови та літератури з елементами кредитно-модульної системи за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література»	
<i>Додаток 2.</i> Банк модульних залікових кредитів курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури	
<i>Додаток 3.</i> Шкала та критерії оцінювання навчальних досягнень слухачів-словесників	
<i>Додаток 4.</i> Розклад занять на кредитно-модульних курсах підвищення кваліфікації учителів української мови та літератури	

ПЕРЕДМОВА

Слід переосмислити роль освіти не тільки як пасивного виконавця певного «соціального замовлення», але як реального середовища, що формує образ майбутнього та механізми його досягнення.

Бизнес-образование: специфика, программы, технологии, организация. – М., 2004. – С. 161

Основними тенденціями сучасного розвитку освіти в Україні визначають **відкритість** (самостійна роль суб'єкта в процесі навчання, варіативність і можливість вибору параметрів процесу навчання, доступ до інформації та ін.), **безперервність** (систематизований і цілеспрямований процес набуття необхідних для успішної творчої професійної діяльності компетенцій упродовж життя і под.) і **трансформацію у сферу освітніх послуг** (орієнтація на міжнародні професійні стандарти, урахування індивідуальних освітніх потреб особистості, створення умов для якісної неперервної освіти тощо). За таких процесів реформування і модернізації змінюється статус інститутів післядипломної педагогічної освіти як провайдерів, що будують надання сфери освітніх послуг на принципах бенчмаркінгової діяльності, мають створити умови для впровадження освіти педагогів протягом життя, розширити спектр інноваційних підходів, технологій, форм і методів навчання дорослих на засадах компетентнісного підходу, забезпечити перехід від репродуктивного засвоєння педагогами інформації до формування якостей, необхідних для творчого самопізнання, саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, самоактуалізації. Реформування, глобалізація та універсалізація освітнього простору в Україні неможливі без належної системи підготовки педагогічних працівників, що має базуватися на застосуванні андрагогічних наукових основ, принципах компетентнісного й особистісно зорієнтованого підходів, неперервності та відкритості, професійній мотивації, моніторингу якості тощо. Інноваційна кредитно-модульна система підвищення кваліфікації педагогічних працівників здатна забезпечити гнучкість підготовки вчителя відповідно до європейського виміру в освіті, посилити конкурентоспроможність

регіональної системи в національному та європейському просторі, створити систему оцінювання результативності, найбільш адаптованої до вимог Болонської декларації. Кредитно-модульна система організації навчання синтезує три основні підходи до освіти: **андрагогічний**, що враховує особливості навчання дорослих, **особистісно зорієнтований**, за якого в центрі уваги є вироблення відповідних технологій і методів навчання, спрямованих на індивідуальну траєкторію розвитку особистості, та **контекстний**, побудований на використанні контексту освітнього процесу як умови перетворення навчальних знань у професійні [102, с. 268-283]. Вона також ґрунтується на основних принципах побудови відкритої освіти, зокрема неперервній підтримці педагога на всіх етапах діяльності, професійній мотивації до самотворення, самовдосконалення і самореалізації.

Кредитно-модульна система – це **інноваційний шлях до інтеграції базової освіти й самоосвіти** вчителя-словесника. Виклики суспільства й освіти, створення багатовекторної моделі профілізації (як системи освіти в цілому, так і суспільно-гуманітарної зокрема) чітко визначають основні ролі й принципи діяльності успішного вчителя української мови та літератури. Сучасній школі потрібен словесник, котрий працює у форматі творчих пошуків, що ґрунтуються на здобутках традиційної методики й включають інноваційні елементи, педагог, самотивований не на репродукцію, а на експеримент, дослідження, новаторство, здатний до неперервної освіти, навчання протягом життя. Особистісно зорієнтований процес учіння, діяльнісний підхід до організації мовно-літературної освіти, перевага діалогічно-екзистенційних (активних, інтерактивних, кооперативних та ін.) методів навчання, технократичні досягнення цивілізації (інформаційно-комунікаційні технології і под.) спрямовують вчителя-словесника на диференціацію, варіативність, інтегративність при виборі технологій і форм організації пізнавального процесу, видозмінюють функційні ролі всіх учасників, оскільки інноваційний тип відносин визначається переходом від традиційно-інформативної ролі до фасилітативної, дослідницько-аналітичної,

координаторської, організаторської тощо. В новому освітньому просторі професійна компетентність учителя-словесника передбачає розвиток таких функцій, як **інформаційної (знати), діяльнісної (уміти), креативної (володіти) та розвивальної (бути)**, а також належного володіння мовно-літературною, мовленнєвою, стратегічною, функціонально-стилістичною, соціокультурною тощо компетенціями, компетенцією освіти протягом життя.

Кредитно-модульна система підвищення кваліфікації уможлиблює розвиток європейських тенденцій в освіті, переорієнтовує суб'єктів із процесу на результат навчання та рельєфно вирізняється з-поміж традиційних форм організації процесу певними перспективами. Це інноваційна система науково обґрунтованих андрагогічними принципами навчання дій, здійснення яких гарантує досягнення визначеної мети і завдань організації неперервної освіти протягом життя. За **традиційного формату підвищення кваліфікації** слухач переважно виступає пасивним учасником – об'єктом – навчального процесу: записує лекційний матеріал, слухає, прогнозує перспективу застосування в практичній площині, є репродуктивним носієм інформації, отже, діяльність здійснюється на **розпізнавально-відтворювальному рівні**. Кредитно-модульна система організації навчання уможлиблює зміну ролі слухача на реальний суб'єкт, який самостійно обирає індивідуальний освітній маршрут, визначає параметри процесу навчання (тривалість, форми, методи, зміст, програми навчання, засоби та ін.), бере активну участь у всіх етапах курсової підготовки, здійснює цілепокладання, творчо й варіативно прогнозує результати діяльності, мобільно оперує способами та здійснює конструктивну корекцію в принципово нових умовах. Крім зазначених вище, інноваційна система підвищення кваліфікації педагогічних працівників має цілу низку переваг. По-перше, вона змінює види професійного самовдосконалення вчителя-словесника від традиційного пасивно-репродуктивного, епізодичного (один раз на п'ять років) до **інноваційного проблемно-орієнтованого, цілеспрямованого, активно-діяльнісного**; по-

друге, трансформує зміст навчання, надаючи можливість його гнучкої варіативності, уможлиблює використання **диференційованих та індивідуальних навчальних програм професійного розвитку**, різних форм взаємодії між усіма учасниками процесу; по-третє, підвищує внутрішню мотивацію вчителя, його проактивність і самостійність, він відповідальний за свій вибір у навчанні і темп власного професійного розвитку; по-четверте, сприяє вибору педагогом індивідуально-особистісної траєкторії професійного розвитку, оволодінню системою засобів, методів, механізмів самовдосконалення та самореалізації себе як особистості, професійному педагогічному вдосконаленню, підвищенню рівня майстерності тощо. За кредитно-модульної системи організації навчального процесу представники ІППО (тьютор курсів і лекторський склад) **перестають бути трансляторами фундаментальних знань, а є співпартнерами в оволодінні знаннями і вміннями, співтворцями, сприяють розвитку навичок самоосвіти шляхом розробки модульних навчальних планів і програм.** Важливим моментом також є те, що на кожному етапі курсової підготовки засвоєні слухачами-словесниками знання, сформовані уміння, навички перевіряються (вхідний, модульний, поточний, підсумковий контроль та ін.), за необхідності проводиться рефлексія і корекція. Проте педагогічні працівники не завжди усвідомлюють зміст і перспективи інноваційної системи підвищення кваліфікації. Наприклад, анкетування, проведене серед учителів-словесників за темою курсової підготовки: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література», показало, що 7 % респондентів обрали кредитно-модульний формат курсів свідомо, самостійно, для 93 % – це вибір адміністрації навчального закладу чи методичної служби. Серед шляхів удосконалення професійної компетентності педагога назвали самоосвітню діяльність, курсову підготовку, участь у роботі методоб'єднання, проте ці види професійного самовдосконалення і самотворення словесника набувають пасивного чи локального, а не системно-цілеспрямованого характеру, зреалізуються під впливом зовнішніх чинників або тільки на основі

досвідченості, за незначної активності самого вчителя, при цьому переважає вибірковий підхід до розвитку тих компетенцій, професійних умінь і якостей особистості, що вчитель-словесник визначив для себе за конкретних умов як найважливіші, найнеобхідніші.

Запропонований навчальний посібник є першою ґрунтовною і виваженою спробою адаптувати ідеї Європейської кредитно-трансферної та акумулювальної системи до післядипломної педагогічної освіти, забезпечити якісний неперервний навчальний процес за індивідуальною освітньою траєкторією педагога на всіх етапах міжтестастійного циклу, включаючи дистанційний і пролонгований міжкурсний, розробити індивідуальну програму професійно-особистісного розвитку словесників на підставі поєднання модульних технологій і залікових освітніх одиниць (кредитів).

Навчальний посібник складається з трьох взаємозв'язаних частин. У **першій частині посібника** вияскравлюється модернізація процесу підвищення кваліфікації вчителів-словесників за впровадження багатоциклічної моделі професійно-особистісного зростання педагога на засадах кредитно-модульної системи з урахуванням вимог реформування вітчизняної системи післядипломної педагогічної освіти і тенденцій розвитку європейського освітнього простору. Визначено етапи міжтестастійного циклу, мету, завдання, зміст і функції, форми і технології на кожному з періодів, діяльнісний аспект усіх суб'єктів пролонгованої системи навчання. Описано організацію навчального процесу за кредитно-модульною системою, зокрема аудиторну і позааудиторну, індивідуальну і самостійну роботу. Подано виважений розподіл залікових кредитів на всіх етапах міжтестастійного циклу: *курсівому*, включаючи інформаційно-мотиваційний, практико-діяльнісний і контрольний блоки змістового модуля, і *післякурсівому* з урахуванням рівня реалізації завдань, виконаних форм діяльності, виявлених і сформованих компетенцій. Перша частина навчального посібника вміщує пакет навчально-методичних, практико-зорієнтованих (завдання до практичних, семінарських, тренінгових занять,

самостійної та індивідуальної роботи, контрольної діяльності, вимоги до захисту кооперативного творчого проекту та ін.), діагностичних матеріалів (пропедевтичні, рефлексивні тощо) для кредитно-модульних очно-дистанційних курсів учителів української мови та літератури за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література». Запропоновано компендіум понять курсів підвищення кваліфікації за інноваційною кредитно-модульною системою організації навчання.

Для простеження індивідуального освітнього маршруту педагога, реалізації програми професійно-особистісного розвитку вчителя-словесника, чіткої організації неперервної освіти, фіксування залікових кредитів за визначені форми роботи запропонована **форма кредитної залікової книжки¹**: **Щоденник слухача курсів** (Частина II) і **Щоденник міжкурсового періоду** (Частина III). Документи уможливають моніторинг розвитку педагога на всіх етапах підвищення кваліфікації, віддзеркалять виявлені й сформовані компетенції, визначають готовність і здатність учителя кваліфіковано, професійно провести планувальну, аналітико-прогностичну навчальну діяльність на технологічному (інноваційному) рівні.

Розробка й експериментальна апробація інноваційної кредитно-модульної моделі підвищення кваліфікації педагогічних працівників проводилася в межах програмно-цільового проекту Донецького облППО «Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в інституті післядипломної педагогічної освіти» [28], на очно-дистанційних курсах учителів української мови та літератури за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література» (з елементами кредитно-модульної системи).

¹ Серед термінологічного різноманіття коректною назвою для документа, що фіксуватиме заліковий кредит слухача курсів за кредитно-модульною системою організації навчання на всіх його етапах, вважаємо термін «**щоденник**». Вибір авторки передусім обґрунтовано лексико-семантичним навантаженням розглядуваного слова (пор.: «щоденник» – «щоденні записи індивідуального характеру про події, факти, враження від чогось; щоденні записи наукових спостережень під час експедицій, досліджень; зошит для щоденних записів про задані уроки, одержані оцінки на уроках, зауважень для учителів» [138, с. 535]; «блокнот» – книжка або зошит для записів з відірвними аркушами [138, с. 31]; «книжка» – «який-небудь документ у вигляді зшитих докупи аркушів з якимось текстом і місцем для офіційних відміток»).

РОЗДІЛ I

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Організаційно-методологічні засади впровадження кредитно-модульної системи в післядипломну педагогічну освіту

Головним сьогодинішнім завданням стало виробництво компетентних людей – таких людей, які були б здатні застосувати свої знання в умовах, що змінюються, і... чия основна компетенція полягає в умінні включатися в постійне самонавчання впродовж усього життя.

М.Ш. Ноулз

Питання, пов'язані з неперервним характером навчання і професійно-особистісного вдосконалення педагога як обов'язкової умови створення загальноєвропейського освітнього простору, активної адаптації вчителя до нових обставин і моделей діяльності, творчого вибору технологій, змісту і форм навчання, набувають особливої значущості. Система післядипломної педагогічної освіти, що виступає провайдером освітніх послуг, має організувати неперервний процес здобуття якісної освіти, освіти протягом життя¹, а для цього – розробити стандарти післядипломної освіти з урахуванням загальноєвропейських та регіональних, сформувати гнучке, конкурентне освітнє середовище з домінуванням інноваційних технологій, гнучких модульних програм, активних методів відповідно до сучасних вимог, розширити спектр змісту, інноваційних видів і форм, методик і технологій підготовки педагогічних кадрів, беручи до уваги мотиваційні особливості, індивідуальні запити й потреби вчителя на кожному етапі професіоналізації, забезпечити мобільний розвиток слухачів у процесі навчання, високий рівень самопізнання, саморозвитку, самоорганізації

¹ У різних країнах на позначення поняття «неперервна освіта» використовують цілий спектр термінів (за даними ЮНЕСКО, їх налічується майже два десятки): «продовжена» (continuing) – в Англії, «поновлена» (remedial) – у Швеції, «довічна освіта» (lifelong education) – у США, в Україні – неперервна, перманентна, подальша, освіта дорослих.

діяльності, її результативність. Отже, функційна піраміда системи післядипломної педагогічної освіти [12, с. 16; 82, с. 46; 83, с. 3-5] передбачає розвиток **адаптивної функції**, пов'язаної з підготовкою педагога відповідно до змін в освіті та суспільстві, **розвивальної**, що сприяє творчому розвитку вчителя, реалізації духовних і професійних потреб, збагаченню науковими знаннями, а також **інноваційної, інтегративної та компенсаторної**. Загальними вимогами до **побудови ефективної системи навчання дорослих**, як наголошують Л.І. Даниленко [4], Ю. Завалевський [51, с. 70], С.А. Калашнікова [58, с. 33], В.І. Ковальчук, Л.М. Сергєєва [30, с. 9-10], Н. Клокар [59], Р. Мерфі [67], В.І. Пуцов, Л.Я. Набока [15, с. 57-59], Л.Є. Сігаєва [82], С.О. Щенніков [102, с. 265-266] та інші дослідники, є неперервність професійної підготовки, доступність (*«завжди, всюди, для всіх»*), інноваційність і гнучкість самої освітньої галузі та її окремих складових, що уможливорює індивідуальний вибір параметрів, темпу й маршруту навчання, різноманітність та адекватність використовуваних навчальних методів, рівень активності слухачів, самоорганізації і самонавчання, практична спрямованість та ефективність тощо. В основу андрагогічної системи покладено принципи, які важливо враховувати під час навчання дорослої людини [15, с. 4, 7-8, 13, 17-18; 32; 34; 40, с. 21; 58, с. 33; 59, с. 24; 67, с. 24-25; 78, с. 50-51; 102, с. 314-315; 105, с. 12-13; 115]: перевага мотивів і професійних потреб; прагнення до самостійності й самореалізації в навчальній діяльності; запас життєвого (побутового, професійного, соціального) досвіду; прагнення до термінового застосування результатів навчання у власній практичній діяльності, до інтеграції нових ідей і понять у знання (*доцільність відповіді на запитання: «Як це конкретне заняття або ця конкретна ідея співвідноситься з тим, що я роблю щодня?»*)¹; визначення навчальної мотивації прагненням зреалізувати конкретну мету; організація спільної, партнерської діяльності слухача і викладача; детермінація процесу

¹ Christine, A. Becker. Тепер ти – тренер [Text] / Becker Christine A. Washington D.C. International City / County Management Association, 1991. – С. 12-13.

соціальними, часовими, професійними, фінансовими чинниками; наявні психологічні бар'єри, зокрема стереотипи, установки, побоювання; участь дорослих учнів у процесі неперервного навчання за власним бажанням.

Інноваційною моделлю підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що здатна забезпечити якісну неперервну компетентісно зорієнтовану освіту педагога, уможливити створення і впровадження диференційованих освітніх послуг відповідно до запитів і потреб суб'єктів, сформувати конкурентноспроможного на міжнародному й національному ринках праці фахівця, є кредитно-модульна система.

Європейську кредитно-трансферну систему (*European Credit Transfer System, ECTS*; *накопичувальна кредитна система, довірча система*) витлумачують як систему взаємного визнання (перезарахування) залікових одиниць або кредитів. Накопичувальна кредитна система, на яку орієнтується вітчизняна освіта, на відміну від інших залікових кредитних систем більш універсальна і зручна саме для організації неперервної освіти, підвищення кваліфікації [86], оскільки не залежить від форм навчання і особливостей національних освітніх систем різних країн, легко адаптується до нових форм і технологій навчального процесу, не передбачає регулювання змісту, структури програм, не призводить до надмірної перебудови вітчизняної системи, слугує для розширення мобільності й привабливості європейської системи освіти. Отже, стратегічним напрямком розвитку освітньої політики України є інтеграція вищої і післядипломної освіти в європейські освітні структури за умови збереження національних досягнень і традицій.

Проблема розвитку освіти в контексті європейської інтеграції, створення єдиного наукового й освітнього простору залишається однією з найбільш актуальних. Концептуальні засади реалізації принципів і завдань Болонської декларації, спрямованої на формування загальноєвропейської системи вищої освіти зі спільними фундаментальними принципами функціонування, достатньою мірою розроблені й впроваджуються в системі вищої педагогічної освіти України (В.В. Грубінко, І.І. Бабин [43; 109],

В.С. Журавський, М.З Згуровський [50], В.Г. Кремень [10], О. Потап [128], О.С. Спірін [24; 85; 86; 129; 130], О.В. Ягода [132] та ін.) Ґрунтовно досліджено й описано шляхи модернізації навчального процесу, форми організації навчання в межах окремих дисциплін (О.Б. Бігич [1], О.Л. Гаркович, С.В. Стрижак [3], І.В. Мороз [71], Л. Струганець [26], В.М. Чистикова [98] та ін.). У «Тимчасовому положенні про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців» [43; 124] визначено мету і завдання, принципи впровадження інноваційної системи, форми організації навчання, подано термінологічний апарат, особливості нормування навчального навантаження студентів тощо.

Проте на рівні післядипломної освіти багато питань так і залишаються не висвітленими, адже ідеї Європейської кредитно-трансферної та акумулювальної системи не можуть бути цілковито адаптованими до післядипломної педагогічної освіти. Розв'язання проблеми неперервності освіти педагогічних кадрів характеризується варіативністю підходів, неоднозначним тлумаченням багатьох аспектів. Серед цілого спектру дискусійних і неопрацьованих питань є відсутність науково-обґрунтованої інноваційної моделі підвищення кваліфікації педагогічних працівників на засадах кредитно-модульної системи організації навчання, нерозробленість науково-методичного забезпечення навчального процесу, нових модульних багатоваріантних навчальних програм професійного розвитку фахівців тощо. Найбільшою суперечливістю характеризується організація пролонгованого післякурсого періоду педагогічних працівників з урахуванням єврокредитів, розробка і впровадження єдиного документа, що фіксуватиме заліковий кредит педагога на всіх етапах міжтестастійного циклу, створення моделі координування, взаємодії структур, що залучені на курсовому та міжкурсному етапах і под. Усі проектні дослідження щодо впровадження інноваційної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників зреалізовуються в закладах післядипломної освіти на рівні експерименту. Зокрема, у Харківському обласному науково-методичному інституті

безперервної освіти курсова підготовка фахівців відбувається не один раз на п'ять років, а протягом усього п'ятирічного терміну шляхом організації короткотривалих проблемно-тематичних, авторських спецкурсів і підпорядковується наступному алгоритму [27, с. 17-18]: I рік – спецкурси й семінари за вибором слухачів (36 год.), II рік – очна форма навчання (18 год.) у вигляді спецкурсів і семінарів за вибором слухачів, III рік – дистанційна форма навчання (18 год.), спецкурси та семінари за вибором слухачів (36 год.), IV рік – спецкурси і семінари за вибором слухачів (36 год.), V рік – очна форма навчання (36 год.). Важливо, що всі форми роботи та накопичений заліковий кредит учителя фіксуються в заліковій книжці.

Модульна навчальна програма фахової підготовки вчителів українознавства при Чернівецькому облІППО, що поєднала модульні технології навчання та залікові освітні одиниці та розрахована на 72 години, складається із соціально-гуманітарного, професійного й діагностико-аналітичного модулів. Заліковий 100-бальний кредит стаціонарних курсів розподілено таким чином [127]: контроль загального модуля (10 балів), фахового модуля (25 балів), захист творчого проекту (30 балів), підсумковий контроль (25 балів), активність під час роботи курсів (10 балів). Велику увагу приділено самоорганізації вчителя-словесника в міжкурсовий період.

В межах програмно-цільового проекту Донецького облІППО «Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в інституті післядипломної педагогічної освіти» [28] розроблено методичні рекомендації для працівників системи післядипломної педагогічної освіти щодо впровадження кредитно-модульної системи підготовки фахівців [18; 22; 35; 36; 97]. Для підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури на засадах кредитно-модульної системи створено відповідно до тематики курсів **навчально-методичні комплекси**, що включають модульну навчальну програму професійного розвитку вчителя-словесника, планування навчального процесу, індивідуальний навчальний план слухача, контроль успішності тощо, запропоновано

програму пролонгованого міжкурсового етапу із розподілом залікових кредитів, ураховуючи рівень участі вчителя (якість освітнього процесу) у визначених формах підвищення кваліфікації. Розроблено й апробовано кредитно-модульні посібники з окремих змістових модулів. Зокрема, для очно-дистанційних курсів учителів-словесників видано навчально-методичний посібник «Шляхи удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання» [22], в якому подано сценарій вивчення матеріалів модуля, графік діяльності слухачів, розподіл навчальних годин і под., тобто чітко змодельовано організацію неперервного професійно-особистісного зростання педагога протягом усіх етапів міжтестастійного циклу. Крім матеріалів інформаційних лекцій, розроблено практико-діяльнісний і контрольний блоки змістового модуля: до кожного підмодуля подано комунікативно-ситуативні вправи, завдання для семінарських і практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи з виваженим розподілом кредиту.

Отже, проведений аналіз вияскравлює певні здобутки й перспективні напрацювання інститутів післядипломної педагогічної освіти щодо розробки, наукового обґрунтування і впровадження інноваційної кредитно-модульної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Проте недостатня опрацьованість, малодослідженість ряду актуальних питань організації неперервної освіти педагога спонукають до подальших пошуків у цьому напрямі, вимагають виваженого дослідження, узагальнення і апробації, осмислення результатів. Впровадження інноваційної моделі підвищення кваліфікації педагогічних працівників на засадах кредитно-модульної системи розглядається й описується в навчальному посібнику на прикладі очно-дистанційної форми курсової підготовки вчителів української мови та літератури за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література».

Під інновацією в освіті розуміють цілеспрямовані зміни, що вносять у систему нові елементи або замінюють непродуктивні, викликають її перехід з

одного стану в інший шляхом використання прогресивних ідей, технологій, прийомів, засобів тощо. Впровадження елементів кредитно-модульної системи у підвищення кваліфікації вчителя української мови та літератури **окреслює нові перспективи**. Інноваційна система передусім дозволяє інтегрувати основні **методологічні підходи до організації неперервної педагогічної освіти** вчителя-словесника, зокрема **андрагогічний**, який визначає шляхи вдосконалення процесу здобуття знань, формування вмінь, навичок, установок з урахуванням специфічних рис навчання дорослих; **діяльнісно-творчий**, що спрямовує самостійне творче конструювання процесу на основі цілепокладання, проектування, організації, контролю і рефлексивного аналізу на всіх етапах міжтестастійного періоду, передбачає формування творчого потенціалу, інноваційної позиції, внутрішньої пізнавальної мотивації фахівця, проактивності в пізнанні, діяльності, самореалізацію педагога в практичній площині; **аксіологічний** передбачає вибір учителем особистісно-значущої системи самоорганізації та саморозвитку, індивідуального освітнього маршруту в результаті осмислення методологічних засад нової освітньої парадигми, урахування власної позитивно-гармонійної «Я-концепції», тобто педагогічних здібностей, якостей і потенційних можливостей, поведінкових моделей, ціннісних установок, освітньо-особистісних потреб і запитів тощо; **системний**, за якого навчання виступає не рекурентним, неусвідомленим процесом, а цілеспрямованою, скоординованою творчою діяльністю всіх суб'єктів (слухача, тьютора, викладача, адміністрації навчального закладу тощо), при цьому мета і завдання, зміст і технології, форми і засоби навчання, усі етапи професійно-особистісного зростання педагога взаємозв'язані, зреалізують компетенцію освіти протягом життя; **компетентнісно зорієнтований, особистісно-розвивальний та персонологізований підходи** до процесу навчання зумовлюють оптимізацію індивідуальної пізнавальної траєкторії кожного суб'єкта, забезпечення свободи свідомого вибору змісту, форм і шляхів підвищення кваліфікації, формування необхідних компетентностей

для самостійного творчого вирішення життєвих і професійних завдань, ініціювання нових цілей і под. Розглядувані методологічні підходи забезпечать цілісність, неперервність зростання вчителя за науковою (науково-дослідницькою), професіографічною та освітньо-персонологічною (особистісною) складовими [33, с. 62], здетермінують розвиток і вдосконалення загальнокультурного, фахово-кваліфікаційного й функціонального компонентів професійної компетентності [72, с. 57-58].

Впровадження елементів кредитно-модульної системи у підвищення кваліфікації вчителів-словесників зумовлює перехід на **особистісно зорієнтовану освітню парадигму, спрямовує на педагогіку співробітництва, тактовності й толерантності**, перетворення слухача з репродуктивного об'єкта на суб'єкт освітньої діяльності, призводить до зміни філософії навчання і викладання. Цей особливий вид співпраці між науково-педагогічними працівниками та слухачами можна трактувати як координацію навчальної діяльності, як певну форму узгодження дій для побудови й реалізації індивідуальних траєкторій професійного зростання [115; 130]. **Індивідуальний освітній маршрут (освітня траєкторія)** – специфічна інновація в системі підвищення кваліфікації, що передбачає особливо організоване (частково чи повністю самостійне, прискорене) засвоєння освітніх програм підвищення кваліфікації (за модулями, блоками тощо). Отже, інноваційна кредитно-модульна система забезпечує підвищення рівня фахової підготовки вчителя-словесника протягом усього життя шляхом індивідуалізації і диференціації процесу навчання, створення власної індивідуальної професійно-особистісної траєкторії¹, яку komponують:

1) індивідуальна освітня траєкторія на курсовому етапі, що передбачає вивчення словесником модульної навчальної програми як системи змістових модулів, варіативних модулів з урахуванням власних можливостей, потреб, вибір параметрів навчання, тобто індивідуального темпу, рівня, терміну

¹ Побудову й змістове наповнення індивідуальних траєкторій професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів в умовах кредитно-модульної системи ґрунтовно описали О.М. Спірін, О.М. Шимон [130].

опанування матеріалу, планування самотійної та індивідуальної роботи; 2) індивідуальна траєкторія реалізації набутих під час курсової підготовки знань у практичній площині; 3) індивідуальна траєкторія формування і вдосконалення рівня професійно-особистісної компетентності на післякурсому етапі, вибір шляхів підвищення професійних компетенцій.

За інноваційної системи підвищення кваліфікації **розширено й оновлено функційні ролі всіх учасників навчального процесу**. Зокрема, викладач і тьютор курсів виконують діагностичну, моделювальну, прогнозувальну, координувальну, консультативно-контрольовальну, фасилітативну, рефлексивно-корегувальну й под. інноваційні ролі, стають наставниками-консультантами, співтворцями, координують пізнавальний процес, стимулюють творчу активність слухачів, володіють активними андрагогічними технологіями, забезпечують суб'єкт-суб'єктне, партнерське навчання. Слухач-словесник набуває ролі активного учасника на всіх етапах міжатастаційного періоду, розвивається і вдосконалюється за індивідуальною програмою професійно-особистісного зростання. Неперервне підвищення кваліфікації вчителя української мови та літератури спрямоване на систематичне збагачення та оновлення наявної суми знань і умінь, послідовне вдосконалення професійних якостей, на всебічний розвиток особистості, її особистісно-культурологічних характеристик, збагачення індивідуальних освітніх і духовних потреб тощо. Для вчителя-словесника курсова підготовка стає не лише однією з обов'язкових умов атестації, а передусім творчою сходиною для самотворення, саморозвитку й самовдосконалення, повнішої самореалізації в процесі діяльності.

Таким чином, **кредитно-модульну систему організації навчання вчителів-словесників** розглядаємо як інноваційну систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників на засадах андрагогічного й компетентісно зорієнтованого підходів, що є цілісною сукупністю освітніх засобів (форм, методів, способів і технологій організації та управління якістю освітнього процесу) із високим рівнем самотійної роботи вчителя на основі

індивідуалізації і варіативності освітньої траєкторії протягом усього міжтестастійного циклу й передбачає планомірно-поетапне засвоєння функційних одиниць індивідуальних навчальних програм професійно-особистісного розвитку, відповідний облік обсягу і якості знань, умінь, установок у вигляді залікових освітніх одиниць (кредитів). Процес впровадження інноваційної системи включає формування та реалізацію стандартизованих навчальних планів і програм професійного розвитку педагога [4, с. 9], що містять перелік змістових модулів, враховують вимоги замовників і професійні потреби вчителя, мають відповідні залікові кредити, отже, слугують поповненню професійних знань і навичок, адаптують до умов професійної творчо-дослідницької діяльності, забезпечують вдосконалення фахівця. За кредитно-модульної системи організації підвищення кваліфікації зміст навчання конкретизується на ключових інноваційних позиціях педагогічної діяльності, спрямований на **акме-орієнтований саморозвиток, самотворення, самореалізацію, самовдосконалення** вчителя-словесника.

Модернізація і реформування системи післядипломної педагогічної освіти на основі європейського досвіду створює умови для побудови нової методології та практики освіти дорослих, сприяє орієнтації на творчий розвиток учителя впродовж життя, стимулює професійно-особистісне вдосконалення в інформаційному суспільстві, є запорукою підготовки конкурентноспроможного педагога на ринку освітніх послуг щодо якості професійної підготовки і якості особистості, яка володіє арсеналом інформаційних технологій на рівні світових стандартів, здатна до соціальної і професійної мобільності, зміни компонентів педагогічної системи (змісту, методів навчання, освітніх технологій, системи відношень). Кредитно-модульна система уможливорює формування готовності педагога до ініціативного вдосконалення професійної діяльності, професійно значущих якостей особистості, сходження вчителя до професійного «акме» шляхом неперервного систематичного пролонгованого процесу з опорою на мотиваційні детермінанти, потреби практики й власні творчі задуми.

1.2. Багаторівнева циклічна модель професійно-особистісного зростання вчителя української мови та літератури за кредитно-модульною системою організації навчання

Неперервна освіта, перманентна освіта – освіта, що супроводжує людину протягом усього життя, її безперервний розвиток, розподілений на ряд послідовно зв'язаних етапів, на кожному з яких створюються передумови для переходу на новий, більш високий рівень розвитку.

Професіональний образовательный словарь. – М.: Нова, 1999

Організація неперервного професійно-особистісного зростання вчителя української мови та літератури передбачає створення цілісної системи, в основу якої покладено **складну (багатовимірну, багаторівневу, циклічну, фазову, багатокомпонентну) модель** розвитку інформаційної, діяльнісної, креативної та розвивальної функцій педагога не лише протягом короткострокових навчальних курсів, а впродовж усього життя. Значущість впровадження інноваційної моделі на *освітньому (академічному) рівні* для здобуття першої базової (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр») і повної вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр») вияскравлюють В.В. Грубінко, І.І. Бабин [43], Н.В. Денисенко [115], О. Джура [45, с. 59, 62], В.Г. Журавський, М.З. Згуровський [50, с. 113], Ю.Ф. Зінковський, Г.О. Мірських [53, с. 78, 83], М.М. Матушкін, І.Д. Столбова [66, с. 8-10], О.М. Спірін [85; 86; 129; 130], В.Д. Шинкарук тощо. На *післядипломному (кваліфікаційному) етапі* розробку й наукове обґрунтування впровадження моделі підвищення кваліфікації на засадах кредитно-модульної системи, опис її складових здійснюють Л.І. Даниленко [4, с. 9; 112], Н. Клокар [9, с. 25-28], С.П. Миронова [70, с. 108, 113], В.В. Олійник, Г.Н. Позументова, А.О. Боткін, Л.Г. Чернікова [97, с. 15-16]. У системі вищої освіти України відповідно до вимог Болонської декларації щодо створення єдиного європейського освітнього простору відбувається поступовий перехід на триступеневу (трициклову) структуру навчання (*бакалавр-магістр-доктор філософії*, що за терміном навчання відповідно дорівнює 3+2+3 роки), у якій основні цикли навчання будуть міжнародно еквівалентними. Перший цикл, **початковий або бакалаврський**

(undergraduate), триває не менше трьох-чотирьох років і дає змогу отримати ступінь бакалавра. Нормативна кількість залікових одиниць на один навчальний рік становить 60 кредитів, за весь етап навчання дорівнює 180-240 кредитам ECTS. Кваліфікація першого циклу присвоюється студентам, які продемонстрували знання та компетенції за напрямом підготовки на рівні сучасних досягнень, можуть застосовувати отримані знання і компетенції на професійному рівні, розвинули компетенції, достатні для доведення, обґрунтування і вирішення питань за напрямом підготовки, сформували навички самостійно вчитися і под. Другий цикл, **завершальний чи магістерський** (graduate), охоплює не менше дворічного терміну й уможливорює отримання ступеня магістра за накопичення 60-120 кредитів ECTS. Кваліфікація другого циклу присвоюється студентам, які продемонстрували розширені й поглиблені знання та розуміння явищ і процесів, здобутих під час підготовки на попередньому циклі, створюють основу для розвитку власних ідей, зокрема для дослідницької діяльності, уміють вирішувати проблеми в новій ситуації в ширшому або багатогалузевому контексті, здатні інтегрувати знання і вирішувати складні питання, висловлювати судження за недостатньої чи обмеженої інформації тощо. Після закінчення повного курсу вищої освіти за допомогою аспірантури здобувається ступінь доктора наук (доктора філософії (PhD)), навчання триватиме не менше трьох років і зорієнтовує на комплексне розуміння напряму підготовки, майстерне володіння навичками та методикою дослідницької діяльності, здійснення суттєвого обсягу дослідницької роботи, критичний аналіз, оцінку й синтез нових складних ідей, втілення в академічному і професійному контекстах технологічних, суспільних і культурних досягнень інформаційного суспільства й под. На третьому, докторському, циклі передбачено запровадження кредитів ECTS для вимірювання навчального навантаження суб'єктів процесу.

Проте академічний ступінь, на думку Ю.Ф Зінківського і Г.О Мірських [53, с. 78], після закінчення вищого навчального закладу стає поняттям

статичним, незмінним, неадекватним через певний час знанням, умінням, культурному та інтелектуальному рівню спеціаліста. Переконані, що **кваліфікація і професійна компетентність суб'єкта формуються саме на післядипломному етапі**, залежать від уміння завдяки мобілізованим достатнім знанням, навичкам і професійним здібностям творчо і якісно виконувати стандартизовані виробничі завдання, організовувати власне професійно-особистісне зростання, забезпечувати високий рівень самоорганізації професійної діяльності відповідно до інноваційних викликів суспільства. Таким чином, процес неперервної освіти має охоплює базову і післядипломну освіту в їх нерозривній єдності. Першочерговим завданням для післядипломної педагогічної освіти стає **розробка і впровадження інноваційної моделі підвищення кваліфікації на засадах кредитно-модульної системи організації навчання**, що забезпечуватиме професійно-особистісний розвиток спеціаліста не один раз на п'ять років під час курсової підготовки, а протягом усього життя.

За переконанням Г.Н. Позументової та А.О. Боткіна [114], традиційна форма короткострокових навчальних курсів професійної підготовки не дозволяє ефективно супроводжувати зміни в професійній діяльності, тому процес підвищення кваліфікації розподілено дослідниками на три етапи (сесії): *ввідний* (актуалізація досвіду, занурення у функціонально-смісловий зміст діяльності), *основний* (освоєння освітніх моделей і технологій) та *експертно-аналітичний* (оформлення і обговорення результатів упровадження в практику нових моделей, технологій тощо).

І.П. Цвелюх [131] у розвідці «Підтримка професійних ініціатив педагога в процесі підвищення кваліфікації» також наголошує на тому, що короткотривалість курсової підготовки підвищення кваліфікації не дозволяє достатньою мірою гармонізувати внутрішнє стимулювання професійної активності й прояв продуктивної ініціативи в діяльності педагога, тому виникає потреба у створенні спеціальних умов для актуалізації індивідуального потенціалу вчителя, його підтримки як суб'єкта професійно-

особистісного розвитку. Саморозвиток і самореалізація педагога має забезпечуватися на діагностичному, організаційному, освітньому, практично-прикладному (релізації) та корекційному етапах.

Н. Клокар [9, с. 23] наголошує на створенні андрагогічної моделі підвищення кваліфікації на засадах диференційованого підходу, що задовольнить потреби педагогічних працівників різних спеціальностей і категорій. Характерною особливістю багатовимірної моделі підвищення кваліфікації автор визначає багаторазове навчання педагога в міжкурсний період, що супроводжується системою семінарів, тренінгів, інструктивно-методичних нарад тощо, які є логічним продовженням змісту навчання під час курсів. Серед дидактичних принципів системи навчання дорослих Н. Клокар виділяє [9, с. 24]: провідну роль самоосвіти, урахування психофізіологічних особливостей, професійного статусу, індивідуалізацію навчання, практичну зорієнтованість здобутих знань, наступність, системність і безперервність тощо. Диференційований підхід, на якому ґрунтується нова концепція підвищення кваліфікації, передбачає врахування соціально-економічних, нормативно-правових, організаційно-управлінських аспектів, зокрема змісту й організації навчального процесу, терміну навчання, наповнюваності груп, кваліфікації, навантаження тощо.

Відома спроба розробити фреймову модель кредитно-модульної системи на основі теорії штучного інтелекту. Її автор О.М. Спірін [24, с. 9-10] здійснює моделювання інноваційної системи наступним чином: фрейм «система» породжує поняття «освітня система», «професійно-освітня система», «педагогічна система», «дидактична система», «методична система»; фрейм «технологія» має фрейми «освітня», «професійно-освітня», «педагогічна», «дидактична», «методична». Відповідно до встановлених ієрархічних відношень під кредитно-модульною системою розуміється специфічна педагогічна технологія або технологія навчання, основним завданням якої є гарантоване досягнення людиною суспільно-значущого

професійного рівня і неперервного підвищення рівня професійної кваліфікації впродовж життя.

Отже, більшість досліджень вказує на те, що професійно-фахове й індивідуально-особистісне зростання педагогічних працівників має розглядатись як **спеціально організований, неперервний, системний, багаторівневий і пролонгований процес.**

На наш погляд, процес підвищення кваліфікації педагога має ґрунтуватися на багатовимірній циклічній моделі неперервної педагогічної освіти за кредитно-модульною системою, що є пролонгованою, складається з певної кількості **міжтестастійних періодів (циклів)**¹, кожен з яких створює відносно закінчене коло процесів, етапів розвитку вчителя протягом визначеного проміжку часу, уможливорює повнішу самореалізацію в професії та житті. Така багатоциклічність навчання орієнтує вчителя на системний процес поповнення та оновлення професійно-особистісних знань, формування вмінь і навичок, стимулювання пізнавальної активності, творчих пошуків, отже, є запорукою свідомої мотивації фахівця до підвищення кваліфікації, перманентної освіти педагога протягом усього життя.

Під **циклічною моделлю професійно-особистісного зростання вчителя-словесника за кредитно-модульною системою навчання** розуміємо логічно створену багаторівневу систему, яка відтворює характерні етапи підвищення кваліфікації педагога як цілісного міжтестастійного циклу, передає елементи, параметри навчання, координаційні зв'язки між усіма суб'єктами процесу, визначає шляхи й способи організації навчального процесу, спрямовує діяльність словесника на кожному етапі тощо. Цей віртуальний зразок підвищення кваліфікації уможливорює повнішу

¹ Найбільш коректним щодо періодизації міжтестастійного періоду (циклу) підвищення кваліфікації вчителя-словесника за кредитно-модульною системою вважаємо оперування синонімічними термінами «**етап**», «**формат**», оскільки **етап** – «окремий момент, період, стадія в розвитку чого-небудь, у якій-небудь діяльності» [138, с. 125], **формат** – «обсяг, протяжність і т. ін. того, що певним чином вимірюється» [144, Т. 1, с. 139]. Поняття «міжтестастійний» поєднуємо виключно із **циклом** (від грец. – круг, коло, круговерть) – це «сукупність взаємопов'язаних явищ, процесів, що створюють закінчене коло розвитку протягом якогось проміжку часу» [143, с. 643], **періодом** (від грец. – кружний шлях, обертання, чергування) – «проміжок часу, який характеризується певними ознаками і становить собою частину якогось процесу» [144, Т. 2, с. 183] чи **фазою** (від грец. – поява) – «період, окрема стадія у розвитку якого-небудь явища, процесу в природі або в суспільстві» [143, с. 601].

самореалізацію, самовдосконалення вчителя-словесника за індивідуальним освітнім маршрутом, зорієнтовує на системний процес поповнення та оновлення знань, формування вмінь і навичок, стимулювання пізнавальної активності, творчий пошук, отже, є запорукою свідомої мотивації фахівця до професійно-особистісного зростання протягом усього життя. Під освітньою моделлю навчання слід розуміти, на думку Н. Клокар, систематизований комплекс основних закономірностей того, кого навчають, і того, хто навчає, у процесі навчання [9, с. 25]. Безперечно, навчальний процес, представлений освітньою моделлю, виглядає рельєфніше, полегшує як теоретичний аналіз організації професійно-особистісного зростання вчителя-словесника на засадах кредитно-модульної системи, так і обґрунтування шляхів його вдосконалення. Отже, розроблена циклічна модель дає можливість чітко визначити мету, завдання, установки на кожному етапі професійного зростання, описати алгоритм діяльності педагога, скоординувати взаємодію певних ланок-підрозділів, що забезпечують особистісно зорієнтовану методичну підтримку вчителя-словесника й реалізацію необхідних форм роботи (пропедевтичної, контрольної-аналітичної, рефлексивної) тощо.

В основу багаторівневої циклічної моделі післядипломного підвищення кваліфікації покладено андрагогічну модель (цикл) навчання дорослих Курта Левіна і Девіда Колба. Розроблений авторами чотирьохетапний процес навчання через досвід набув назву **«модель емпіричного навчання»**, що поєднує надзвичайно важливі якості робітника на сучасному ринку праці – освіту, роботу й особистий розвиток. Процес навчання, на думку дослідників, ґрунтуючись на практиці й досвіді, включає чотири послідовні й взаємозв'язані стадії чи фази, режими отримання знань, як-от: 1) *конкретний досвід* (діяльність, практика), 2) *рефлексивне спостереження і роздуми*, 3) *абстрактна концептуалізація* через формування абстрактних концепцій і теоретичних узагальнень і, насамкінець, 4) *активне експериментування*, тобто перевірка, випробовування результатів функціонування цих концепцій в нових умовах і ситуаціях. На **першому етапі** учасники використовують

власний досвід або набувають його за допомогою спеціально організованої взаємодії під час навчальної діяльності, при цьому актуалізується професійний простір, формується мотивація, виділяється проблема, яка буде вивчатися протягом курсу, з'ясовуються попередні знання з того чи іншого питання; на **другому етапі рефлексивного спостереження** створюються умови для критичного спостереження, порівняння, аналізу набутого досвіду, за навчальних ситуацій відбувається розширення ціннісних і поведінкових компонентів; **третій етап абстрактної концептуалізації** полягає у співвідношенні власних висновків, що були розроблені на попередніх фазах, із науковими теоріями, відбувається виникнення унікальних творчих знань, у результаті поглиблюється усвідомлення власних професійних можливостей; **четвертий етап – активне експериментування** – уможливорює перевірку сформульованих концепцій в нових умовах і ситуаціях. Наступний навчальний цикл знову розпочинається з практико-діяльнісної фази тощо. Отже, ефективна модель організації неперервної освіти вчителя має поєднувати практичну діяльність, досвід і самоосвіту.

Виходячи з висвітлених ключових аспектів, кожен міжтестастійний цикл підвищення кваліфікації вчителя-словесника із впровадженням кредитно-модульної системи організації навчального процесу включає **чотири** основні взаємопов'язані **етапи (формати)** (див. Схема 1.2.1), серед яких виділяємо **пропедевтично-прогнозувальний, курсовий, післякурсний (міжкурсний) і рефлексивно-корекційний**. Детальніше розглянемо змістове та функційне наповнення кожного з них для поступального розвитку системи, визначимо мету і завдання, зміст і функції, форми і методи, засоби і технології, висвітлимо діяльнісний аспект суб'єктів на всіх етапах професійно-особистісного зростання.

I. Пропедевтично-прогнозувальний етап передбачає виявлення вчителем української мови та літератури за допомогою «Пакета психолого-андрагогічних діагностик» власного особистісно-професійного рівня, запитів і установок до професійної діяльності, мотиваційного комплексу особистості,

також умов професійної діяльності, науково-методичного забезпечення, ступеня володіння інформаційно-комунікаційними технологіями тощо. На основі результатів педагогічного діагностування плануються форми і зміст навчання, моделюється індивідуальний освітній маршрут на кожному етапі.

II. Курсовий етап включає *організаційно-мотиваційний, контрольно-дистанційний і підсумково-звітний* формати. На розглядуваному етапі зреалізовується теоретико-практична й особистісно-творча підготовка вчителя-словесника відповідно до інноваційних освітніх тенденцій і викликів, визначається алгоритм діяльності, зміст і форми роботи слухача курсів, організація індивідуальної і самостійної роботи на кожному форматі курсової підготовки, з'ясовується якість зростання професійних потреб, запитів і рівня професійної компетентності, набутих компетенцій, окреслюється кореляція між виконаною роботою і підсумковим кредитом, передбачається презентація результатів науково-дослідної роботи й под.

III. Післякурсний (міжкурсний) етап, на якому вчитель-словесник створює модель формування власної професійної діяльності та програму професійно-особистісного саморозвитку й самовдосконалення, практично зреалізовує оновлені й здобуті під час курсового етапу знання, вироблені вміння і навички, системно накопичує заліковий кредит протягом п'яти років за визначені форми підвищення кваліфікації, зокрема самоосвітню, дослідницько-пошукову, практично-експериментальну, кооперативну, контрольно-оцінювальну, методичну, психолого-мотиваційну діяльність.

IV. Рефлексивно-корекційний етап уміщує самоаналіз словесником власної діяльності протягом міжтестастійного циклу, результативності роботи, здобутків і недоліків; визначення чіткої стратегії подальшого професійного зростання; звіт учителя на педагогічній раді або методичному об'єднанні про результати міжкурсного періоду, якість виконання післякурсного завдання, створений методичний продукт; упровадження в практику інноваційних освітніх технологій, форм і методів роботи; бачення способів повнішої самореалізації, підвищення професійного рівня тощо.

Багаторівнева циклічна модель підвищення кваліфікації вчителів-словесників за кредитно-модульною системою організації навчання

1.3. Етапи підвищення кваліфікації вчителя-словесника за кредитно-модульною системою навчання

Грунтовніше розглянемо організацію діяльності вчителя української мови та літератури на **курсному етапі підвищення кваліфікації** за кредитно-модульною системою. Етап передбачає виконання завдань очного або очно-дистанційного форматів, що зреалізовуються шляхом:

- ✓ проведення поточного самодіагностування для виявлення індивідуально-особистісних і професійних установок вчителя української мови та літератури, рівня професійної компетентності, сформованих компетенцій, мотивації зростання, а також знань, умінь, установок кожного слухача щодо тематики, проблематики кредитно-модульних курсів;
- ✓ розробки індивідуального освітнього маршруту вчителя-словесника;
- ✓ організації самостійної та індивідуальної роботи педагога;
- ✓ розгляду навчального матеріалу кредитних (змістових) модулів на лекціях-презентаціях, інтерактивних, актуалізованих лекціях та тренінгових, практичних, семінарських заняттях;
- ✓ самостійного вивчення слухачами навчального матеріалу на основі розробленого для кожного кредитного (змістового) модуля комплексу навчально-методичних матеріалів, додаткової електронної бібліотеки, завдань для самостійної та індивідуальної роботи, завдань для допитливих тощо;
- ✓ активної участі словесника в інформаційно-мотиваційному (інтерактивних, актуалізованих лекціях, лекціях-презентаціях і под.) і практико-діяльнісному блоках модульної навчальної програми (практичних, семінарських, тренінгових заняттях та ін.), що спрямовані на набуття вчителем умінь та навичок на практиці застосовувати теоретичні знання, активізацію розумової діяльності, інноваційність мислення;
- ✓ уточнення завдань для індивідуальної і самостійної роботи слухача курсів, планування методичного продукту та їх інформаційне забезпечення;

- ✓ опрацювання слухачем-словесником навчальних тем змістових модулів, додаткових питань, що не розглядаються на аудиторних заняттях;
- ✓ підготовки до контрольного блоку кредитного (змістового) модуля програми, зокрема поточного, модульного, вихідного видів контролю;
- ✓ проходження вхідного, поточного (модульного) та вихідного тестування після вивчення змістового та кожного кредитного модуля;
- ✓ використання Інтернету з навчальною метою;
- ✓ ознайомлення з бібліотечними фондами (електронною бібліотекою);
- ✓ вибору слухачем **варіативних модулів**, що значно поглиблюють, розширюють тематику курсів, відбивають ширше розуміння актуальних проблем сучасної педагогіки, психології, психодіагностики тощо, детальніше окреслюють перспективну проблему як для індивідуальної творчої роботи вчителя-словесника, так і навчального закладу, в якому він працює, сприяють удосконаленню рівня професійної компетентності й майстерності;
- ✓ консультування (поточного, перед різними видами контролю);
- ✓ накопичення за кожен вид роботи залікових кредитів, що фіксуються викладачами змістових модулів у Щоденнику слухача кредитно-модульних курсів, тьютором курсів заносяться в загальну відомість групи. Таким чином формується Банк модульних кредитів, визначається рейтинг кожного слухача;
- ✓ вибору педагогом теми творчого проекту, вироблення стратегії роботи, визначення мети і завдань, узгодження плану, розподіл функційних ролей в межах групи, окреслення інформаційно-комунікаційного забезпечення;
- ✓ з'ясування завдань до змістових модулів і алгоритму їх виконання на дистанційному етапі курсової підготовки;
- ✓ узгодження зі слухачами, тьютором курсів і лекторським складом графіку здачі в період дистанційного формату контрольних, самостійних робіт, додаткових творчих завдань, завдань для допитливих тощо;
- ✓ рефлексії всіма учасниками курсового етапу (тьютор курсів, лекторський склад, слухачі-словесники) виконаної роботи;
- ✓ прогнозування подальшої співпраці суб'єктів на дистанційному етапі.

Дистанційний етап курсової підготовки вчителя-словесника за кредитно-модульною системою охоплює такі складові:

- ✓ поглиблене вивчення підмодулів (змістових модулів) навчальної програми підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури;
- ✓ виконання практико-зорієнтованих завдань до змістових модулів (підмодулів) навчальної програми;
- ✓ використання Інтернету з навчальною метою (пошук і аналіз інформації, робота в чаті, форумі, робота з електронною поштою через веб-інтерфейс, отримання пошти, створення і відправка листів, робота з блогом тьютора тощо);
- ✓ відповіді на тести поточного (модульного) контролю, самоконтроль і само діагностика вчителя;
- ✓ підготовка матеріалів творчого кооперативного проекту;
- ✓ використання блогів, Вікі-середовища та інших технологій Веб 2.0 для інформаційно-комунікаційного забезпечення творчого проекту;
- ✓ задача за графіком, що узгоджується тьютором курсів із викладачами змістових модулів і слухачами, контрольних, самостійних робіт, додаткових творчих завдань, завдань для допитливих;
- ✓ участь слухача-словесника в чатах, форумах, електронних конференціях, телеконференціях, Інтернет-семінарах, Інтернет-консультаціях, методичних практикумах і под.;
- ✓ надання слухачам курсів особистісно зорієнтованої навчально-методичної підтримки, консультування щодо виконання завдань дистанційного формату в режимі on-line;
- ✓ підведення підсумків щодо виконання завдань кредитних (змістових) модулів навчальної програми курсової підготовки вчителів-словесників;
- ✓ проходження контрольного блоку дистанційного етапу (контролю);
- ✓ визначення рейтингових показників кожного слухача курсів, залікового освітнього кредиту на дистанційному форматі підвищення кваліфікації;

✓ планування індивідуального освітнього маршруту на підсумково-звітовому форматі.

На **підсумково-звітовому етапі** курсової підготовки вчителі-словесники накопичують залікові кредити, беручи участь у круглих столах, практико-зорієнтованих семінарах, науково-практичній конференції, проходячи підсумковий контроль у формі тестів, захищаючи кооперативні творчі проекти тощо. Під час захисту кооперативних творчих проектів слухачі курсів об'єднуються в інтерактивні групи, кожна з яких обирає тему, розподіляє функційні ролі в межах номінальної групи (спікер групи, аналітик, практик, координатор, презентатор, ідеолог тощо), визначає пріоритетні завдання дослідницько-пошукової діяльності. Слухачі-словесники мають заздалегідь врахувати вимоги та показники до підготовки й захисту проекту, зокрема відповідність структури, гіпотези, методів і прийомів творчої роботи визначуваній меті, завданням, наявності зв'язків та залежностей між усіма компонентами роботи як цілісної системи, уміння учасників творчо адаптувати матеріали вичитуваних змістових модулів обраній темі, змісту роботи; урахування інноваційних технологічних засобів навчання в запропонованих видах навчальної діяльності; застосування інформаційно-комунікаційних технологій, використання Інтернет-ресурсів; уміння створювати комп'ютерну презентацію (фотоальбом, анімації, гіперпосилання, графіки, діаграми) тощо. На **підсумковому етапі курсової підготовки за кредитно-модульною системою навчання** тьютором підраховується заліковий кредит кожного слухача, надаються рекомендації щодо подальшого професійно-особистісного зростання, з'ясовується методична тема (пролонгований міжкурсний проект) післякурсного періоду.

Організація **пролонгованого післякурсного формату** передбачає діяльність учителя-словесника щодо виконання завдань міжкурсного періоду, зокрема моделювання індивідуальної освітньої траєкторії та шляхів удосконалення професійної компетентності взагалі й конкретних груп компетенцій зокрема відповідно до власних можливостей, фахових

зацікавлень і професійної підготовки; накопичення міжкурсового кредиту (**Кредиту довіри**) для чергової (позачергової) атестації за виконання певних форм і видів діяльності; ведення **Щоденнику міжатестаційного періоду**; розробка й презентація індивідуального творчого проекту (створення методичного продукту, творчого портфолію, кейсу тощо); за результатами роботи визначення власного рейтингу (підсумкового кредиту) тощо.

Рефлексивно-корекційний етап зорієнтовує вчителя-словесника на рефлексію всього міжатестаційного циклу. Така робота передбачає самоаналіз педагогом власної діяльності, моніторинг професійно-особистісного розвитку, поетапне відслідкування професійного становлення та вдосконалення компетентності й певних груп компетенцій протягом кожного року міжатестаційного циклу. Складовими етапу може бути звіт словесника на методичному об'єднанні/педагогічній раді про результати роботи; упровадження в практику навчального закладу апробованих учителем ефективних інноваційних технологій, віднайдених цікавих прийомів, знахідок; визначення чіткої стратегії подальшого професійного зростання, найближчих і пролонгованих перспектив професійно-особистісного саморозвитку, самореалізації і самовдосконалення.

Отже, кожен із визначених і досліджуваних етапів підвищення кваліфікації вчителя-словесника за циклічною моделлю професійно-особистісного зростання має чітко окреслену мету, завдання, установки, алгоритм діяльності як педагога, так і скоординовану взаємодію ланок-підрозділів, що забезпечують необхідний рівень результативності начального процесу, реалізацію необхідних форм роботи: *пропедевтичної* (ІППО – міськ(рай)методкабінет – адміністрація навчального закладу – шкільне методоб'єднання – учитель-словесник), *контрольно-аналітичної* (тьютор курсів – директор/завуч/керівник шкільного методоб'єднання, керівник районного методоб'єднання), *рефлексивної* (учитель-словесник – кафедра (кабінет) української мови ІППО – Центр координації – міськ(рай)методкабінет – навчальний заклад) тощо (див. Схема 1.3.1).

**Система роботи суб'єктів педагогічного процесу щодо організації
неперервного підвищення кваліфікації вчителя-словесника**

I. ПРОПЕДЕВТИЧНО-ПРОГНОЗУВАЛЬНИЙ ЕТАП

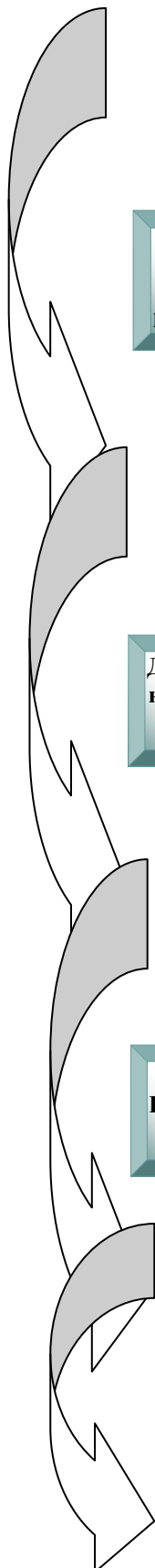
II. КУРСОВИЙ ЕТАП

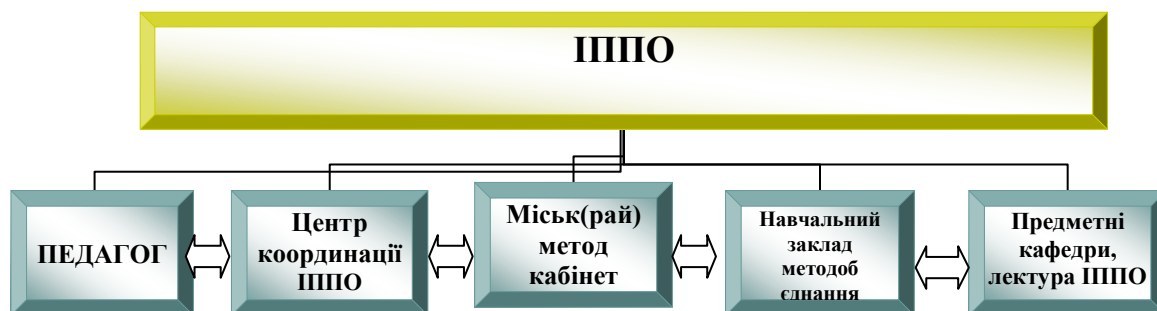

III. МІЖКУРСОВИЙ ЕТАП

IV. РЕФЛЕКСИВНО-КОРЕКЦІЙНИЙ ЕТАП

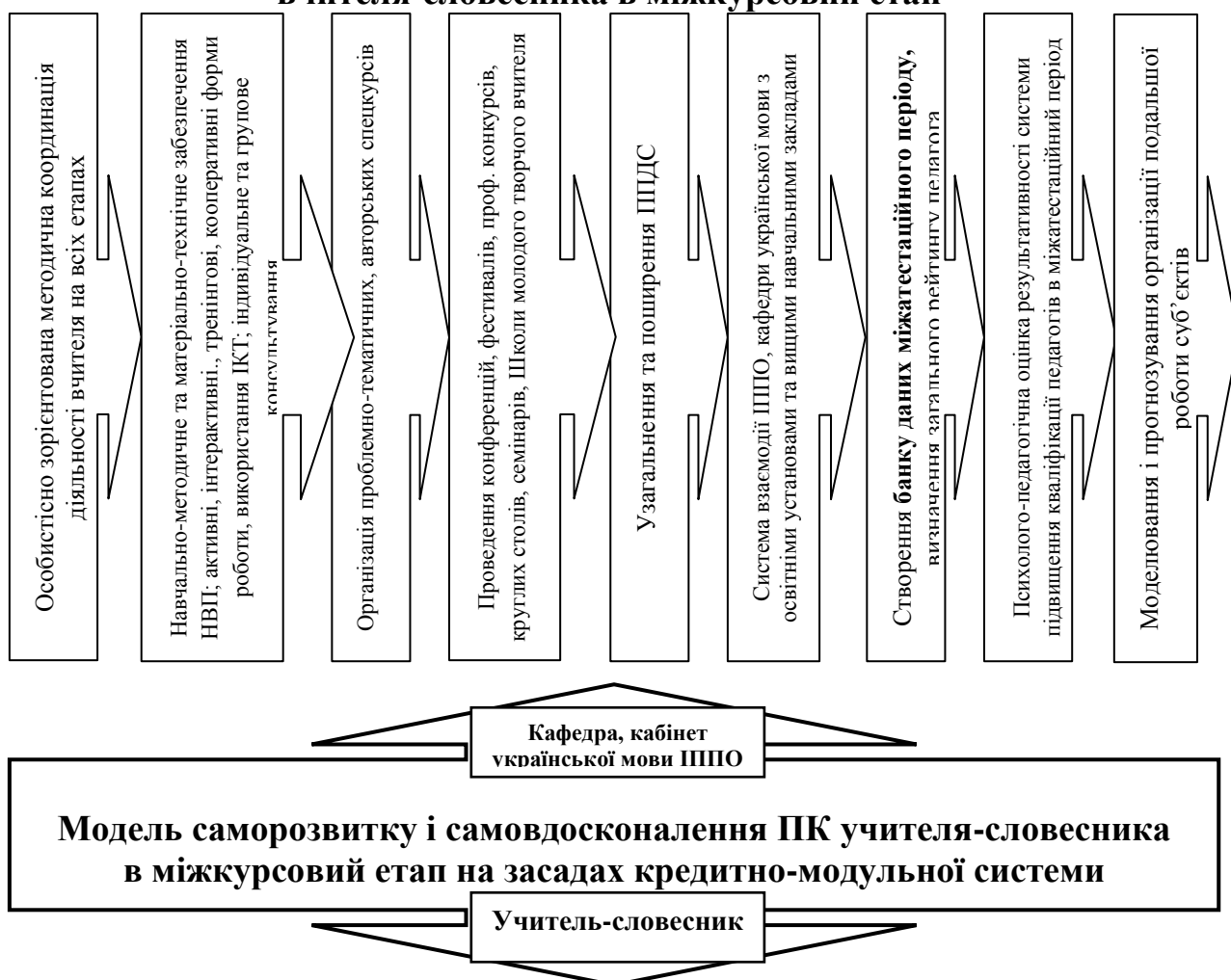

Розробка і впровадження інноваційної моделі неперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників за кредитно-модульною системою передбачає на рівні ІППО: надання вчителю-словеснику особистісно зорієнтованої методичної підтримки на всіх етапах діяльності з метою реалізації завдань післякурсного періоду; проведення зі словесниками району (міста) на основі отриманих пропозицій індивідуальних, кооперативних форм методичної роботи, зокрема інструктивно-методичних нарад, консультацій, круглих столів, семінарів і под. щодо організації післякурсного періоду, стимулювання дослідницько-пошукової, творчої діяльності, узагальнення та поширення передового перспективного досвіду; створення **банку даних міжтестастійного періоду педагогів** області, міста, району, навчального закладу щодо результатів підвищення кваліфікації за кредитно-модульною системою організації навчання, визначення рейтингових показників; на основі результатів, що сумарно відображено в Щоденнику міжтестастійного періоду (власне курсовий і післякурсний етапи), визначення загального рейтингу словесника, відповідності набраного міжтестастійного кредиту кваліфікаційній категорії; психолого-педагогічна оцінка результативності системи підвищення кваліфікації педпрацівників у міжтестастійний період тощо. Скоординована взаємодія в напрямку саморозвитку і самовдосконалення вчителя на міжкурсному етапі таких ланок-суб'єктів, як *кафедра, кабінет української мови ІППО і вчитель-словесник*, може зорганізовуватися наступним чином (див. Схема 1.3.2).

Отже, інноваційна циклічна модель підвищення кваліфікації на засадах кредитно-модульної системи забезпечує розробку і реалізацію індивідуальної програми професійно-особистісного розвитку вчителя-словесника, вияскравлює траєкторію самотворення, самовдосконалення і самореалізації особистості, уможлиблює за індивідуальним освітнім маршрутом вироблення концепції, технології, стилю власної професійної діяльності, підвищення рівня професійної компетентності протягом усього міжтестастійного циклу, зреалізовує скоординовано-фасилітативну взаємодію всіх суб'єктів.

Модель координації саморозвитку і самовдосконалення вчителя-словесника в міжкурсовий етап

РОЗДІЛ II

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА В УМОВАХ КРЕДИТНО- МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

2.1. Підготовка конкурентноспроможного словесника в системі післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу

Як навчальний предмет «Українська мова та література» відіграє провідну роль у реалізації особистісного потенціалу кожного учня, найрельєфніше виступає першоосновою комплексного формування національно свідомої, духовно багатой особистості, забезпечує належний рівень культурної ідентифікації дитини, її прилучення до національних скарбів духовності, надбань українського народу. Упровадження 12-річного терміну навчання, переведення освітнього процесу на технологічний рівень, перехід від **парадигми навчання до парадигми учіння**, організація навчання української мови та літератури на основі поєднання змістових ліній програми (з мови – *мовної, мовленнєвої, соціокультурної, діяльнісної, або стратегічної*, та літератури – *аксіологічної, літературознавчої, культорологічної*) у їх зв'язку та взаємозумовленості, підготовка учнів до зовнішнього незалежного оцінювання потребують від учителя-словесника пошуку й впровадження ефективних інноваційних педагогічних технологій, що забезпечать гарантовану результативність навчального процесу, успіх у засвоєнні учнями знань, формуванні вмінь і навичок за рахунок власної пізнавальної самостійності, сприятимуть формуванню життєспроможної особистості, допоможуть набути життєвих компетентностей, можливостей творчого самовираження, самопізнання і саморозвитку, сприятимуть визначенню школярем своєї перспективи та побудови індивідуальної траєкторії особистісного духовно-мистецького, мовно-літературного зростання. Тенденції розвитку сучасного уроку української мови та літератури, нові завдання програми допрофільного

та профільного етапів, загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів спрямовують діяльність учителя-словесника на додержання не тільки навчально-предметного і методичного змісту, а передусім на створення розвивального середовища для пізнавальної активності учнів, розвитку мовленнєво-комунікативних умінь, творчої самостійності, соціальної активності, оскільки **метою навчання мають бути не знання, уміння, навички школярів, а сформовані компетентності** як загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді й цінностях особистості. І.Г. Єрмаков слушно зауважує, що здатність суб'єкта конструктивно діяти в тій чи іншій сфері групової інноваційної діяльності є основою його інтелектуальної, аутопсихологічної, комунікативної і кооперативної компетентностей; виступає як мета – компетентність [6, с. 28].

Таким чином, з урахуванням світового досвіду й потреб розвитку української школи кардинально видозмінено традиційну модель навчання школярів, набули іншого тлумачення основні ролі та принципи, вектори діяльності вчителя-словесника. У матеріалах проекту Світового банку «Рівний доступ до якісної освіти в Україні» наголошується на тому, що запровадження компетентнісного підходу в систему освіти дорослих веде до оновлення формування принципів і методів навчання, переорієнтації з процесу на результат, трансформації особистості, її поведінки й установок [58, с. 21-22], тобто, **основним орієнтиром освіти стає формування творчої особистості, здатної до саморозвитку**. І.Г. Єрмаков наголошує, що випереджувальна, компетентнісно спрямована освіта базується на засадах самоорганізації, саморозвивальної системи, причому конструюється не просто результат, а спрямованість на безперервний процес розвитку [6, с. 27-28]. Отже, для процесу неперервного професійно-особистісного зростання педагогічних працівників значущим є формування **компетенції освіти протягом життя**, здатність учителя до неперервного самотворення, саморозвитку і самоосвіти.

У світовій системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників виводиться поняття «європейського виміру в освіті» як системи освітніх

орієнтирів, принципів і методів для формування сучасного спеціаліста, розроблена так звана «формула якості», тобто спектр професійно-особистісних якостей, якими має володіти фахівець [58, с. 17; 112], як-от: моральність, інтелект, майстерність, професіоналізм, ініціатива, здатність творити, адаптуватися, генерувати ідеї, бути динамічною та оптимістичною особистістю і под. Європейські фахівці компетентним педагогом вважають особистість, яка має високий рівень міжособистісної, психолого-педагогічної та організаційної взаємодії з учнями, організації діяльності учнів, колег, середовища й самого себе. За міжнародними стандартами (Soft Skills), складовими конкурентноспроможності фахівця є знання та використання сучасних інформаційних і прогресивних освітніх технологій, розвиток особистісних якостей, формування культури, у тому числі інформаційної, вільне володіння іноземними мовами, персональним комп'ютером, мотивація до постійного навчання, моніторинг навчальних досягнень, розвиток адапційних якостей, виховання здатності до об'єктивного самооцінювання, самоконтролю, можливості стимулювання та обміну досвідом. На Швейцарському симпозиумі, присвяченому культурному співробітництву (1996 р.), Вало Хутмахер у доповіді «Ключові компетенції для Європи» [107, с. 8-17] компетентним фахівцем передусім називає того, хто завдяки структурованій сукупності знань, умінь, навичок і ставлень ідентифікує та розв'язує незалежно від контексту (ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Ураховуючи вимоги міжнародних стандартів, Ю. Завалевський розробив **модель конкурентноспроможного вчителя-фахівця на ринку освітніх послуг**, що складається з ознак, які створюють умови для становлення творчої особистості, сприяють гармонійному професійно-особистісному розвитку педагога [51, с. 74]: 1) професійно-особистісні якості (загальнопедагогічна, фахова, психологічна, дослідно-творча компетентність, культура праці, професійна етика), 2) специфічні знання та вміння (знання інструктивно-нормативних матеріалів, володіння інформаційними технологіями, технікою педагогічного спілкування та ін), 3) професійно вагомі особистісні якості

(вірність і відданість педагогічній справі, позиція та вчинок тощо); 4) вольові якості (воля, прагматичність у діях, націленість на успіх, наполегливість, швидкість реакції, рішучість, уміння приймати нестандартні рішення, сміливість, терпимість, вимогливість і под.).

Таким чином, компетентнісний підхід до професійної ступеневої (циклічної) підготовки фахівців [65, с. 48-49; 84, с. 111, 115] означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, підсилення практичної спрямованості навчання, зокрема предметно-професійного аспекту, підкреслення ролі досвіду, вмінь зреалізовувати знання в практичній площині, акцентування уваги на якісних результатах процесу навчання не як суми ЗВУ, а здатності педагога творчо розв'язувати життєві й професійні завдання, нестандартно діяти в різних ситуаціях, забезпечення активізації механізмів загального та професійного самотворення і самореалізації, урахування мотивації, динаміки самовдосконалення. Отже, компетентнісний підхід є **необхідною умовою для розробки сучасних стандартів післядипломної педагогічної освіти, програм професійно-особистісного зростання фахівців**. За компетентнісного підходу створюються умови для самоорганізації діяльності вчителя, виявлення і розвитку творчих можливостей, формування авторської педагогічної позиції тощо.

Професійно-кваліфікаційні й особистісні характеристики, запропоновані до вчителів-словесників відповідно до світових стандартів професійно-педагогічної освіти, ґрунтуються на засадах компетентнісному підходу. Хто він, сучасний Учитель-словесник, Педагог майбутнього? Знавець дитячих душ, добротворець, проповідник і реалізатор найвищих духовних людських чеснот, захисник прав дитини. Педагог-фасилітатор, менеджер, розробник навчальних програм, концепцій, проєктів, організатор саморозвитку на засадах рефлексії, співтворець, дослідник, агент постійних змін і под. Сучасні виклики суспільства й освіти спрямовують учителя-словесника на постійний пошук шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, передбачають наступність між **допрофільним** (становлення профільних намірів учнів,

формування готовності школяра в старшій школі в умовах профілізації, оволодіння ним комунікативною, інтелектуальною, креативною компетентностями (з мови) та інтелектуальною, особистісною, комунікативною, рефлексивною, діяльнісною, креативною, емоційною (з літератури), що здійснюється шляхом введення курсів за вибором, поглибленого вивчення предметів на диференційованій основі, зокрема предметно орієнтованих і міжпредметних факультативних курсів тощо) і **профільним етапами навчання** (надання наукового супроводу для реалізації учнями завдань дослідницького і творчого характеру, створення оптимальних умов для загальнокультурного, морального, естетичного розвитку особистості, самостійної творчої діяльності учнів, розвиток умінь здійснювати такі мисленнєві операції, як аналіз, порівняння, зіставлення та ін.). У чинних навчальних програмах з української мови та літератури для 12-річної школи [74; 75; 76; 77], «Загальних критеріях оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти» [52, с. 13] виділено формування у школярів трирівневої ієрархії компетентностей на засадах компетентнісного підходу, як-от: **ключові** (формуються засобами міжпредметного й предметного змісту та сприяють оволодінню соціальним досвідом, навичками життя і практичної діяльності в суспільстві), **міжпредметні** (передбачають взаємозв'язок змісту і методик групи предметів чи освітніх галузей) та **предметні** (забезпечуються засобами одного предмету, зміст і структура яких відповідає певним елементам навчального змісту). Визначені перспективні завдання спроможний зреалізувати знаючий, обізнаний, творчий фахівець, отже, компетентний.

Компетентність учителя-словесника (за В.І. Шуляр, О.М. Семеног) визначаємо як особистісну якість суб'єкта, ступінь сформованості знань, умінь, філологічних і педагогічних здібностей, необхідних для якісного, кваліфікованого проведення проектно-конструкторської (планувальної), аналітико-прогностичної, процесуальної діяльності на технологічному (інноваційному) рівні, забезпечення ціннісно-зорієнтованого простору як для власного сталого саморозвитку і самовдосконалення, так і учня з проекцією на

одержання гарантованих досягнень наперед заданого кінцевого спільного результату. Бути компетентним – значить уміти мобілізувати в певній ситуації знання і досвід [6, с. 106], забезпечувати формування системи компетенцій, інтегрувати і вирішувати навчально-виховні і педагогічні завдання. Сучасний учитель-словесник повинен уміти сам і навчити учнів творчо опановувати знання, застосовувати їх в конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, оволодіти вміннями й навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки. Учитель-словесник має оволодіти всіма складовими професійної компетентності, зокрема когнітивно-технологічною, методичною, комунікативно-ситуативною, аутопсихологічною, кооперативною, валеологічною, загальнокультурною тощо (про це детальніше див.: [22, с. 35-39]), а також способами мотивації діяльності, навичками формування необхідних компетенцій для здійснення професійного самовдосконалення на засадах компетентнісного підходу.

Професійно-кваліфікаційні та особистісні вимоги до вчителя української мови та літератури на засадах компетентнісного підходу передбачають розвиток **інформаційної, діяльнісної, креативної та розвивальної функцій**.

Учитель-словесник повинен знати (інформаційна функція):

- основні тенденції сучасного розвитку суспільства й освіти, виклики до системи освіти й словесника зокрема в умовах інформаційного суспільства;
- **нові ролі** (фасилітатор, координатор, співтворець, організатор саморозвитку на засадах рефлексії, аналітик, діагност, психолог, менеджер, розробник навчальних програм та ін.), **функції, принципи діяльності та установки** вчителя-словесника й учнів (суб'єкт, активний учасник, партнер, співтворець і под.) на уроках української мови та літератури в умовах реформування змісту мовно-літературної освіти України;
- шляхи вдосконалення освітнього процесу, поліпшення якості освіти з урахуванням компетентнісного, особистісно зорієнтованого, комунікативно-функціонального й соціокультурного підходів;

- психолого-педагогічні й методичні основи застосування принципів компетентнісної та особистісно зорієнтованої освіти;
- прийоми формування основних груп (ключових, предметних, міжпредметних) компетентностей учнів на уроках і в позаурочній діяльності;
- **нормативно-правове підґрунтя** вивчення української мови та літератури в системі базової освіти школяра з орієнтацією на активне, природовідповідне навчання, документи, що регламентують зміст мовно-літературної освіти учнів та орієнтують на формування життєспроможного, конкурентноздатного випускника;
- способи організації діяльнісно-активного особистісно зорієнтованого навчального процесу на засадах індивідуалізації та фасилітації для реалізації особистісного потенціалу кожного учня з урахуванням його суб'єктного досвіду, пізнавальних потреб, інтересів, нахилів, спонукання до пізнавальної самоактивності у вивченні мови та літератури, самопізнання і саморозвитку;
- **технологічно-практичний аспект впровадження інтерактивного навчання як інноваційної дидактичної системи**, зокрема переваги, можливості й недоліки освітньої технології; алгоритм діяльності словесника щодо організації і впровадження технологій співпраці для реалізації основоположних дидактичних і методичних принципів навчання української мови та літератури; особливості створення навчального простору; психолого-педагогічні умови (умови інтеракції) реалізації інтерактивного навчання; етапи використання активних технологій на уроках (пропедевтичний, організаційно-установчий, етап застосування технології, рефлексивний етап);
- інтерактивні прийоми і методи для активізації пізнавальної діяльності школярів, засвоєння нових знань, формування вмінь, навичок, емоційно-ціннісних орієнтацій і ставлень учнів, організації рефлексії;
- можливості інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі;
- особливості розробки і застосування тестових технологій на різних етапах уроку;

- підходи до оцінювання результатів навчальних досягнень учнів як складової начального процесу, функції оцінювання, рівні якості знань;
- шляхи формування та удосконалення професійної компетентності і компетенцій вчителя української мови і літератури для забезпечення неперервного, мобільного професійного самотворення, саморозвитку й самовдосконалення на засадах компетентнісного підходу, динаміки власного професійно-особистісного зростання.

Учитель-словесник повинен вміти (діяльнісна функція):

- адекватно оцінювати власний рівень професійної компетентності, реальні можливості, професійно-особистісні потреби, запити, установки;
- створювати власну позитивно-гармонійну «Я-концепцію», що поєднує європейську та національну ідентичність, самооцінку, самоповагу і саморозвиток, володіти стійкою системою мотивів і потреб соціалізації;
- адаптуватися до постійних змін, активно й творчо діяти;
- самостійно систематично працювати над власним професійно-особистісним розвитком, підвищенням культурного й освітнього рівнів, оновлювати й розширювати теоретичні знання і методичні вміння;
- формувати професійне мислення, що передбачає здатність вирішувати стратегічні й тактичні задачі, здійснювати системний аналіз педагогічних процесів, моделювати і прогнозувати навчальний процес;
- здійснювати на високому науково-методичному рівні викладання української мови та літератури, якісну підготовку дітей до ЗНО;
- **кваліфіковано, професійно проводити проектно-конструкторську (планувальну), аналітико-прогностичну, процесуальну діяльність на технологічному рівні;**
- забезпечувати результативність і якість навчально-виховного процесу, застосовуючи технології активного навчання;
- володіти методами і формами організації допрофільного і профільного навчання, методами стимулювання творчої діяльності учнів різного віку на

засадах компетентнісного та диференційованого, комунікативно-діяльнісного й соціокультурного підходів;

- змінювати компоненти педагогічної системи – зміст, методи навчання, освітні технології, систему відношень – відповідно до інноваційних викликів суспільства й освіти з метою вдосконалення навчального процесу;
- переходити від репродуктивної, знаннєвої до творчої – діяльнісної, проблемно-орієнтованої, експериментаторсько-інноваційної – діяльності;
- проводити дослідно-експериментальну роботу з використанням інноваційних технологій;
- **будувати гіпотетичну модель випускника загальноосвітнього навчального закладу** з вибором методів і технологій мовно-літературної освіти;
- в умовах **допрофільної підготовки** формувати **портфоліо учня**, що включає оцінювання особистісних досягнень школяра, врахування індивідуальної траєкторії розвитку, рівня оволодіння знаннями, відповідними вміннями, а також труднощів у засвоєнні навчального матеріалу;
- сприяти визначенню учнем своєї перспективи та побудови траєкторії особистісного духовно-мистецького, мовно-літературного зростання;
- організовувати на уроках української мови та літератури і позаурочній діяльності процес активного й самостійного опанування учнями знань та формування вмінь, навичок і ставлень, формування комунікативної, інтелектуальної, креативної компетентностей (з мови) та інтелектуальної, особистісної, комунікативної, рефлексивної, діяльнісної, креативної, емоційної (з літератури);
- добирати ефективні компетентнісні, особистісно зорієнтовані технології навчання для реалізації мети, завдань, стратегії уроку;
- моделювати інтерактивні уроки чи фрагменти уроків із використанням активних технологій навчання, діяльнісного підходу, ураховуючи принцип природовідповідності;

- за використання інтерактивної дидактичної системи створювати **папку групової роботи**, що включатиме інструкції, алгоритм діяльності школярів щодо засвоєння кожної технології, запитання для рефлексії, зразки дитячих робіт у письмовому чи друкованому вигляді, відеоматеріали, фотографії компонентів навчального процесу та ін.;
- володіти різними формами контролю і обліку знань, прийомами розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури;
- розробляти методичні посібники, дидактичні матеріали, посібниково-хрестоматійні довідники для учнів із курсу мови та літератури;
- створювати дидактичні та методичні матеріали за допомогою програм роботи з мультимедіа, текстового редактора, табличного процесора тощо;
- застосовувати різні форми тестових завдань з корегувальною, контролювальною, оцінювальною метою;
- володіти змістом і методами навчання, що сприятимуть виробленню моделей інноваційної освіти, розвитку вмінь виявляти здібності для реалізації певних ідей;
- здійснювати аналіз сучасних тенденцій розвитку системи освіти й забезпечувати їх урахування в щоденній професійній діяльності;
- володіти критичним мисленням, бути самостійним у судженнях і автономним у процесі навчання та професійно-особистісної діяльності;
- удосконалювати зміст навчальних планів, програм залежно від вимог суспільства й освіти;
- збагачувати методичний арсенал, вивчаючи напрацьоване з того чи іншого питання та розробляючи інноваційні методики й технології;
- розвивати соціальні й культурні цінності освіти;
- здійснювати власну оцінку індивідуально-особистісної інформаційної, діяльнісної, креативної, розвивальної функцій, усвідомлювати рівень професійної компетентності й педагогічної майстерності;

- адекватно діагностувати, комплексно осмислювати власний досвід, визначати рівень його продуктивності сучасним освітнім стандартам, аналізувати контекст утруднень і проблем;
- виділяти пріоритетні напрямки професійно-особистісного саморозвитку й самовдосконалення та завдання, які словесник вирішуватиме в найближчій і подальшій перспективі, орієнтуючись на потреби практики й власні задуми;
- моделювати освітню траєкторію індивідуально-особистісного професійного розвитку (програму індивідуально-особистісного руху) з опорою на мотиваційні детермінанти на всіх етапах міжтестастійного циклу.

**Учитель-словесник повинен володіти навичками, установками до
(креативна функція):**

- акме-орієнтованого неперервного самотворення, саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації, підвищення професійно-фахового й індивідуально-особистісного рівня протягом усього життя;
- методичної мобільності й оновленого способу мислення;
- системного застосовування компетентнісних, особистісно зорієнтованих технологій в освітньому процесі;
- створення фасилітативного формату навчальної діяльності, співпраці;
- аналізу й рефлексії професійної діяльності;
- інноваційності й адаптивності;
- критичного мислення;
- аксіологічності, тобто вибудови системи цінностей з урахуванням особистих запитів, норм ситуації та естетичних уподобань для формування духовно-ціннісних орієнтацій учнів;
- референтності, емпатійної культури тощо.

Професійна компетентність учителя української мови та літератури визначається обсягом компетенцій, колом повноважень у сфері професійної діяльності, що окреслюють індивідуальний стиль роботи, спосіб досягнення навчально-виховної мети, забезпечують якість і ефективність процесу. Компетентність учителя-словесника – це процес набуття педагогом певних

компетенцій; це компетенції в дії. В структурі професійної компетентності вчителя української мови та літератури виділяємо мовно-літературну, мовленнєву, функціонально-стилістичну, етнопедагогічну, соціокультурну чи культурологічну та афектно-поведінкову компетенції, а також концептуально-прогностичну, моніторингово-рефлексивну, конструкторсько-операційну, програмно-інструментальну тощо. Ґрунтовніше розглянемо й охарактеризуємо деякі з виділених компетенцій.

Мовно-літературна компетенція включає: бездоганне володіння вчителем-словесником нормами сучасної української літературної мови; лінгвістичну освіченість словесника, розвинене мовне чуття, широку ерудицію; знання теорії, історії, етапів формування і розвитку української мови та літератури, персоналій; обізнаність із творами світового письменства, перекладною літературою; користування словниками різних типів, ґраматиками, довідниками, інтернет-ресурсами, електронними посібниками (підручниками, словниками й под.), що сприятимуть удосконаленню мовної культури вчителя-словесника; володіння власним арсеналом засобів підготовки учнів до контрольної-оцінювальної діяльності, моніторингу, зовнішнього незалежного оцінювання тощо; уміння створювати програмно-тематичні комплекси опанування матеріалу за традиційними та інноваційними технологіями навчання в сучасній школі тощо.

Мовленнєва компетенція охоплює: комунікативні здібності вчителя-словесника; комунікативно досконале мовлення; використання лінгвальних засобів в усному й писемному мовленні з урахуванням умов і завдань комунікації; володіння технікою мовлення, мовним етикетом, майстерністю публічного виступу тощо; креативно-експресивні якості та ораторські вміння: правильність дикції (ясність, чіткість, бездоганне володіння орфоепічними нормами), темп, гучність мовлення, емоційність голосу (уміння виразити голосом адекватні змістові почуття і переживання); уміння повною мірою розкрити арсенал мовних засобів, показати красу, мелодійність, багатство мови.

Функціонально-стилістична компетенція орієнтує вчителя-словесника на оперування стилістично забарвленими мовними одиницями або маркованими засобами мови; володіння стилістично диференційованим зв'язним мовленням; уміння застосовувати мовні явища відповідно до теми, ситуації, провідних жанрів комунікації.

Стратегічна або діяльнісна вибирає планування як власної діяльності, так і конкретного учня, класу, ураховуючи знання методики й технологізації навчального процесу; творчість (педагогічна, методична, комунікативна), що передбачає вміння словесника формулювати творчі, проблемно-пошукові задачі, прагнути до вдосконалення відомих і розробки нових методів, прийомів і форм співробітництва на уроці та в позаурочній діяльності; уміння оптимально поєднувати фронтальну, кооперативну, індивідуальну форми організації навчально-виховного процесу; підхід до навчання від репродуктивного, знанневого до творчого, діяльнісного, проблемно зорієнтованого, суб'єкт-суб'єктного, від статичної, суто асоціативної моделі здобуття знань до диференційованих, індивідуальних програм.

Етнопедагогічна компетенція вміщує вміння словесника використовувати здобутки народної педагогіки й дидактики, зокрема ідеї Г. Ващенка, О.В. Духновича, А.С. Макаренка, І. Огієнка, Г.С. Сковороди, В.О. Сухомлинського тощо; передбачає інтегративні вміння вчителя, тобто його здатність застосовувати матеріали суміжних дисциплін для реалізації визначуваних навчально-виховних завдань уроку, зокрема з історії України, фольклору, народознавства, етнографії, видів образотворчого мистецтва.

Соціокультурна або культурологічна компетенція передбачає знання традицій, звичаїв, історії українського народу; патріотизм, усвідомлення себе носієм національних цінностей Батьківщини, відданість Україні та її народові; обізнаність із найголовнішими надбаннями національного та світового мистецтва; наявність чіткої громадської позиції; толерантне ставлення до мови, релігії, культури різних народів; знання нових досягнень, наукових та педагогічних дискусій на національному й світовому рівнях;

планетарність мислення; орієнтування на культурний розвиток особистості, соціальні умови її розвитку, мовне середовище

Афектно-поведінкова компетенція включає емоційно-креативні властивості вчителя-словесника: емпатія (співпереживання, співчуття, співдія), емоційний досвід, експресивна та імпресивна емоційність, емоційна мобільність; навички асертивності; перцептивні якості (толерантність, педагогічний такт, інтуїція, гнучкість); володіння міміко-пантомімічними засобами (жестикуляцією, поглядом, урахування відстані між співрозмовниками тощо); високий естетичний смак, творчу уяву, здатність і вміння творчо сприймати прочитане; естетичну емпатію; емоційну стабільність; педагогічний артистизм; вміння створити сприятливе навчальне середовище, що базується на фасилітативному форматі співпраці.

Компетенція освіти протягом життя вбирає здатність учителя-словесника до неперервної мовно-літературної та педагогічної освіти в міжтестастаційний період відповідно до запитів суспільства й освіти; систематичну й цілеспрямовану діяльність педагога, спроектовану на розширення й поглиблення знань, умінь, визначення установок, підвищення рівня мовно-літературної, мовленнєвої, соціолінгвальної та ін. компетенцій; окреслення перспективи подальшого професійно-фахового й індивідуально-особистісного зростання вчителя, напрямків, форм підвищення кваліфікації, моделювання індивідуальної програми саморозвитку й самовдосконалення, прогнозування ймовірних ризиків та засобів їх подолання.

Таким чином, професійна компетентність учителя української мови та літератури на засадах компетентнісного підходу ґрунтується на знаннях, нормах, цінностях, здібностях, набутих завдяки неперервному самонавчанню, самотворенню, самовдосконаленню і самореалізації педагога. Конкурентноспроможність учителя-словесника на ринку праці визначається обсягом компетенцій у сфері професійної діяльності, залежить від рівня кваліфікації, педагогічного досвіду, майстерності, професійно значущих якостей особистості.

2.2. Складові модульної навчальної програми підвищення кваліфікації вчителів-словесників: кредитні модулі, змістові модулі, підмодулі

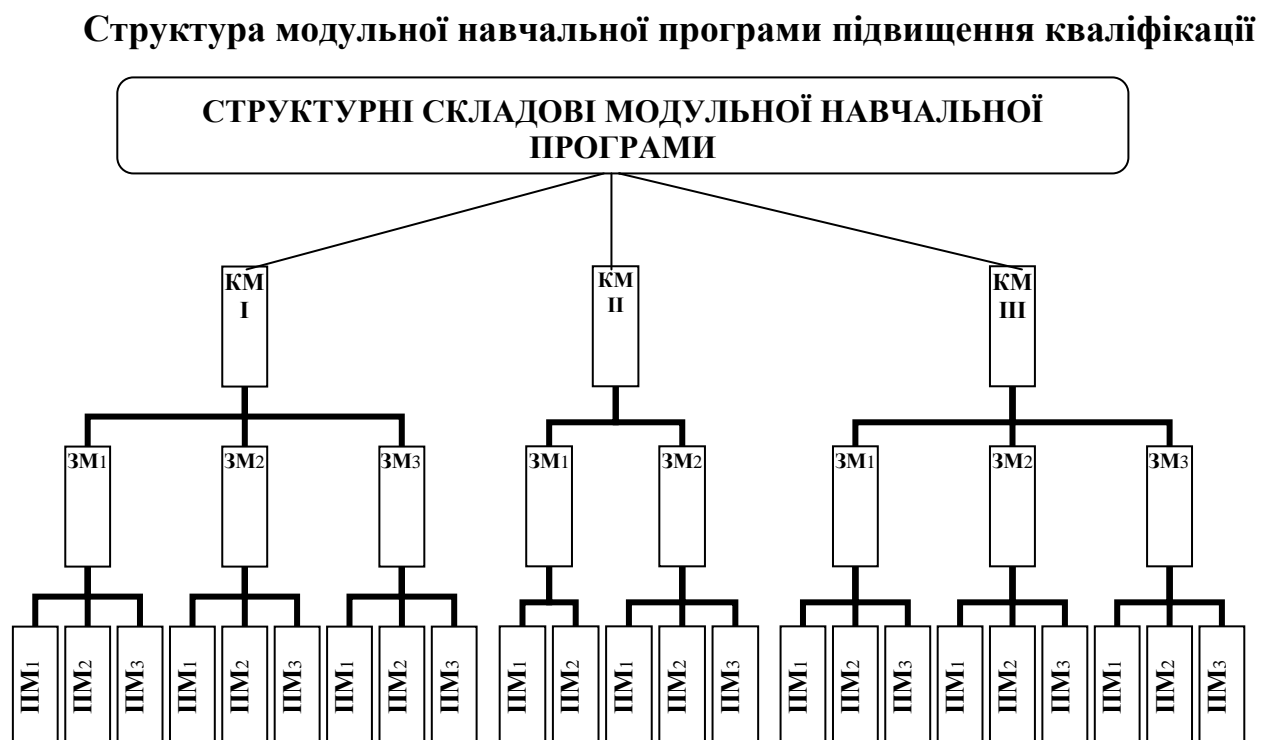
Мета і завдання підвищення кваліфікації вчителів-словесників на курсовому етапі за кредитно-модульною системою зреалізовується шляхом розробки **модульної навчальної програми професійно-особистісного розвитку педагога** на підставі поєднання модульних технологій навчання і залікових кредитів. Зміст модульної навчальної програми забезпечує реалізацію комплексної мети курсової підготовки.

Сегментація навчального матеріалу всієї модульної навчальної програми розподіляється на **кредитні модулі, змістові модулі й підмодулі** для чіткої корелятивності між обсягом навчального матеріалу, рівнем і якістю його опанування, сформованими компетенціями, результатами виконання слухачем модульної навчальної програми підвищення кваліфікації і заліковим (підсумковим) кредитом. За таким розподілом слухач-словесник послідовно й виважено опановує навчальний матеріал цілісними, логічно впорядкованими й структурованими частинами, результати яких є підставою для визначення залікового чи підсумкового кредиту слухача на кожному форматі підвищення кваліфікації, з'ясування його загального рейтингу.

Кредитний (заліковий) модуль є відносно самостійною і автономною частиною модульної навчальної програми підвищення кваліфікації, що визначає корелятивність між результатами виконання слухачем-словесником завдань модульної програми (зокрема, обсягом опанування навчального матеріалу, рівнем і якістю засвоєння, набутими компетенціями й под.) та заліковим кредитом, тобто передбачає присвоєння певних залікових кредитів за участь слухача в інформаційно-мотиваційному, практико-діяльнісному й контрольному блоках модуля. **Заліковий кредит або залікову освітню одиницю** витлумачуємо як завершену задокументовану частину певного змістового модуля (інваріативного чи варіативного) навчального плану або всієї навчальної модульної програми курсової підготовки словесників. Кожен

кредитний модуль являє взаємопов'язану, органічну систему навчальних компонентів – **змістових модулів**, поєднаних змістом навколо певного навчального об'єкта і зrealізованих відповідними формами навчального процесу. У межах змістового модуля як системи навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності навчальному об'єктові [43, с. 5; 124], вивчається одне чи група споріднених фундаментальних понять, законів, явищ [129]. Отже, **змістовий модуль слугує для досягнення інтегративної мети в межах комплексної**. Змістові модулі, у свою чергу, складаються з підмодулів, тобто навчальних елементів, змістових частин. Чітка система розподілу навчального матеріалу модульної програми за ієрархічною підпорядкованістю *«кредитний модуль – змістовий модуль – підмодуль»* (саме такої методики розподілу змісту навчання дотримується С. Кравченко [119], О.М. Спирін [129]) дозволить запровадити модульні технології, розробити навчально-методичне забезпечення за кредитно-модульною системою організації навчання. Структура модульної навчальної програми підвищення кваліфікації вчителів-словесників (пор. структуру модуля у В.М. Чистикової [98, с. 63]) набуває наступного вигляду (див. Схема 2.2.1):

Схема 2.2.1

де **КМ** – кредитний модуль модульної навчальної програми курсової підготовки вчителів-словесників, **ЗМ** – змістові модулі як структурні складові окремого кредитного модуля, **ПМ** – підмодулі, що є організаційно-тематичними складовими змістових модулів.

Навчальна модульна програма професійно-особистісного розвитку вчителів-словесників на курсовому етапі складається із структурних елементів – кредитних модулів, що визначають розвиток інформаційної, діяльнісної та креативної функцій словесника, формування ключових компетенцій, включають перелік теоретичних і практичних завдань, які він має виконати на всіх етапах курсового періоду. Модульна програма підвищення кваліфікації вчителів-словесників передбачає навчання слухачів за такими **кредитними модулями: загальним, функціональним, галузевим та контрольно-оцінювальним**. Навчально-тематичний план курсової підготовки вчителів української мови та літератури моделюється як система навчальних кредитних модулів, що складаються з певної кількості підмодулів, передбачених для обов'язкового чи додаткового, поглибленого засвоєння матеріалу. Кредитні модулі об'єднані в складові модульної навчальної програми підвищення кваліфікації словесників.

Отже, модульна навчальна програма вчителів-словесників включає нормативні змістові модулі з **інваріативної складової програми**, необхідні педагогу для виконання вимог нормативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики, і **вибіркові (елективні) модулі** (або спецкурси, курси на вибір, авторські спецкурси тощо) із **варіативної складової навчальної програми**, що уможливають підвищення кваліфікації, сприяють академічній мобільності, поглибленій підготовці педагога в напрямках, визначуваних специфікою його професійної педагогічної діяльності чи проблематикою навчального закладу. Інваріативні та елективні змістові модулі поєднуються в певні навчальні блоки – кредитні модулі. Комбінаційна гнучкість модулів робить систему навчання ефективною, економічною, цікавою. Кількість змістових модулів визначається

розробником модульної програми (тьютором курсів) на підставі **загальної, функціональної та фахової складової навчально-тематичного плану курсів**, що сформовані на основі мети, завдань, установок курсової підготовки, професійно-кваліфікаційних характеристик учителів-словесників, змісту вдосконалення базових компетенцій тощо. Модульною навчальною програмою курсової підготовки словесників передбачено індивідуальний освітній маршрут слухача за соціогуманітарним, професійно орієнтованим, галузевим, контрольно-оцінювальним кредитними модулями.

Соціогуманітарний кредитний модуль модульної навчальної програми на основі загальної складової (соціогуманітарний і фаховий блоки) уміщує змістові модулі, що передбачають розширення і вдосконалення інформаційної та діяльнісної функцій учителя-словесника з питань гуманізації і гуманітаризації освіти, нормативно-правового забезпечення, філософії освіти, трансформаційних процесів, стратегії розвитку регіональної системи освіти, соціології та інших аспектів професійної діяльності тощо.

Професійно орієнтований кредитний модуль модульної навчальної програми курсової підготовки вчителя-словесника на основі функціональної (тематичної) складової орієнтує слухача-словесника на здобуття додаткових знань, умінь, формування певних навичок відповідно до професійно-кваліфікаційних характеристик щодо оновлення змісту мовно-літературної освіти, знань нормативно-правової бази з предмета, методології сучасного уроку, концептуально-технологійних і практичних аспектів впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес, творчого потенціалу педагога в умовах розвитку інноваційних технологій.

Галузевий кредитний модуль модульної навчальної програми передбачає ознайомлення вчителів з науково-теоретичними підходами до розуміння впливу гуманітарних наук на формування соціальної компетентності особистості, її життєспроможності.

Контрольно-оцінювальний кредитний модуль модульної навчальної програми розрахований на перевірку навчальних досягнень учителів-

словесників на всіх етапах підвищення кваліфікації: на організаційно-настановчому форматі курсової підготовки (*вхідний контроль*), у процесі засвоєння матеріалу кредитних та змістових модулів (*модульний, поточний види контролю*), на підсумково-звітovому форматі (*вихідне тестування, захист кооперативного творчого проекту, виконання теоретико-емпіричних досліджень тощо*), у міжтестастійний період (*оцінювання участі вчителя в самоосвітній, дослідницько-пошуковій, методичній та ін. видах діяльності*).

Нормативний термін навчального процесу визначається на підставі галузевих стандартів післядипломної педагогічної освіти. Зокрема, у навчальній модульній програмі очно-дистанційних курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури, що передбачає 180 аудиторних годин, 72 години відведено на організаційно-настановчий формат, 72 – контрольно-дистанційний і 36 – підсумково-звітovий (якщо програма розрахована лише на очний формат, то охоплює відповідно 72 години). До цього обсягу годин додається позааудиторний резерв академічних годин, що розподілений між індивідуальною роботою викладача зі слухачем і самостійно-творчою діяльністю вчителя-словесника. Реалізація індивідуального навчального плану слухача-словесника здійснюється протягом часу, що не перевищує граничного терміну курсового та міжкурсового періоду навчання. Позааудиторні заняття передбачають самостійну й індивідуальну роботу вчителя-словесника (див. табл. 2.2.1), як-от: підготовка розгорнутих конспектів із певної теми/проблеми, опрацювання питань для оцінювання рівня засвоєння матеріалу змістового модуля, укладання анотованого списку літератури із зазначеної проблеми, огляд електронної бібліотеки до кредитного чи змістового модуля, сайту керівника курсів, планування індивідуального освітнього маршруту на всіх етапах курсової підготовки, робота із Щоденником слухача курсів, рефлексія діяльності тощо.

Таблиця 2.2.1

**Розподіл навчального навантаження слухачів-словесників
для вивчення модульної навчальної програми курсової підготовки**

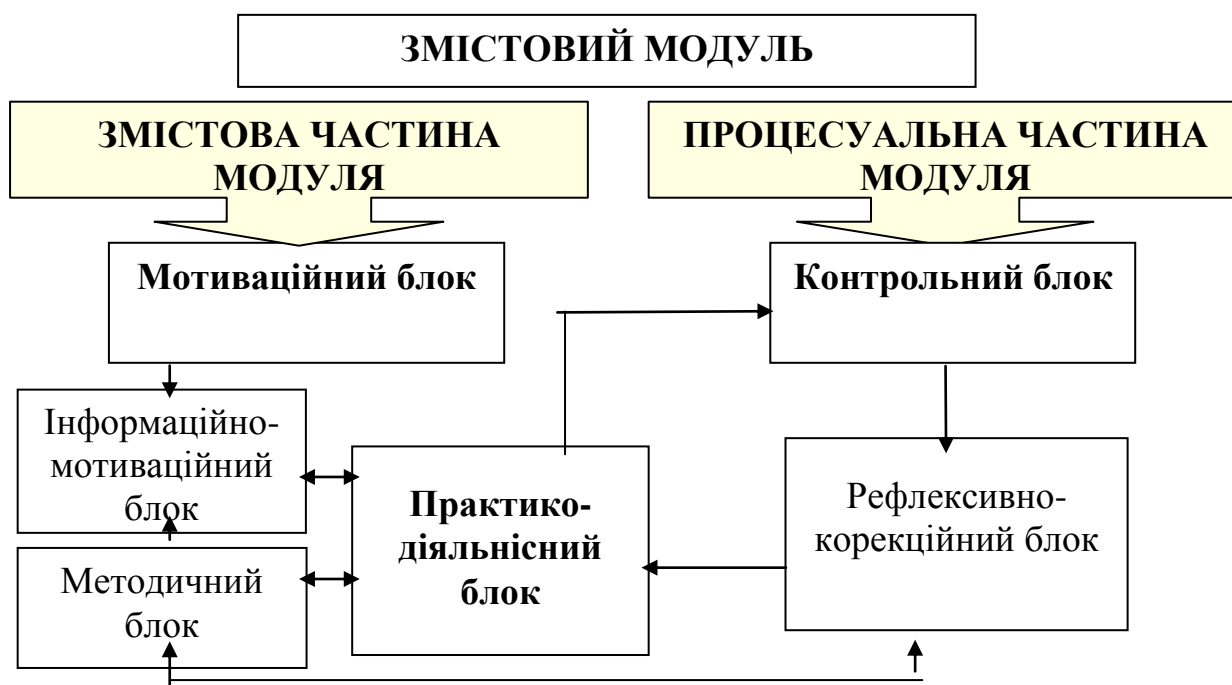
№	Види навчальної роботи Формат підвищення кваліфікації	Курсовий етап				
		Організаційно-мотиваційний формат (72 год)		Частка самостійної роботи, %	Підсумково-звітний формат (36 год)	Частка самостійної роботи, %
		I тиждень	II тиждень		I тиждень	
I.	Аудиторні заняття	18	18		18	
II.	Індивідуальна робота зі слухачем	9	9		9	
	✓ поточне консультування	1	1		1	
	✓ консультації перед різними формами контролю	1	1		1	
	✓ індивідуальні завдання для поглиблення та узагальнення знань	3	2		2	
	✓ навчально-дослідні завдання	4	4		4	
	✓ виконання завдань кооперативного творчого проекту	—	1		1	
III.	Позааудиторні заняття:	9	9	33	9	33
	самостійна робота					
	✓ планування освітнього маршруту	1		10	1	10
	✓ підготовка до аудиторних занять (інформаційно-мотиваційного, практико-діяльнісного та контрольних блоків)	4	4	40	4	44
	✓ розробка тем, що не подаються на лекціях, обробка додаткових питань	4	4	40	2	22
	✓ підготовка до написання і захисту кооперативного творчого проекту		1	10	2	22

2.3. Структура змістових модулів навчальної програми професійного-особистісного розвитку вчителів-словесників

Навчальна модульна програма підвищення кваліфікації вчителів-словесників складається з певної кількості змістових модулів. Структура кожного навчального модуля представлена змістовою та процесуальною (управлінською) частинами (див. Схема 2.3.1)¹.

Схема 2.3.1

Структура змістового (навчального) модуля навчальної програми курсової підготовки словесників

Змістова частина кожного навчального модуля програми професійно-особистісного зростання вчителів-словесників включає **мотиваційний блок**, тобто значущість теоретико-практичної інформації змістового модуля для педагогічних працівників, успішного вирішення професійних завдань, удосконалення професійної компетентності й базових компетенцій; систему цілепокладання, організації і планування навчального процесу для реалізації мети, завдань і установок модуля; критерії засвоєння змісту тощо. Мотиваційний блок модуля складається з інформаційно-мотиваційної,

¹ Структуру модуля модифіковано за: Чистикова, В.М. Основы модульного подхода к содержанию непрерывной профессиональной подготовке [Текст] // Инновации в образовании. – № 5. – 2008. – С. 67

методичної та практико-діяльнісної частин, а процесуальна складова закономірно передбачає контрольний і рефлексивно-корекційний компоненти. Якщо перший, мотиваційний, блок презентує зміст навчання, то другий, контрольний, – систему керування навчанням [98, с. 68].

Інформаційно-мотиваційна частина змістового модуля вміщує план (конспект) лекційного заняття: актуальність теми змістового модуля, мету і завдання, установки, очікувані результати, навчальну стратегію курсу, тематичний план модуля, розподіл навчальних годин, види навчальної діяльності на всіх етапах підвищення кваліфікації, розподіл залікового кредиту (структуру модуля в результатах), критерії оцінювання результатів для досягнення мети, глосарій (теоретичний апарат), план практичних, семінарських, тренінгових занять, джерела для обов'язкового й додаткового вивчення, електронну бібліотеку для самостійного опрацювання інформації, презентації, вимоги до захисту творчого проекту (індивідуальної творчої роботи) тощо. **Методичний блок** змістового модуля включає орієнтовний алгоритм діяльності слухача-словесника щодо організації навчання на всіх етапах курсової підготовки: методичні вказівки при виконання практичних, семінарських, тренінгових занять тощо – зразки, плани, схеми, опис завдань, форми звітності, форми відповідей на запитання для індивідуальної і самостійної роботи та ін. **Практико-діяльнісний блок** змістового модуля передбачає застосування набутих словесником теоретичних знань у практичній площині, тобто, мають бути запропоновані завдання для практичних, семінарських, тренінгових занять, конференцій (навчальних, з обміну досвідом та ін.), форумів, чатів, методичних навчальних практикумів, завдання науково-дослідницького спрямування, ситуаційні вправи, інструкційні картки, завдання для кооперативного творчого проекту й под. У **контрольному блоці** модульної програми курсової підготовки вміщено різні форми контролю, зокрема вхідний (перед вивченням кожного змістового (кредитного) модуля у формі тестів, питань, завдань, експрес-опитування тощо), проміжний або модульний (після вивчення кожного навчального

компонента кредитного модуля у формі контрольних тестів, питань, завдань та ін.), вихідний (після вивчення змістового модуля чи всього кредитного модуля або його складових у вигляді контрольного діагностування, контрольних завдань, комплексних тестів чи завдань тощо), підсумковий (після вивчення модульної навчальної програми курсів у формі інтегрованого тесту, комплексних завдань, дослідницької роботи, кооперативного творчого проекту й под.), а також пробні тести, питання, завдання для самоконтролю чи самоперевірки вчителя-словесника на курсовому етапі. **Рефлексивно-корекційний блок** змістового модуля навчальної програми вміщує питання (завдання) для самоаналізу педагогом власної навчальної діяльності, досягнутих ЗВУ, сформованих компетенцій, відстеження динаміки професійно-особистісного саморозвитку і самореалізації, рівня виконання завдань індивідуального освітнього маршруту, проектування завдань на перспективу, поетапне втілення набутих спеціальних і методичних знань у професійній діяльності, вибір засобів професійного самовдосконалення тощо.

Кожний змістовий модуль включає структурні компоненти: актуальність модуля, мету і завдання, навчальну стратегію, очікувані результати, тематичний план викладу та засвоєння матеріалу, розподіл навчальних годин, логіку викладення змісту, електронну бібліотеку, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, орієнтовні види контролю, список літератури тощо.

Методичне забезпечення навчального процесу передбачає різні рівні цілепокладання (репродуктивні чи продуктивні знання і способи навчальної діяльності) та методичного забезпечення змістового модуля відносно одного й того ж предмета вивчення, що зумовлене неоднаковим рівнем підготовки спеціалістів [98, с. 68]. У модульній навчальній програмі курсової підготовки словесників виокремлено самостійну (позааудиторну підготовку слухача до семінарських, практичних занять, лекцій і под.) та індивідуальну роботу (позааудиторне виконання індивідуальних науково-проектних досліджень). Така система забезпечує реалізацію компетентнісного і особистісно зорієнтованого підходів до підвищення кваліфікації педагога.

2.4. Організація індивідуальної та самостійної роботи педагога на курсовому етапі підвищення кваліфікації

...освіченою людиною вважається та, яка навчилася вчитися, навчилася змінюватися, яка ясно розуміє, що жодне знання ненадійне, що тільки процес пошуку знань дає основу для надійності.

К. Роджерс

Інноваційна модель підвищення кваліфікації педагогічних працівників на засадах кредитно-модульної системи організації навчання передбачає активізацію процесу самостійного й цілеспрямованого здобуття необхідної інформації, постійне самовдосконалення професійної компетентності шляхом самоосвітньої діяльності слухачів курсів, оскільки традиційне репродуктивне засвоєння знань уже не забезпечує освітніх потреб як педагога інформаційного суспільства, так і викликів до системи освіти. Самоосвіта є інтегрувальною детермінантою **самореалізації** вчителя-словесника в професійній діяльності, його **самовдосконалення** і **самоствердження**. Ця систематична й цілеспрямована діяльність педагога спроектована на розширення й поглиблення знань, умінь, визначення установок, підвищення професійно-особистісного рівня протягом усіх етапів міжтестастійного циклу. Особистісно зорієнтована самоосвіта вчителя-словесника забезпечує підвищення педагогічної майстерності, неперервний саморозвиток педагога та його вплив на розвиток особистості учня. Слушно наголошує І.Г. Єрмаков, що не можна саморозвиток людини ані розглядати, ані припускати без самоосвіти і самовиховання [6, с. 367].

На **курсному етапі** за кредитно-модульною системою організації навчання самоосвітня діяльність учителя-словесника зреалізовується шляхом **позааудиторних занять**, зокрема **індивідуальної та самостійної роботи**. Співвідношення кількості аудиторних і позааудиторних занять становить 50% : 50%, при цьому позааудиторний резерв академічних годин поділяється між індивідуальною роботою викладача зі слухачами курсів підвищення кваліфікації та самостійною роботою вчителя з урахуванням тривалості курсів: 4 тижні курсової підготовки – 40% : 60%; 3 тижні – 50% : 50%;

2 тижні – 60% : 40% [2, с. 26]. У модульній навчальній програмі підвищення кваліфікації вчителів-словесників чітко визначається зміст, форми та методи індивідуальної та самоосвітньої роботи слухача курсів, той методичний продукт, що має бути створений під час навчання. Викладач або тьютор курсів підвищення кваліфікації здійснює діагностику якості самоосвітньої роботи слухача, аналізує результати, дає певні рекомендації щодо подальшої діяльності. У Щоденнику слухача кредитно-модульних курсів обов'язковою є відмітка про виконання передбачених навчальною програмою завдань, також фіксується набраний учителем-словесником заліковий кредит.

Організація **індивідуальної роботи** на курсовому етапі підвищення кваліфікації створює умови для реалізації творчих можливостей учителів-словесників через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу й творчу діяльність. Індивідуальна робота проводиться під керівництвом викладача і тьютора кредитно-модульних курсів в позааудиторний час за окремим графіком з урахуванням професійних потреб, запитів і можливостей слухача. Індивідуальні заняття з педагогічними працівниками кваліфікаційної категорії «спеціаліст» спрямовуються на поглиблене вивчення слухачами-словесниками окремих змістових модулів, а з фахівцями II, I та «вищої» кваліфікаційної категорії мають науково-дослідний характер і передбачають безпосередню участь педагога у виконанні наукових досліджень та інших творчих завдань [2, с. 37]. Навчальною модульною програмою професійно-особистісного розвитку вчителів-словесників можуть бути спрогнозовані такі **види індивідуальних занять**:

а) **поточне консультування**, що має на меті поглиблення, узагальнення і систематизацію знань слухача-словесника з певної теми змістового модуля, надання додаткової інформації теоретико-практичного спрямування, уміння застосовувати її для вирішення конкретних професійних завдань;

б) **консультації перед різними формами контролю** (вхідним, поточним, модульним, пробним, вихідним тощо);

в) **індивідуальні завдання** для поглиблення та узагальнення знань, закріплення їх на практиці з орієнтацією на рівень педагогічної кваліфікації вчителя-словесника, ступінь професійного, методичного, комунікативного, соціального, інформаційно-комунікаційного, рефлексивно-прогностичного тощо розвитку педагога, стаж роботи, професійні установки й запити, творчі можливості, навчальну активність, мотивацію до самоосвіти, саморозвитку і самовдосконалення;

г) **навчально-дослідні завдання** навчального, дослідницького та проектно-конструктивного спрямування. Слухачам-словесникам можна запропонувати цілий спектр завдань навчально-дослідного характеру, як-от:

- ✓ конспект із теми певного змістового модуля, реферат, анотований список опрацьованої за модулем літератури, бібліографічний опис;

- ✓ розробка навчальних і діагностичних тестових завдань з української мови та літератури, поурочних планів, конспектів уроків, теоретичних і прикладних функціональних моделей явищ, процесів;

- ✓ розв'язання завдань різного рівня, вивчення елементів ППДС, аналіз комунікативно-ситуативних вправ, що стосуються навчального стилю вчителя-словесника, установок діяльності, комунікативних бар'єрів, основних професійно значущих компетенцій педагога, прийомів формування умінь і навичок учнів на основі особистісно зорієнтованого навчання, планування і проведення певних форм позакласної роботи;

- ✓ виконання авторських творчих проектів;

- ✓ розробка методичних рекомендацій для вчителів-словесників щодо планування, підготовки та проведення сучасного особистісно зорієнтованого уроку української мови та літератури, пам'яток для учнів, складання плану формування ЗВУ школярів на інтерактивних уроках, створення ситуаційних завдань для відстеження рівня сформованості груп компетентностей;

г) **виконання окремих завдань індивідуальної творчої роботи чи кооперативного творчого проекту** у формі навчально-методичних матеріалів.

Індивідуальні, особистісно зорієнтовані види робіт переважають на **дистанційному етапі** курсової підготовки вчителів-словесників. Зокрема, модульною навчальною програмою курсової підготовки за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література» заплановано поточний і модульний види контролю, методичний навчальний практикум «Кооперативні технології навчання та викладання: теоретичне підґрунтя та методика використання», практичні заняття, чат «Використання інтерактивних технологій у курсі «Українська мова та література», інтернет-консультації, інтернет-семінари, виконання завдань для допитливих тощо. Навчальний практикум як обов'язковий компонент самостійної роботи слухача на дистанційному етапі підвищення кваліфікації має за мету здобуття вчителем-словесником професійних знань, формування умінь і навичок дослідної роботи. В межах навчального практикуму «Культура міжособистісного спілкування між суб'єктами навчально-виховного процесу» вчителі-словесники розробляють за певною темою уроку завдання, що стимулюють підвищення культури міжособистісного спілкування між суб'єктами навчально-виховного процесу, пам'ятки для учнів щодо формування комунікативних умінь, навичок на інтерактивному уроці. **Методичний навчальний (науково-дослідний) практикум** «Кооперативні технології навчання та викладання: теоретичне підґрунтя та методика використання. Планування технологій кооперативного навчання» формує навички організації і впровадження співробітницької технології для реалізації основоположних дидактичних і методичних принципів навчання на уроках української мови та літератури.

Основним засобом опанування і поглибленого вивчення слухачем-словесником навчального матеріалу є **самостійна робота**, що організовується у вільний від обов'язкових навчальних занять час без безпосередньої участі тьютора чи лекторського складу. Місцем для опрацювання навчального матеріалу слугуватиме бібліотека, навчальні кабінети й лабораторії, комп'ютерні класи тощо. Час, відведений для

самостійної роботи слухача, становить близько 1/4 частини академічного кредиту, проте в навчальну та індивідуальну роботу викладача не входить. Зміст самостійної роботи вчителя-словесника на кожному етапі курсової підготовки визначається навчальною модульною програмою курсів, завданнями конкретних змістових модулів, методичними вказівками-рекомендаціями лектури тощо. Методичне забезпечення самостійної роботи педагогічних працівників передбачає **створення навчально-тематичних комплексів, електронної бібліотеки, засобів самоконтролю і самодіагностики на засадах компетентнісного підходу**, зокрема пакету діагностичних методик, тестових і контрольних завдань тощо. У напрямку ефективної організації самостійної роботи слухачам-словесникам рекомендуються виконання таких форм:

- ✓ ознайомлення з нормативно-методичними матеріалами, що регламентують організацію навчального процесу на засадах кредитно-модульної системи, зокрема модульною навчальною програмою професійно-особистісного зростання педагогів, створених відповідно до тематики курсів навчально-тематичних комплексів та електронної бібліотеки, опрацювання нормативно-правової бази, наукової літератури до того чи іншого модуля, періодичних видань, конспектів лекцій тощо;
- ✓ планування освітнього маршруту для самостійної та індивідуальної роботи в різні формати підвищення кваліфікації;
- ✓ підготовка слухача-словесника до аудиторних занять, зокрема інформаційно-мотиваційного, практико-діяльнісного і контрольного блоків;
- ✓ розробка тем, що не подаються на лекціях, обробка додаткових питань під час виконання видів контролю, завдань для допитливих;
- ✓ робота в інформаційних мережах, із блогом тьютора;
- ✓ опрацювання запитань для самоконтролю і самоперевірки;
- ✓ визначення власного рейтингу, самооцінка рівня вияву складових професійної компетентності вчителя-словесника, аналіз власної педагогічної діяльності з позицій компетентнісно орієнтованого навчання;

- ✓ підготовка до написання і захисту кооперативного творчого проекту;
- ✓ опрацювання документації (Щоденника слухача кредитно-модульних курсів, Щоденника міжатестаційного періоду тощо);
- ✓ складання індивідуального плану самоосвіти на поточний рік, планування індивідуального освітнього маршруту на післякурсівому етапі.

Завдання для позааудиторних самостійних занять слухачів відображено в розкладі, Щоденнику слухача курсів. В останньому документі передбачено розділ **«Щоденний план індивідуальної та самостійної роботи вчителя-словесника»**, де визначається зміст завдань, форми і методи діяльності педагога, створений методичний творчий продукт, обов'язковою є відмітка про виконання індивідуальної та самостійної роботи (набраний педагогом кредит), також фіксуються власні спостереження слухача-словесника, висновки, рекомендації, подальші перспективи щодо розробки й реалізації того чи іншого питання в практичній діяльності. Щоденний план індивідуальної та самостійної роботи допоможе вчителю організувати ефективну самоосвітню діяльність, а тьютору й викладачеві-консультанту – простежити систематичність і плановірність такої роботи на організаційно-настановчому, контрольно-дистанційному та підсумково-звітовому етапах курсової підготовки, з'ясувати рівень самоорганізації професійної діяльності, самопізнання і саморозвитку, здатність учителя-словесника до професійно-фахового й індивідуально-особистісного зростання, спроможність до творчого виконання запропонованих завдань тощо.

В академічних журналах, заліково-екзаменаційних відомостях, індивідуальних навчальних планах слухача курсів у графі «Години» через дріб зазначається кількість кредитів ECTS (наприклад, 180/5 кредитів ECTS), а в графі «Оцінка» через дріб – оцінка за шкалою ECTS (включно диференційовану оцінку за шкалою ECTS, що має формою контролю залік). В академічних журналах у частині, де обліковуються лекційно-практичні заняття, також ведеться облік індивідуальних занять викладачів зі слухачами (вводиться додаткова графа «Індивідуальні заняття»).

2.5. Розподіл залікових кредитів на всіх етапах міжтестастійного циклу

*Основним орієнтиром освіти є формування
творчої особистості, здатної до саморозвитку.*

Компетентнісний підхід у сучасній освіті:
світовий досвід та українські перспективи / За
ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 16

2.5.1. Контроль успішності слухача на курсовому етапі

Обов'язковим елементом кредитно-модульної системи організації навчального процесу, що слугує одиницею обсягу та вимірювання результатів виконання слухачем-словесником модульної навчальної програми підвищення кваліфікації, є кредит. **Заліковий кредит** – це завершена задокументована частина як певного змістового модуля (інваріативного чи варіативного) навчального плану, так і всієї модульної навчальної програми курсової підготовки вчителів-словесників. За інноваційної системи заліковий кредит перетворюється на дієву стимулювальну складову навчального процесу, стає потужною мотиваційною домінантою неперервного професійно-особистісного зростання педагога. Кількість залікових кредитів визначається змістом і формами організації навчального процесу, участю вчителя-словесника й результатами (рівнем) виконання слухачем запланованих видів робіт. Протягом **курсowego формату** вчителі-словесники набирають залікові кредити (бали) за визначеними змістовими модулями програми, беручи участь в аудиторних і позааудиторних заняттях. Аудиторні заняття складаються з трьох блоків: **інформаційно-мотиваційного** (лекційні заняття), **практико-діяльнісного** (практичні, семінарські, тренінгові заняття, форум, чат, методичні навчальні практикуми тощо) і **контрольного** (вхідний, поточний, модульний, підсумковий контроль, захист кооперативного творчого проекту та ін.). Загальний заліковий кредит усієї модульної навчальної програми курсів складається із кредиту слухача на організаційно-настановчому, контрольно-дистанційному та підсумковому етапах та кредиту контрольного блоку всієї модульної навчальної програми. Набраний кредит

на певному етапі підвищення кваліфікації має вагому частку в підсумковому заліковому кредиті, зокрема при визначенні рейтингу педагога.

Отже, **формула залікового кредиту модульної навчальної програми професійного розвитку вчителя-словесника** набуває вигляду:

$$\text{КМП} = \boxed{\text{КЗМ 1 (КОФ+КДФ+КПФ)} + \text{КЗМ 2 (КОФ+КДФ+КПФ)} + \text{КЗМ 3 (КОФ+КДФ+КПФ)} + \text{КЗМ 4 (КОФ+КДФ+КПФ)} + \text{КЗМ 5 (КОФ+КДФ+КПФ)} \dots} + \text{ККБ},$$

де **КМП** – заліковий кредит модульної програми курсів підвищення кваліфікації вчителів-словесників, **КЗМ** – кредит конкретно взятого змістового модуля навчальної програми курсової підготовки, що складається з кредиту очного формату курсової підготовки (**КОФ**), кредиту дистанційного формату (**КДФ**) і кредиту підсумкового формату (**КПФ**), **ККБ** – кредит контрольного блоку модульної програми.

Модульно-рейтингова оцінка слухача курсів складається із суми показників успішності – залікових кредитів – за визначені кожним змістовим модулем види навчальної діяльності. Слухач-словесник одержує кредитну оцінку, виконуючи вимоги з прийнятої для курсів системи оцінювання. Варто звернути увагу на розходження індикаторів системи оцінювання: **якщо залікові кредити відображають обсяг виконаної слухачем роботи, то бали (оцінки або грейди) – якість набутих знань, умінь і навичок.** Спочатку бали фіксуються викладачем змістового модуля в Щоденнику слухача курсів, потім тьютором курсів виставляються в загальну відомість при вивченні окремого змістового модуля і кожної складової навчального плану (загальної, функціональної, галузевої, контрольно-оцінювальної) на певному етапі курсової підготовки. Поточна модульна рейтингова оцінка складається з балів, які слухач отримує за визначені види діяльності протягом засвоєння того чи іншого змістового (кредитного) модуля. Тьютор курсів формує **Банк модульних кредитів** організаційно-настановчого, контрольно-дистанційного і підсумково-звітowego форматів (див. Додаток 2), де чітко вираховується **загальний рейтинг** кожного слухача. Тобто, рейтинг

слухача (за Н.І. Білик, індивідуальний кумулятивний індекс – ІКІ) формується протягом усього періоду навчання. Визначається проміжний (сума набраних балів за певний проміжок часу, виконаний обсяг роботи) і підсумковий рейтинг слухача (повна сума балів за виконання всієї програми курсової підготовки). Отримані бали на підсумково-звітovому етапі плюсують і визначають ІКІ слухача, його заліковий кредит.

Академічні успіхи слухача курсів визначаються за допомогою трьох шкал оцінювання: шкалою Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), національною шкалою та адаптованою і зареєстрованою шкалою ІППО, причому заліковий кредит учителя-словесника варіюється відповідно до обраної ним форми курсової підготовки та навчального навантаження – очної (72 год. – 100 балів) чи очно-дистанційної (180 год. – 250 балів). Подаємо шкалу оцінювання навчальних досягнень слухачів (див. табл. 2.5.1.1) за кредитно-модульною системою організацією навчання.

Таблиця 2.5.1.1

**Шкала оцінювання навчальних досягнень слухачів-словесників
на кредитно-модульних курсах підвищення кваліфікації**

За шкалою ECTS	За національною шкалою	Кількість балів	Кількість балів за шкалою ІППО на двотижневих курсах – 72 год. (у балах)	Заліковий кредит на очно-дистанційних курсах учителів української мови та літератури – 180 год.
A	Відмінно	90-100	90-100	225-250
B	Дуже добре	85-89	75-89	187-221
C	Добре	75-84		
D	Посередньо	65-74	60-74	150-185
E	Задовільно	60-64		
Fx	Незадовільно з можливістю повторного складання за умови виконання певної додаткової роботи	35-59	1-59	87-147
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1-34		3-85

Максимальна сума балів (рейтинговий рівень слухача) модульної навчальної програми курсової підготовки вчителів-словесників варіюється залежно від форми проведення курсів, загального навчального навантаження тощо (див. Схема 2.5.1.1) і становить на двотижневих/тритижневих курсах 100 балів, а на очно-дистанційних – 250 балів (на очному етапі передбачено **2 кредити** (100 балів), контрольно-дистанційному – **2 кредити** (100 балів) і підсумково-звіттовому – **1 кредит** (50 балів).

Схема 2.5.1.1

**Максимальний рейтинговий рівень слухача курсів
за кредитно-модульною системою навчання (у балах)**

Форма проведення	Очний формат	Дистанційний формат	Підсумково-звіттовий формат
Двотижневі/ тритижневі курси	100	-	-
<i>Максимальний рейтинговий рівень слухача: 100 балів</i>			
Очно- дистанційні курси	100	100	50
<i>Максимальний рейтинговий рівень слухача: 250 балів</i>			

Орієнтовний розподіл кредитів ECTS на двотижневих курсах підвищення кваліфікації (72 години) за складовими навчального плану становить 2 кредити, при цьому кількісне співвідношення кредитних модулів розподіляється наступним чином: соціогуманітарний кредитний модуль – 0,5 кредиту (18 годин), професійно орієнтований – 1 кредит (36 годин), контрольно-оцінювальний – 0,5 кредиту (18 годин). На тритижневих курсах (108 годин) залікові кредити розподілено так: соціогуманітарний кредитний модуль – 0,5 кредиту (18 годин), професійно орієнтований – 1,5 кредиту (54 години), галузевий – 0,5 кредиту (18 годин), контрольно-оцінювальний – 0,5 кредиту (18 годин). Максимальний заліковий кредит на очно-дистанційних курсах (180 годин) становить 5 кредитів, охоплюючи види навчальної діяльності організаційно-мотиваційного (2 кредити – 36 годин),

контрольно-дистанційного (2 кредити – 36 годин) і підсумково-звітowego (1 кредит – 18 годин) форматів. (див. табл. 2.5.1.2):

Таблиця 2.5.1.2

**Розподіл залікового кредиту модульної навчальної програми
курсової підготовки вчителів української мови та літератури**

Складові модульної програми курсової підготовки словесника	Організаційно-мотиваційний формат	Контрольно-дистанційний формат	Підсумково-звітний формат
180 годин	72 години	72 години	36 годин
Соціогуманітарний кредитний модуль	0,5 кредиту (18 год.)	-	-
Професійно орієнтований кредитний модуль	1 кредит (36 год.)	1 кредит (36 год.)	-
Галузевий кредитний модуль	-	-	0,5 кредиту (18 год.)
Контрольно-оцінювальний кредитний модуль	0,5 кредиту (18 год.)	1 кредит (36 год.)	0,5 кредиту (18 год.)
КРЕДИТ МОДУЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КУРСІВ	2 кредити	2 кредити	1 кредит
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	100 балів	100 балів	50 балів

Розподіл залікового кредиту на кожному з визначених етапів враховує участь словесника в тих чи інших видах навчальної діяльності, його активність, створений освітній продукт, продукування матеріалів модулів у творчому проєкті тощо. Оцінка слухача-словесника за змістовий модуль програми складається із суми таких балів: за інформаційно-мотиваційний блок змістового модуля, практично-діяльнісну складову, самостійну та індивідуальну роботу, певні види контролю. Заліковий кредит модульної програми є сумарним показником результативності роботи слухача за кредитні модулі загальної, функціональної, галузевої, контрольно-оцінювальної складових. Пропонуємо чітке й обґрунтоване співвідношення видів навчальної діяльності із заліковим кредитом на основі розроблених критеріїв оцінювання щодо участі вчителя в певному блоці змістового модуля, рівня творчості, самостійності, інноваційності (див. табл. 2.5.1.3).

Таблиця 2.5.1.3

**Розподіл залікових кредитів модульної навчальної програми
курсової підготовки вчителів української мови та літератури**

Види навчальної діяльності	Усього балів
ОРГАНІЗАЦІЙНО-НАСТАНОВЧИЙ І ПІДСУМКОВО-ЗВІТОВИЙ ФОРМАТИ	
Інформаційно-мотиваційний блок модуля: ↪ відвідування та участь (репродуктивний, оптимальний, творчий рівні) у лекційних заняттях	0,1-1
Практично-діяльнісний блок модуля (практико зорієнтовані заняття): ↪ практичні ↪ семінарські ↪ тренінгові ↪ інтерактивні/актуалізовані лекції ↪ навчально-практична конференція, конференція з обміну досвідом	1-3 2 2 2 2 1-3
Самостійна та індивідуальна робота слухача курсів: ↪ підготовка до аудиторних занять інформаційно-мотиваційного, практико-діялісного та контрольного блоків (лекцій, практичних та семінарських, тренінгових занять, дискусій, проблемних і тематичних зустрічей, видів контролю і под.); ↪ опрацювання електронної бібліотеки до модуля/усієї модульної програми курсів, літератури, нормативно-правової бази; ↪ обробка додаткових питань під час виконання контрольних, практичних, семінарських робіт, завдань для допитливих; ↪ виконання навчально-дослідних завдань; ↪ моделювання індивідуально-особистісної траєкторії розвитку; ↪ виконання завдань кооперативного творчого проекту тощо.	0,1-1
Варіативний модуль навчальної програми курсів	4
КОНТРОЛЬНО-ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ	
Поточний контроль за змістовим модулем	4
Методичний навчальний практикум	3
Навчальний практикум	3
Форум	4
Чат	4
Інтернет-семінар, інтерактивний семінар	3
Семінар-практикум	3
Телекомунікаційний проект	4
Інтернет-консультація	0,5
Навчальна практика	5
Завдання для допитливих	4
Модульний контроль	5
КОНТРОЛЬНИЙ БЛОК МОДУЛЬНОЇ ПРОГРАМИ	
Вхідний / вихідний контроль	10
Модульний контроль	5
Підсумковий контроль у формі тестів	10
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ	5
Підсумковий контроль у вигляді кооперативного творчого проекту	20

На відміну від традиційно-репродуктивного формату підвищення кваліфікації, за кредитно-модульної системи іншого значення набуває участь педагога в **інформаційно-мотиваційному блоці навчальної програми**, оскільки інноваційна система ґрунтується на діяльнісному, суб'єкт-суб'єктному, фасилітативному, діалогічному характері всіх учасників. Відомо, що на лекціях у середньому слухачі засвоюють не більше 20% інформації, якщо просто слухають, і не більше 40%, якщо фіксують навчальний матеріал. Пасивне слухання нівелює пізнавальну функцію аудиторії, а в нових умовах учителі стають активними учасниками навчального процесу, беручи безпосередню участь у його плануванні та організації. На лекціях, як зазначає О.Б. Бігич [1, с. 19], слухач набуває декларативних знань, що проявляються на рівні вербального опису, і є знаннями про систему й процес мовної освіти, про інноваційні ідеї вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також процедурних знань про технологію мовної освіти школярів, що виявляються на рівні реальної дії. На практично-діяльнісному блоці кожного змістового модуля слухач-словесник демонструє рівень набутих на лекціях і під час самостійної та індивідуальної роботи знань, умінь, навичок, установок. Під час індивідуальної і самостійної роботи вчитель готується до лекційних та практичних занять, набуває методичних знань при аналізі фахових, програмних документів, методичних листів МОН України, методичної літератури, зокрема монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, науково-методичних статей, додаткової електронної бібліотеки до змістового модуля чи всієї модульної навчальної програми курсової підготовки тощо. У такий спосіб забезпечується **інтеграція теоретичної і практичної складової неперервного професійно-особистісного розвитку педагога**, його мотивація до продуктивної, творчої роботи. Критерії оцінювання участі вчителя-словесника в інформаційно-мотиваційному блоці модульної програми курсової підготовки слугуватимуть чітким алгоритмом-орієнтиром для самого слухача, а також тьютора курсів і викладачів, вияскравитимуть

рівень виявлених чи сформованих професійних компетенцій, уміння творчо адаптувати зміст модуля в практичній діяльності (див. табл. 2.5.1.4). За рівнем активності вчителя-словесника в інформаційно-мотиваційному блоці змістового модуля, ступенем засвоєння інформації, виявленими компетенціями розмежовуємо три рівні: 1) **репродуктивний рівень** або **розпізнавально-відтворювальний**, 2) **оптимальний** чи **варіативно-продуктивний**, 3) **творчо-інноваційний** або **продуктивно-технологічний, новаторський**. Пропонуємо співвідношення цих рівнів із критеріями оцінювання участі вчителя-словесника в інформаційно-мотиваційному блоці змістового модуля та набутими педагогом на лекціях знаннями, сформованими вміннями, базовими компетенціями, установками.

Таблиця 2.5.1.4

Критерії оцінювання участі вчителя-словесника в інформаційно-мотиваційному блоці змістового модуля навчальної програми

Рівень виявлених компетенцій	Шкала оцінювання (у балах)	Критерії оцінювання участі словесника в інформаційно-мотиваційному блоці змістового модуля	Набуті знання, сформовані вміння, навички, соціально-психологічні установки
Репродуктивний рівень засвоєння інформації (розпізнавально-відтворювальний)	0,1-0,3	Слухач-словесник є пасивним учасником навчального процесу, ретранслятором знань , діяльність включає лише репродуктивні дії. Переважають традиційно-стереотипні прийоми та засоби навчання. Володіє стратегією отримання декларативних і процедурних когнітивно-технологічних та методичних знань. Самомотивований на репродукцію. Відсутність пропедевтичної підготовки до лекційних занять, додаткового, поглибленого опрацювання теми змістового модуля. Пасивні комунікативні методи з безпосереднім джерелом знань (тьютором, викладачем-консультантом, іншими учасниками навчального процесу); провідна роль належить викладачеві. Низька пізнавальна активність. Слухач лише фіксує лекцію, протоколює зміст протягом заняття. Не виходить за межі визначеного лектором способу пізнавальних дій. Окремі аспекти лекції знаходять певне відбиття в кооперативному творчому проекті, подальшій практичній діяльності педагога.	Усвідомлення змісту, значущості інформації для професійної діяльності вчителя-словесника при вирішенні навчально-виховних, пізнавальних завдань

<p>Оптимальний (варіативно-продуктивний)</p>	<p>0,4-0,7</p>	<p>Пропедевтична навчально-пізнавальна підготовка слухача курсів до інформаційно-мотиваційного блоку модуля: опрацювання нормативно-правової бази, додаткових матеріалів, літератури до змістового модуля, електронної бібліотеки, питань для самоконтролю чи самоперевірки, експрес-тестів тощо. Переважають активно-діалогічний і діяльнісний методи навчання. Словесник активно контактує з викладачем, іншими слухачами в напрямку розв'язання певного аспекту проблеми. Шукає причинно-наслідкові зв'язки між теоретичною і практичною складовими змістового модуля. Слухач самотивований на використання матеріалів змістового модуля у творчому проекті, професійній діяльності.</p>	<p>Набуття необхідних знань для вирішення навчально-виховних і пізнавальних завдань, оволодіння різними системами дій, методом самостійного розв'язання педагогічних задач. Розвиток дослідницьких здібностей.</p>
<p>Творчо-інноваційний (продуктивно-технологічний, новаторський)</p>	<p>0,8-1</p>	<p>Активна роль словесника у визначенні параметрів і змісту навчання, формуванні мотивації, постановки цілей. Пропедевтична підготовка слухача курсів до лекцій, самостійно-творчий пошук інформації: опрацювання додаткових матеріалів, літератури до змістового модуля, електронної бібліотеки до модуля чи всієї модульної програми. Слухач-словесник здатний самостійно творчо формулювати проблему для власного дослідження, розробити проект дослідження певної проблеми/питання лекції. Використовує власний досвід (соціальний, професійний, особистісний) в якості джерела навчання. Словесник активно контактує з викладачем, іншими слухачами в напрямку розв'язання певного питання. Повнота й глибина висловлення думок, аргументація позиції, культура діалогу, уміння компетентно розв'язувати завдання. Самотивований на дослідження, новаторство, педагогічно-методичний пошук. Прагнення виконувати завдання дослідницького та проектно-конструктивного характеру. Виявлення під час лекції професійних знань, педагогічної креативності, творчої позиції, інноваційного мислення, потреба в професійній самоактуалізації. Слухач курсів уміє творчо адаптувати матеріали змістового модуля відповідно до обраної теми, змісту кооперативного творчого проекту, у подальшій професійній діяльності.</p>	<p>Високий рівень нестандартних педагогічних дій; творчий, нестандартний підхід до вирішення навчально-виховних і пізнавальних завдань, вільне володіння різними системами дій. Оволодіння творчим мисленням, науковими знаннями, що зреалізовуватимуться в педагогічному досвіді. Установки до інноваційної діяльності, адаптивності, кооперації, самостійного творчого мислення.</p>

2.5.2. Заліковий кредит післякурсowego етапу

Інноваційна кредитно-модульна система підвищення кваліфікації педагогічних працівників допомагає зреалізувати один із основних принципів післядипломної педагогічної освіти – **неперервність освіти, самоосвіти протягом усієї діяльності, створення системи мотивації до самостійного вибору форм і змісту** підвищення кваліфікації впродовж міжкурсового циклу, сприяє цілеспрямованому творчому засвоєнню вчителем нової інформації педагогічного призначення. На післякурсовому періоді вчителю-словеснику пропонується **пакет навчально-методичної інформації** для спрямування його самоосвіти, особистісного й професійного розвитку, удосконалення навчального процесу тощо. **Програма професійно-фахового й індивідуально-особистісного розвитку педагога в пролонгований міжкурсовий період** визначає алгоритм діяльності вчителя-словесника щодо виконання завдань професійно-особистісного самотворення і самореалізації, зокрема участь учителя-словесника в певних формах підвищення кваліфікації (самоосвітня, дослідницько-пошукова, практично-експериментальна, контрольньо-оцінювальна, психолого-мотиваційна, кооперативна творча діяльність, участь у методичній роботі та ін.), реалізацію форм і методів роботи для накопичення залікового кредиту, розробку обраного педагогом **системного міжкурсового творчого проекту** тощо. Усі професійні досягнення і здобутки вчителя фіксуються протягом п'ятих років у спеціальному документі – **Щоденнику міжкурсового періоду вчителя-словесника** (див. *Частина III*). Цей документ дасть можливість відслідкувати процес формування та вдосконалення професійної компетентності працівника, певних груп компетенцій протягом міжтестастійного періоду, покаже систематичність і плановість роботи, визначить позицію вчителя-словесника як суб'єкта власного професійного самотворення і самореалізації, зробить атестацію більш прозорою.

Л.І. Даниленко, пов'язуючи кредитно-модульну форму організації

навчання з рейтинговою системою оцінювання рівня професіоналізму вчителя, слушно зазначає, що заліковий кредит у системі підвищення кваліфікації передбачає обов'язкове оцінювання і зарахування при атестації навчальної діяльності фахівця на курсах, у міжкурсовий період та в процесі самоосвіти [4, с. 9]. В умовах неперервної освіти накопичення міжкурсового залікового кредиту допоможе словесникові саморозвиватися за індивідуальною програмою професійно-особистісного зростання, проектувати й реалізовувати пріоритетні напрямки діяльності. За інноваційною системою підвищення кваліфікації на засадах кредитно-модульної системи педагогічний працівник, який підлягає атестації, може підвищувати професійно-фаховий і особистісний рівень за індивідуально складеним освітнім маршрутом в межах 900 годин. Мінімальна кількість залікових одиниць на один рік становить 5 кредитів, за весь міжкурсовий період підвищення кваліфікації, що охоплює п'ятирічний термін, дорівнює 25-40 кредитам ECTS, при цьому навчальне навантаження на рік становить 180 годин (див. табл. 2.5.2.1). Варто зазначити, що заліковий кредит чітко корелюється з певною кількістю балів за реалізовані форми і види професійної діяльності, рівень виконання міжкурсів завдань, отриманий методичний продукт, активність, інноваційність і творчість учителя.

Таблиця 2.5.2.1

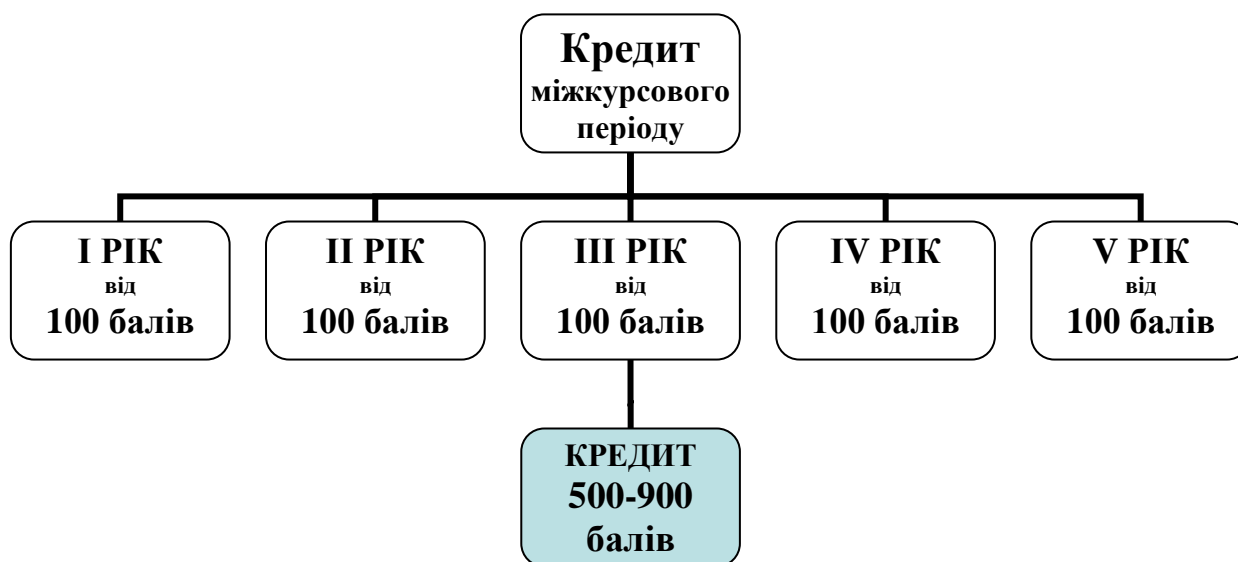
**Розподіл залікового міжкурсового кредиту
підвищення кваліфікації вчителів-словесників**

Міжкурсовий період	Кількість кредитів	Кількість годин	Кількість балів
I рік	5-8 кредитів	180 годин	Від 100 балів
II рік	5-8 кредитів	180 годин	Від 100 балів
III рік	5-8 кредитів	180 годин	Від 100 балів
IV рік	5-8 кредитів	180 годин	Від 100 балів
V рік	5-8 кредитів	180 годин	Від 100 балів
Усього за період	25-40 кредитів	900 годин	500-900 балів

Результати таблиці свідчать, що мінімальний кредит за один рік міжкурсового періоду може становити від 100 балів. Отже, заліковий кредит першого року може становити від 100 балів, другого року – від 100 балів, третього року – від 100 балів, четвертого року – від 100 балів, п'ятого року – від 100 балів. Розподіл кредиту за кожен рік післякурсового періоду систематизує наступна схема (див. Схема 2.5.2.1). Таким чином, мінімальний заліковий міжкурсовий кредит вчителя-словесника за п'ятирічний період професійно-особистісного зростання становитиме від 500 до 900 балів.

Схема 2.5.2.1

Розподіл міжкурсового кредиту вчителя-словесника (у балах)

Накопичення міжкурсового залікового кредиту закономірно відображає рівень участі педагога в різних формах підвищення кваліфікації, наприклад, учасник, доповідач, слухач, тренер, розробник (Див. *Схема 2.5.2.2*), як-от: самоосвітня, дослідницько-пошукова, практично-експериментальна, методична, контрольно-оцінювальна, кооперативна, психолого-мотиваційна діяльність тощо. Також протягом міжтестастійного циклу вчитель-словесник працює над певною методичною проблемою, результати якої знаходять відбиття у формі міжкурсового творчого проекту, певного створеного й апробованого методичного продукту, зокрема навчальної програми, підручника, посібника, навчально-методичних розробок, рекомендацій, дидактичних матеріалів, хрестоматій, збірок творчих робіт учнів тощо.

Форми діяльності вчителя-словесника в післякурсовий період

Сума залікового кредиту визначається активністю вчителя-словесника в тих чи інших формах підвищення кваліфікації (див. табл. 2.5.2.2), зокрема організатор, учасник, слухач, доповідач, тренер, розробник та ін., творчим підходом, самостійністю та інноваційною позицією вчителя української мови та літератури в реалізації міжкурсових завдань.

Таблиця 2.5.2.2

Орієнтовний розподіл залікових кредитів міжкурсового періоду за кредитно-модульною системою підвищення кваліфікації

№	Форми професійно-особистісного зростання вчителя	К-ть годин	Кредит
Мотиваційно-планувальна (самоосвітня) діяльність			
1.	Аналіз професійно-особистісних характеристик, виявлення здібностей, нахилів, потреб, перспектив	2	0,05 кредиту
2.	Планування індивідуально-особистісної програми професійного самотворення, саморозвитку і самовдосконалення в післякурсовий період	2	0,05 кредиту
Дослідницько-експериментальна діяльність			
3.	Відвідування уроків, позакласних заходів керівника-методиста, колег; аналіз уроків	9	0,25 кредиту
4.	Відкритий урок для педагогічних працівників освітнього округу, району, міста	18	0,5 кредиту
5.	Проведення майстер-класу, тренінгу	36	1 кредит
6.	Учасник майстер-класу, тренінгу	9	0,25 кредиту
7.	Учасник проекту	9	0,25 кредиту

8.	Участь в освітянських заходах районного рівня	9	0,25 кредиту
9.	Участь в освітянських заходах обласного, всеукраїнського, міжнародного рівня	9	0,25 кредиту
10.	Учасник обласних опорних закладів, шкіл ППДС, шкіл-лабораторій	9	0,25 кредиту
11.	Участь у стажуванні	9	0,25 кредиту
12.	Творчий звіт учителя про реалізацію завдань міжкурсового періоду (нарада, методоб'єднання, кабінет української мови та літератури ІППО)	2	0,05 кредиту
13.	Участь у професійних конкурсах («Учитель року», «Кращий працівник року», конкурс педагогічної майстерності, «Фестиваль педагогічних ідей і знахідок»)	36	1 кредит
Методична робота			
14.	Участь у роботі методичного об'єднання навчального закладу (доповідь, виступ, лекції, тренінг тощо)	9	0,25 кредиту
15.	Участь у роботі методичного об'єднання освітнього округу, району, міста	9	0,25 кредиту
16.	Керівник методичного об'єднання, творчої групи, Школи молодого творчого вчителя	18	0,5 кредиту
17.	Учасник технопарку, Школи молодого вчителя, Школи передового досвіду, Школи професійної майстерності	18	0,5 кредиту
18.	Учасник методичних турнірів, дебатів, аукціонів, проблемних столів, творчих лабораторій тощо	9	0,25 кредиту
19.	Обмін ППДС на нарадах, педрадах, методичних об'єднаннях, у періодичній пресі, Інтернет-ресурсах	9	0,25 кредиту
20.	Член журі професійних (творчих) конкурсів	18	0,5 кредиту
21.	Рецензент або експерт науково-методичних матеріалів, навчальних програм	18	0,5 кредиту
22.	Учасник інших форм підвищення кваліфікації (стажування, перепідготовка, тьюторство)	18	0,5 кредиту
23.	Реалізатор соціально-педагогічних проєктів, програм	9	0,25 кредиту
Науково-методичний супровід навчально-виховного процесу			
24.	Укладання творчого портфоліо вчителя-словесника	4	0,1 кредиту
25.	Розробка авторських програм, спеціальних і факультативних курсів, медіатек	36	1 кредит
26.	Написання підручників, посібників, збірників дидактичних матеріалів, хрестоматій, методичних бюлетенів	36	1 кредит
27.	Укладання науково-методичних комплексів	36	1 кредит
28.	Розробка діагностичних процедур, завдань і тестів з української мови та літератури	9	0,25 кредиту
29.	Написання статті навчально-методичного спрямування	9	0,25 кредиту
30.	Випуск збірки творчих, дослідницьких і проєктних робіт учнів	9	0,25 кредиту
31.	Комп'ютерна презентація результатів дослідження	2	0,05 кредиту
32.	Апробація навчальних посібників, електронних засобів навчального призначення	4	0,1 кредиту

33.	Розробка й апробація міжкурсового пролонгованого творчого проекту	36	1 кредит
Контрольно-оцінювальна діяльність			
34.	Підготовка учнів до участі в конкурсах, предметних олімпіадах, змаганнях	54	1,5 кредити
35.	Підготовка учнів до ЗНО з української мови та літератури, моніторингових досліджень навчальних досягнень учнів, річного оцінювання	36	1 кредит
36.	Організація позаурочної діяльності учнів: літературного гуртка, студії, клубу, товариства	9	0,25 кредиту
37.	Проведення декади української мови та літератури, конференції, літературного вечора, фольклорного свята, інтелектуального заходу	9	0,25 кредиту
38.	Створення літературного музею, світлиці, кабінету словесності (української мови та літератури)	4	0,1 кредиту
39.	Проведення інтегрованих позакласних заходів	4	0,1 кредиту

Оцінювання завдань професійно-особистісного зростання вчителя-словесника на міжкурсовому циклі за кредитно-модульною системою організації навчання пропонуємо здійснювати за 12-бальною шкалою, отже, сума балів за виконання словесником тієї чи іншої форми професійної діяльності, беручи до уваги індикатори-характеристики педагога, рівень творчого виконання завдань післякурсового періоду, може становити **від 1 до 12 балів**. Таким чином, йдеться про **рівні реалізації вчителем завдань міжкурсового етапу**, серед яких розмежовуємо: **репродуктивний** (1-3 бали), **оптимальний** (4-6 балів), **системно-моделювальний** (7-9 балів) і **творчий або інноваційний** (10-12 балів). Міжкурсовий кредит учителя-словесника визначається кореляцією між певною кількістю балів та професійними індикаторами-характеристиками вчителя за виконувані види і форми професійної діяльності, ураховуючи рівень ПКС, вияв інноваційності, творчості, системності і плановість роботи, результативність, створений методичний продукт тощо. Для того, щоб коректно й обґрунтовано було виставлено ту чи іншу суму залікового міжкурсового кредиту за певний вид професійної діяльності, об'єктивно визначено творчий внесок педагога, його когнітивно-технологічну і методичну креативність, пропонуємо слугуватися критеріями оцінювання, що ґрунтуються на співвідношенні кількості балів з рівнями реалізації завдань міжтестастійного періоду (див. табл. 2.5.2.3).

Рівні реалізації вчителем-словесником завдань післякурсowego етапу

Рівень	К-ть балів	Основні індикатори-характеристики діяльності вчителя-словесника в післякурсовий період
РЕПРОДУКТИВНИЙ	1 2 3	Словесник – пасивний учасник на всіх етапах міжтестастійного періоду. Спроектowana модель формування та вдосконалення професійної діяльності має декларативний характер. Учитель вирішує дидактично-методичні задачі шляхом застосування раніше засвоєних прийомів, розроблених методичних рекомендацій, зразків. Основою діяльності стає теоретичний еталон, що відтворюється, копіюється без урахування конкретних умов. Професійна діяльність словесника включає лише репродуктивні дії, переважно традиційно-стереотипні прийоми та засоби навчання. Не вдосконалює своєї методики викладання. Низька результативність на рівні навчального закладу. Невміння аналізувати динамічні ситуації в НВП, формулювати й оперативно вирішувати нові дидактично-методичні задачі; залишає поза увагою питання прогнозування розвитку й виховання учнів. Не розширює знань зі свого предмета, задовольняючись тим, що отримав під час навчання в педагогічному закладі. Недостатня методично-програмова обізнаність учителя. Планування діяльності здійснюється на основі безсистемного аналізу суб'єктного досвіду учнів, результатів попередньої роботи, неглибоких знань на рівні підготовки учнів до сприйняття нового. Не передбачено узгодженості дій з колегами кафедри, навчального закладу. Слабка навчальна мотивація школярів або її відсутність. Практикує, але без успіху активні технології навчання; погано володіє способами оптимізації НВП. Не варіює методи навчально-пізнавальної діяльності, методи активізації на уроці застосовує рідко. Переважає пасивно-монологічна модель навчання, традиційні методи одностороннього пояснення.
ОПТИМАЛЬНИЙ	4 5 6	Учитель-словесник здійснює вдосконалення професійної компетентності за розробленою програмою професійного саморозвитку й самореалізації. Бере участь у реалізації завдань міжтестастійного періоду. Адаптує форми, методи, прийоми роботи, обмежуючи їх локальним поширенням, тобто в межах класу, школи без глибокого дидактичного обґрунтування. Середня результативність на рівні навчального закладу, результативність міського рівня має хаотичний, випадковий характер. Виконує державні навчальні програми, володіючи стратегією навчання учнів ЗВУ. Учитель-словесник ефективно вирішує дидактично-методичні задачі, щоб досягти мети – поєднати в навчальному процесі практичний, освітній, розвивальний та виховний аспекти, врахувати навчальну ситуацію, використати дослідження сучасної педагогічної науки. Педагог не виходить за межі загальновідомих традиційних та інноваційних навчальних технологій, педагогічні рішення не вирізняються оригінальністю, творчістю; учитель не ставить пошукових задач, не експериментує. Зростання педагогічної майстерності обмежується потребами сьогоdnішнього дня. Учитель-словесник володіє стратегією навчання учнів ЗВУ лише за окремими розділами курсу. Мета й завдання діяльності обґрунтовані, але не визначені рівні засвоєння учнями бази знань та відповідних форм і методів роботи. На уроці й позаурочній роботі переважають традиційні методи і прийоми навчально-пізнавальної діяльності учнів.

СИСТЕМО-МОДЕЛЮВАЛЬНИЙ	7 8 9	<p>Постійний творчий пошук шляхів самовдосконалення форм, методів, прийомів роботи. Перспективний педагогічний досвід набуває певної системи на міжшкільному, районному рівні. Учитель-словесник добре володіє ефективними інноваційними технологіями, формами й методами роботи. Перевага проблемних та пошукових методів навчання, що відповідають мотивам, потребам, нахилам учнів. Враховує в НВП суб'єктний досвід школярів, роль навчального матеріалу, міжпредметні зв'язки. Учитель моделює індивідуальну траєкторію розвитку кожного учня, рівень засвоєння з тієї чи іншої теми, форми й методи навчально-пізнавальної діяльності. Висока, стабільна результативність на рівні школи, висока результативність міського рівня. Висока активність учителя-словесника на шкільному рівні. Систематичне впровадження ППДС та поширення власного досвіду. Тісна співпраця з колегами суміжних кафедр, розробка і проведення інтегрованих заходів.</p>
ТВОРЧИЙ (ІННОВАЦІЙНИЙ)	10 11 12	<p>Творчий, інноваційно-експериментальний, проектний підхід до виконання міжкласних форм діяльності. Учитель-словесник здатний до оригінального моделювання активних методів роботи та розв'язання навчально-виховних задач на інноваційній, авторській основі. Має власні методичні розробки, схвалені науково-методичними установами відповідного рівня. Власний ППДС, інноваційні педагогічні технології виносить на обласний, міський рівень, ЗМІ. Переможець конкурсів «Учитель року», «Кращий працівник року», конкурсів педагогічної майстерності тощо. Педагог-інноватор, самотивований на експеримент, дослідження, новаторство, постійний педагогічно-методичний пошук. Професійні знання, педагогічна креативність, потреба в професійній самоактуалізації, творча позиція уможливають здатність учителя змінювати досвід методичної діяльності, що перестав бути продуктивним за певних педагогічних обставин, упроваджувати в практику оригінальні засоби й способи навчальної взаємодії з учнями для їхнього творчого розвитку. Уміє модифікувати ППДС, перекомбінувати вже відомі елементи, методи навчальної діяльності, створювати нові, оригінальні форми, прийоми і засоби навчання та їх нестандартні варіанти. У роботі переважають інноваційні педагогічні технології, методи кооперативного, активного та інтерактивного навчання, методи критичного мислення і под., що забезпечують високу результативність та якість НВП. Здатність до педагогічної імпровізації в ході втілення педагогічного задуму, мобільного регулювання і корегування процесу. Характер планування визначається самоустановкою на досягнення оптимальних результатів, рефлексією. Учитель зреалізовує диференційований та особистісно зорієнтований підходи. Організація позаурочної діяльності учнів має цілеспрямований характер. Тісна плідна співпраця з колегами суміжних кафедр, проведення інтегрованих заходів.</p>

Накопичені бали (заліковий міжкласний кредит) протягом п'яти років фіксуються в Щоденнику міжкурсового періоду вчителя-словесника. Оцінювання професійної діяльності педагога в міжкурсовий період обов'язково включатиме експертно-діагностичну оцінку експертів і самооцінку вчителя-словесника. У Щоденнику міжкласного періоду

передбачено дві шкали вимірювання рівня виконання завдань: перша – самооцінка педагога, друга – оцінка експертів. Експертна оцінка виводиться наступним вектором взаємодії суб'єктів, що беруть безпосередню участь при оцінюванні певних форм роботи: 1) адміністрація навчального закладу, члени атестаційної комісії; 2) керівник ШМО, керівник ММО, методист МУО; 3) представники кафедри (кабінету) української мови та літератури ІППО; 4) представники шкільного методичного об'єднання вчителів-словесників, колеги суміжних кафедр; 5) учні (і/або батьки); 6) психологічна служба навчального закладу; 7) тьютор (викладач-консультант) курсів підвищення кваліфікації ІППО. За особистісно зорієнтованого підходу до оцінювання рівня ПКС у міжатастаційний період, притаманних для його професійної діяльності властивостей більш вдалим, на нашу думку, є застосування так званого «методу 360», коли загальний рейтинг учителя визначає за однаковими анкетними (діагностичними) характеристиками адміністрація, колеги, учні, батьки, представники громадськості тощо, також обов'язково враховується самооцінка. Адміністрація навчального закладу на віртуальному графіку вибудовує оцінки-показники кожної категорії опитаних; таким чином видається можливим визначити рівень ПКС, оцінити компоненти педагогічної майстерності, співвіднести самооцінку педагогічної діяльності з оцінкою інших суб'єктів, виявити позитиви й недоліки в роботі, те, над чим обов'язково треба працювати в перспективі. Саме так буде сформований цілісний інформаційний комплекс уявлень про рівень досягнень учителя української мови та літератури, його педагогічну майстерність, розробку й реалізацію міжатастаційного проекту (про це детальніше див.: «Щоденник міжатастаційного періоду вчителя-словесника» (Частина ІІІ). Для зарахування та трансферу міжкурсового кредиту на наступних курсах підвищення кваліфікації необхідно підтвердити фактичне виконання запланованої в Щоденнику роботи: міжатастаційний кредит учителя-словесника засвідчується підписами директора, завуча навчального

закладу, голови шкільного методоб'єднання, представником (міськ)райметодкабінету, печатками відповідних установ.

Отже, **заліковий кредит пролонгованого міжкурсового етапу підвищення кваліфікації**, ураховуючи накопичений учителем кредит міжатестаційного етапу, суму якого чітко й аргументовано визначено в Щоденнику міжатестаційного періоду вчителя-словесника, та кредит міжкурсового індивідуального творчого проекту (отриманий методичний продукт), **вираховується за формулою:**

$$\text{ЗКМЕ} = \text{КМП} + \text{МП}$$

де ЗКМЕ – заліковий кредит міжкурсового етапу підвищення кваліфікації, КМП – кредит міжкурсового періоду, МП – міжатестаційний проект або отриманий методичний продукт.

Професійний розвиток учителя-словесника в курсовий та міжатестаційний періоди забезпечуватиме тісна конструктивна співпраця ІППО, кафедри та кабінету української мови, навчального закладу, методичної служби й самого педагога. Систематична робота представників адміністрації навчального закладу, керівника методоб'єднання з учителем-словесником, професійний супровід його неперервної самоосвітньої діяльності на міжатестаційному етапі надасть достатню кількість матеріалів для об'єктивної чергової (позачергової) атестації педагога, допоможе спрогнозувати рекомендації-завдання на перспективу тощо. Результати роботи вчителя за весь міжатестаційний цикл, що зафіксовані в Щоденнику міжатестаційного періоду, представляються до атестаційної комісії. Врахувати міжатестаційний заліковий кредит педагога, систематичну й ґрунтовну роботу вчителя-словесника над програмою індивідуально-особистісного і професійно-фахового саморозвитку та самореалізації під час атестації чи переатестації, адаптуючи результати міжатестаційного циклу до кваліфікаційних вимог Типового положення про атестацію педагогічних робітників України, можна наступним чином (див. табл. 2.5.2.4). Пропонуємо власне бачення такого співвідношення.

Співвідношення вимог до кваліфікаційних категорій педагогічних працівників та міжатестаційного кредиту вчителя-словесника

Рівень реалізації завдань міжатестаційного періоду	Міжатестаційний цикл			Відповідність кваліфікаційній категорії (позачерговій атестаційній категорії) / педагогічному званню
	Сума кредиту за курсовий період (двотижневі курси – 72 год.)	Сума кредиту за курсовий період (очно-дистанційні – 180 год)	Сума кредиту в післякурс-вий період (показник у балах)	
Репродуктивний	60-74	150-185	Від 500 до 540 балів	II категорія
Оптимальний/ Системно-модельовальний	75-89	187-221	Від 550 до 640 балів	I категорія
Системно-модельовальний/ Творчий (інноваційний)	90-100	225-250	Від 650 до 750 балів	ВИЩА КАТЕГОРІЯ
Педагогічні звання				
Системно-модельовальний/ Творчий	90-100	225-250	Від 700 до 900 балів	СТАРШИЙ УЧИТЕЛЬ
Творчий (інноваційний)	90-100	225-250	Від 700 до 900 балів	УЧИТЕЛЬ-МЕТОДИСТ

На наступному циклі підвищення кваліфікації за кредитно-модульною системою також передбачено **трансфер накопиченого за весь міжатестаційний період кредиту**. За успішного виконання завдань попереднього післякурсного циклу вибудовується індивідуальних освітній маршрут учителя української мови та літератури з орієнтацією на перспективні напрацювання протягом міжатестаційного періоду, набутого рівня професійної компетентності, сформованих компетенцій, уможлиблюється вибір учителем-словесником окремих варіативних курсів (програм), самостійний вибір виду і теми творчої індивідуальної роботи, науково-дослідних завдань тощо.

2.6. Пакет психолого-андрагогічних діагностик для самооцінки та самоконтролю вчителя-словесника в міжтестастаційний період

Якщо педагогіка хоче виховати людину в усіх відношеннях, то вона повинна перш за все пізнати її в усіх відношеннях.

К.Д. Ушинський

Педагогічне діагностування розглядається як циклічний процес, що має супроводжувати всі етапи міжтестастаційного періоду [9, с. 25], оскільки дана інноваційна методика (технологія) допомагає не лише виявити рівень знань, умінь, установок, обмежень і труднощів учителя, але й максимально врахувати індивідуальні потреби та особистісно-професійні запити педагога, його досвід і рівень підготовки, психофізіологічні й когнітивні особливості, спрогнозувати розвиток за індивідуальними освітніми програмами, простежити траєкторію професійного зростання вчителя на кожному етапі міжтестастаційного циклу тощо, отже, максимально індивідуалізувати навчальний процес, впровадити андрагогічну модель підвищення кваліфікації на засадах компетентісного та особистісно зорієнтованого підходів. В.І. Пуцов і Л.Я. Набока [15, с. 51] акцентують увагу на тому, що організація навчальної діяльності дорослої людини починається з психолого-андрагогічної діагностики, що є важливим, самостійним і відносно довгим етапом процесу навчання, після якого сліднують такі послідовні стадії, як планування, створення умов реалізації процесу навчання, реалізація, оцінювання, корекція. Отже, система моніторингових процедур розробляється і впроваджується на всіх етапах міжтестастаційного періоду.

Педагогічне діагностування на **пропедевтично-прогнозувальному етапі** курсової підготовки вчителів української мови та літератури має на меті отримання вичерпної загальної інформації для визначення освітніх потреб і запитів словесника у підвищенні кваліфікації, зокрема виявлення рівня професійної компетентності і сформованих компетенцій, життєвого, соціального й професійного досвіду, що стане необхідним у лекційно-практичному блоці модульної навчальної програми та організації

індивідуального освітнього маршруту, визначення організаційно-педагогічних умов творчого зростання вчителя-словесника, з'ясування психофізіологічних особливостей (енергетичного рівня, фізичної активності, працездатності нервової системи, мотиваційно-креативних якостей для виконання професійно-педагогічної діяльності, типу темпераменту, емоційного фону й под.), стилю навчання, установлення рівня готовності вчителя до творчої діяльності, висвітлення вмотивованості до власного професійно-особистісного зростання, готовності до впровадження інноваційних технологій в навчальний процес, до самоствердження на ринку освітньо-наукових стратегій, методологій, продуктивних ідей тощо. На цьому етапі педагогічної діагностики застосовується комплекс методів, як-от: **метод діагностичного анкетування, діагностичний метод самооцінювання, педагогічне тестування, діагностична бесіда** й под. Отримані дані визначають вибір параметрів (форми, змісту, методів, технологій тощо) навчання під час курсового етапу підвищення кваліфікації, програму самостійної та індивідуальної роботи, створюють передумови для критичного осмислення і оцінки особистісно-професійних здобутків, окреслюють траєкторію взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу.

Основним завданням моніторингових процедур на **курсвому етапі** є діагностичне відслідкування якості зростання професійних потреб слухача-словесника, динаміки особистісних якостей і мотиваційно-ціннісних установок у процесі навчання, результатів освоєння модульної навчальної програми (набуті чи оновлені ЗВУ, сформовані компетенції), рівня оволодіння матеріалом як окремого змістового модуля (**поточне діагностування**), так і модульної навчальної програми зокрема (**вхідне** або **стартове** й **вихідне** або **фінішне** діагностування), визначення незасвоєного навчального матеріалу, обмежень і труднощів, кореляційний аналіз обраного змісту, джерел, засобів, форм і методів навчання отриманим результатам, визначення стратегії подальшого зростання, прогнозування і корекція неперервного професійно-особистісного розвитку. Окреслені напрямки

висвітлюються в основному за допомогою **методу тестування**. На основі результатів педагогічного діагностування розробляються практичні рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності змісту, форм і методів неперервної освіти в післякурсний період для вчителя-словесника, працівників системи післядипломної освіти та адміністрації закладу.

Психолого-андрагогічна діагностика на **післякурсовому етапі** передбачає вивчення динамічних змін у професійно-особистісному зростанні вчителя-словесника, внесення коректив в організацію подальшого процесу навчання, уточнення програми професійного самовдосконалення і саморозвитку (плану дій професійно-особистісного розвитку), поповнення та оновлення суми знань, розвиток особистісних можливостей, повнішу самореалізацію тощо. Діагностичний супровід здійснюється за використання **методів емпіричного спрямування** (тестування, анкетування, бесіда), **обсерваційних** (самопостереження), **праксиметричних** (аналіз ефективності результатів, оптимізація управління навчальним процесом).

Рефлексивно-корекційний етап педагогічного діагностування спрямовує словесника на рефлексивне управління власним розвитком (самоаналіз, самомоніторинг, самокорекцію, самооцінювання), критичне осмислення здобутків і недоліків протягом усього міжтестастаційного періоду, зміну установок, планування діяльності в наступний міжтестастаційний цикл.

Пакет психолого-андрагогічних діагностик (див. *Частина II*) допоможе всім суб'єктам навчального процесу – словеснику, тьютору, лекторському складу ІППО, адміністрації закладу, методслужбі – адекватно продіагностувати, комплексно осмислити професійну діяльність педагога, визначити рівень її продуктивності, відповідність сучасним освітнім стандартам, виділити пріоритетні напрямки саморозвитку, виокремити завдання, які словесник вирішуватиме в найближчій і подальшій перспективі. Отже, діагностичні матеріали передусім допоможуть вчителю сформулювати позицію суб'єкта власного професійного самотворення, самовдосконалення і самореалізації, змодельовати програму освітньо-особистісного розвитку.

РОЗДІЛ III

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУ НА КУРСАХ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ЗА ТЕМОЮ:
«ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА
ЛІТЕРАТУРА»**

**3.1. Підготовка вчителя-словесника до застосування інтерактивних
технологій як інноваційної дидактичної системи
на кредитно-модульних курсах підвищення кваліфікації**

*Скажіть мені, і я забуду. Покажіть мені,
і я запам'ятаю. Дайте можливість обговорити,
і я зрозумію. Дайте можливість навчити іншого,
і я дійду досконалості.*

Конфуцій

Серед цілого спектру компетентнісно зорієнтованих, комунікативно-функціональних технологій, що сприятимуть підвищенню якості освітніх послуг, формуванню на уроках української мови та літератури необхідних учнівських компетентностей (комунікативної, інтелектуальної, креативної (з мови) та інтелектуальної, особистісної, комунікативної, ціннісно-світоглядної, рефлексивної, діяльнісної, креативної, емоційної (з літератури) [68, с. 4-5; 69, с. 10, 12], допоможуть школярам стати життєздатними та конкурентноспроможними на ринку праці, підготують їх до життя в інформаційному суспільстві, вважаємо технології інтерактивного навчання (власне активні, кооперативні, групові тощо). В основу інтеракції та кооперації покладено технології з гуманно-особистісною орієнтацією педагогічного процесу, зокрема педагогіка співробітництва (С.Л. Соловейчик, В.М. Матвеев та ін.); модернізація традиційного навчального процесу за активізації та інтенсифікації діяльності учнів ґрунтуються на гуманно-особистісному підході до дитини, концепції гуманістичного колективного виховання, формуванні суб'єктної активності школярів (лідерства, суб'єктної соціальної активності), а також на ідеях та принципах прогресивного особистісно зорієнтованого підходу [17,

с. 138] до навчально-виховного процесу, за якого пріоритетним завданням постає вироблення відповідних технологій і методів навчання, спрямованих на індивідуальну траєкторію розвитку учня, його творчу самореалізацію, формування вмінь і навичок за рахунок власної активної діяльності.

Інтерактивний урок української мови та літератури має ряд переваг. Застосування інтерактивних технологій як однієї з інноваційних дидактичних систем повною мірою допоможе словесникові зреалізувати основоположні дидактичні і методичні принципи мовно-літературної освіти [68, с. 3; 75, с. 5-6; 76, с. 9-15]: принцип взаємозв'язку навчання, виховання та розвитку (гармонійна реалізація загальноосвітніх функцій предмета); принцип демократизації та гуманізації (здійснення особистісно зорієнтованого, суб'єкт-суб'єктного, фасилітативного формату взаємодії «учитель – учень – група учнів – клас» для досягнення освітньої мети, забезпечення права вибору школярами навчальних завдань, планування та організації роботи, врахування внеску кожного учасника, взаємоповага і взаємодопомога та ін.); принцип особистісної орієнтації (забезпечення умов для різнобічного мовно-літературного, мовленнєвого розвитку дитини, урахування її суб'єктного досвіду, потенційних можливостей, пізнавальних потреб, готовність учня до самостійної та групової навчальної діяльності у вирішенні навчальних завдань і под.); комунікативно-діяльнісний принцип (вивчення мови як основного засобу спілкування шляхом удосконалення комунікативних умінь, формування навичок діалогічного й монологічного мовлення з урахуванням ситуації спілкування, стилів, типів і жанрів мовлення та ін.), соціокультурний принцип (опанування шляхів самопізнання і життєтворчості, моральних цінностей, уміння співпрацювати в колективі), принцип практичної спрямованості навчання (уміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками в практичному житті, у конкретній ситуації) тощо.

Технології інтерактивного навчання (власне активні, кооперативні, групові тощо) як один із засобів інноваційно-творчого вдосконалення освітнього процесу **виконують мотиваційну, організаційну, навчальну,**

розвивальну та виховну функції, трансформуючи знання, уміння і навички школярів у життєві компетентності, зокрема комунікативну, соціальну, полікультурну, інформаційну, компетентність продуктивної творчої діяльності тощо, та **компетенції** (мовно-літературну, мовленнєву, функціонально-стилістичну, стратегічну, компетенцію освіти протягом життя та ін.), створюючи оптимальні умови для саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації особистості. Технології стимулюють активність кожного учасника навчально-виховного процесу, уможливають швидке перетворення теорії в практику, роблять процес навчання привабливим і приємним, дозволяють здійснювати індивідуальне й колективне планування уроку. Усі суб'єкти навчально-виховного процесу тієї чи іншою мірою беруть участь у роботі номінальної групи, допомагають один одному в напрямку розробки певної проблеми, співпрацюють; за правильної мотивації та організації в основному немає байдужих, пасивних, неохочих. Позитивним чинником навчальної взаємодії в інтерактивних мікрогрупах чи групах також є те, що формуються пізнавальні навички, зокрема планування навчальної діяльності на уроці та позаурочній діяльності, цілевизначення, рефлексії, самоконтролю, взаємоконтролю. За традиційного уроку української мови та літератури розглядуваний матеріал може так і залишитися пасивним, недієвим інструментом в руках дитини, переліком теоретичних шаблонів, віртуальних алгоритмів, правил, далеких від життя. Інтерактивні технології допомагають якнайповніше зреалізовувати рівень засвоєння **мовленнєвої і діяльнісної змістових ліній програми**, які передбачають вироблення в школярів комунікативних умінь і навичок, розвиток умінь комунікативно доцільного, оптимального використання мовних засобів у різних видах (аудіювання, читання, говоріння, письмо) і ситуаціях спілкування, що є основою для засвоєння учнями базових орфоепічних, граматичних, лексичних, правописних, стилістичних норм української мови, володіння мовними засобами, достатнім словниковим арсеналом для передачі інформації, доведення своєї позиції, спростування помилкових доказів.

Відбувається розвиток **мовленнєво-комунікативних компетенцій**, як-от: готовність до мовленнєвої взаємодії, міжособистісного й міжкультурного спілкування і співробітництва; спроможність переконливо викладати свої думки, дискутувати, послуговуючись різними способами аргументації, вести діалог із співрозмовником, додержуючись правил мовленнєвого етикету. У школяра виникає потреба самоосвіти й самооцінки для постійного вдосконалення особистісно-мовленнєвої діяльності тощо. Дитина вчиться контактувати в соціумі, бути демократичною, гуманною. Важливим складником педагогічного процесу стає особистісно зорієнтована взаємодія словесника й учня, при цьому школяр постає співтворцем, активним учасником. Такий інноваційний формат співпраці потребує переосмислення самої стратегії організації навчально-виховного процесу, ґрунтовного перегляду використовуваних вчителем принципів, форм, методів і прийомів роботи, видозміни функціональної ролі педагога від транслятора суспільного досвіду у вигляді знань і способів пізнання до *координатора, фасилітатора*, який допомагає школяреві в особистісному розвитку, соціалізації, засвоєнні суспільних норм, опануванні стратегій, що визначають оптимальність діяльності, спрямованої на розв'язання навчальних і життєтворчих завдань. Отже, інтерактивні технології, **забезпечуючи практичну спрямованість навчально-виховного процесу**, трансформують знання, уміння, установки учнів в соціальну, полікультурну, комунікативно-ситуативну, інформаційно-технологічну компетентності, компетентність до саморозвитку і самоосвіти.

Під **інтерактивністю** слід розуміти не тільки процес взаємного впливу суб'єктів, а передусім **спеціально організовану пізнавальну діяльність**, що має яскраво виражену **соціальну спрямованість**. Розглядуваний термін означає певний порядок інформаційної взаємодії між суб'єктом навчального процесу і навчальним середовищем. Однією з умов інтеракції є наявність проблеми та робота над нею в групах (парах, трійках і под.), прийняття узгодженого групового рішення і обговорення, діалог за підсумками роботи, перехід від монологічного до багатопозиційного навчання. Тобто, основою

навчання стає активізація пізнавальної діяльності учнів за допомогою спілкування між собою, учнів з учителем, між групами школярів для отримання як індивідуального, так і спільного освітнього продукту. Таке навчання в західних методиках називають **комунікативно-діалоговим**.

У багатьох педагогічних розвідках, зокрема роботах Н.І. Білик, М.В. Михалковича, Л. Пироженко, О. Пошетун, І.І. Прокоп'єва, Н.З. Софій, достатньо виважено досліджено еволюцію, етапи розвитку інтерактивних технологій, подано їх теоретичні основи, варіанти інтерактивного навчання (колективно-групове навчання, ситуативне моделювання, технології опрацювання дискусійних питань, навчання у команді, «навчаємось разом», дослідницька робота в групах, навчання за методом «Jigsaw», поєднання кооперативного і дистанційного навчання) тощо. У цілій серії розвідок А. Фасоля [94; 95; 96] розглядає комунікативно-компетентнісне спрямування групової технології на уроках української літератури, описує покроковий алгоритм діяльності для вчителя-словесника і школярів у межах окремо взятої технології, напрямки розвитку комунікативних компетенцій, подає зразки для оформлення папок групової роботи (правила роботи/поведінки в групах, розподіл ролей в середині групи, опис обов'язків, розсаджування учасників і под.), простежує кореляцію фронтальної, індивідуальної і групової роботи, з'ясовує функції кооперації для формування національно свідомої особистості, пропонує вимоги до ефективної організації співнавчання. На психологічні аспекти інтерактивної діяльності, колективне прийняття рішення, позитивну динаміку групи як запоруки розвитку навчального процесу, міжособистісну взаємодію між учасниками колективу звертали увагу Л.С. Виготський, У. Байон, К. Беккер, Х. Езріель, К. Левін, О.М. Леонтьєв, О.В. Морозов, З. Фоукс та ін. Проте, як свідчить проведений аналіз науково-практичних розвідок і публікацій, автори в основному намагаються розв'язати лише окремі аспекти розглядуваної проблеми, при цьому залишаючи поза увагою питання підготовки вчителя-словесника до застосування технологій інтерактивного навчання як інноваційної

дидактичної системи, роль словесника в організації технології, діяльнісний сценарій (модель) системи дій учителя-словесника й учнів, які треба виконати в ході організованого навчально-виховного процесу для досягнення результату, також не розроблено методики реалізації тієї чи іншої співробітницької технології на уроках української мови та літератури для розвитку основних груп компетентностей учнів тощо.

Як показує досвід, незважаючи на значущі переваги у формуванні необхідних базових компетенцій учнів, інтерактивні та кооперативні технології як інноваційна дидактична система і **досі не набули широкого застосування в навчально-виховному процесі**. У цьому вбачаємо декілька причин. По-перше, відсутність чи невичерпність інформації щодо процесуально-технологічного забезпечення навчання, методики розвитку інтерактивних умінь учнів, чітких критеріїв оцінювання ЗВУ школярів за використання конкретної технології, тобто недостатність предметної методичної літератури, розробок уроків з чітким алгоритмом діяльності всіх суб'єктів взаємодії та психологічним обґрунтуванням всіх етапів інтерактивного уроку (рекомендацій алгоритмічного типу й настанов, що розкриватимуть програму співпраці, регулятиви діяльності в групах/підгрупах, здійснення пізнавально-пошукової роботи, організації партнерського формату); по-друге, стереотипність, традиційність методичної культури педагога, неготовність чи невміння вчителя-словесника до застосування інноваційних технологій на практиці, небажання відмовитися від тих педагогічних технологій, що стали непродуктивними за нових обставин; по-третє, недостатній професійний рівень учителя-словесника, неповнота знань з педагогіки, психології, методики викладання предмета; по-четверте, відсутність курсів підвищення кваліфікації відповідної тематики, слабка поінформованість педагога про інноваційні технології, форми й методи роботи; по-п'яте, нерозвиненість мотиваційно-креативних якостей, зокрема мотивів, потреб, потягу вчителя до креативності, необхідних для творчого, якісного виконання професійних завдань.

Таким чином, сучасні виклики освіти й суспільства вимагають від учителя-словесника оволодіння досвідом інноваційної професійно-педагогічної діяльності. Тому перед післядипломною освітою постало питання підготовки вчителя-словесника до застосування інтерактивних технологій як інноваційної дидактичної системи. Безперечно, впровадження в навчальний процес інтерактивних, кооперативних, групових технологій, організація творчої пізнавальної співпраці учнів на уроках української мови та літератури передбачає формування інноваційної методичної, управлінської, кооперативної компетентності вчителя-словесника, спрямовує на творчий підхід при плануванні й проведенні уроків, що включає розробку самого уроку й навчальних завдань, призначених для групового виконання, продумування складу мікрогруп учнів, розподіл дій між школярами в процесі виконання інтерактивних завдань, комунікативну стратегію уроку, моніторинг поведінки учнів, психологічний характер завдань для спільного виконання, оцінювання академічних і соціальних цілей, результату й самого навчального процесу. Окреслені переваги й перспективи засвідчують **актуальність і значущість курсової підготовки вчителів-словесників** на засадах кредитно-модульної системи за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література».

Мета курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури за визначеною темою з елементами кредитно-модульної системи полягає в підготовці вчителя-словесника як конкурентноспроможного фахівця в умовах модернізації освіти в Україні до інноваційної педагогічної діяльності, системного використання інтерактивних технологій навчання на уроках української мови та літератури, неперервної освіти вчителя протягом усього міжтестастійного циклу на засадах кредитно-модульної системи. Забезпечити неперервний навчальний процес допоможуть науково-методичні розробки модульної навчальної програми очно-дистанційних курсів підвищення кваліфікації вчителів-словесників з окресленої проблематики із ґрунтовною розробкою професійно орієнтованого кредитного модуля.

3.2. Розробки кредитних модулів навчальної програми за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література»¹

3.2.1. Організаційно-настановчий формат ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ

Змістовий модуль 1

Мета змістового модуля – створення індивідуальної програми професійного саморозвитку й самореалізації (індивідуального освітнього маршруту) вчителя-словесника на всіх етапах курсової підготовки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Вхідне діагностування: «Виявлення рівня сформованості базових професійних компетенцій учителя-словесника».

Підмодуль 2. Організація неперервного професійного зростання вчителя української мови та літератури на всіх етапах курсової підготовки за кредитно-модульною системою підвищення кваліфікації.

Підмодуль 3. Планування і реалізація індивідуального освітнього маршруту слухача курсів за кредитно-модульною системою організації навчання під час очного й дистанційного форматів курсового періоду.

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Познайомитись із модульною навчальною програмою курсів, опрацювати запропоновану документацію, зокрема Щоденник слухача курсів (див. Частина II), електронну бібліотеку до кредитних модулів.

2. Спланувати індивідуальний освітній маршрут для аудиторної і позааудиторної роботи в очний формат курсової підготовки.

3. Опрацювати «Пакет психолого-андрагогічних діагностик для самооцінки та самоконтролю вчителя-словесника» (Частина II), заповнити запропоновані матеріали: тести, анкети, Щоденник рефлексії вчителя і под.

¹ Навчальну програму «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література» з елементами кредитно-модульної системи організації навчального процесу за очно-дистанційною формою навчання схвалено Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України (лист № 1.4./18-711 від 23.02.2010)

СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ

Змістовий модуль 2

Філософія освіти.

Зміст трансформаційних процесів в українському суспільстві

Мета змістового модуля – розкрити специфіку освіти як явища культури й соціального інституту в історичній і соціокультурній динаміці; використовуючи принцип історизму, проаналізувати зміст трансформаційних процесів в українському суспільстві.

Завдання змістового модуля:

➤ ***Систематизувати знання про:***

- філософські підходи до аналізу проблем сучасності і способи їх розв’язання через застосування відповідних філософських і загальнонаукових методологій;
- сучасні напрями і функції філософії освіти в Україні;
- тенденції розвитку сучасної освіти;
- основні завдання, принципи і документи, прийняті в рамках Болонського процесу;
- завдання і принципи створення єдиного освітнього і наукового простору;
- роль і перспективи України, громадян і державних інституцій в євроінтеграційних процесах;
- реформування сучасної системи вищої і післядипломної освіти;
- значення філософської культури педагога як складової професійної підготовки і методологічної основи практичної діяльності.

➤ ***Сформувати вміння (навички):***

- визначати основні тенденції сучасного розвитку освіти;
- співвідносити поняття «освіта», «педагогічна діяльність», «філософія освіти».

➤ ***Розвинути установки до:***

- філософської рефлексії освітньої діяльності;
- національної свідомості.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Філософські основи освіти ХХІ століття. Філософія освіти як методологія реалізації Національної доктрини. Предмет і завдання філософії освіти, головні функції. Співвідношення понять «культура», «освіта», «світогляд», «філософія».

Підмодуль 2. Трансформація класичної освітньої парадигми в ХХ ст. Розвиток синергетичної методології у вітчизняній науці. Сучасні напрями філософії освіти в Україні. Болонський процес. Євроінтеграція України як чинник соціально-економічного розвитку держави. Реформування сучасної системи освіти, розробка програм виховання дітей та юнацької молоді. Співвідношення освітніх стандартів і творчого характеру освітньо-педагогічної діяльності.

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Визначити предмет, завдання, головні функції філософії освіти.
2. З'ясувати співвідношення понять «освіта», «педагогічна діяльність», «філософія освіти».
3. Охарактеризувати основні тенденції розвитку сучасної освіти.
4. Дати сутнісну характеристику поняття «освітня парадигма».
5. Окреслити сучасні напрями філософії освіти в Україні, тенденції створення єдиного освітнього простору в контексті Болонської декларації.
6. Визначити взаємозалежність між освітніми стандартами і творчим характером освітньо-педагогічної діяльності.

Література для самостійної роботи слухача

1. Джура, О. Болонський процес як прояв модернізації освіти [Текст] / О. Джура // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 58-64.
2. Журавський, В.С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти [Текст] / В.С. Журавський, М.З. Згуровський. – К.:

Змістовий модуль 3

Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави

Мета змістового модуля: актуалізація діяльності вчителя-словесника в контексті компетентнісного підходу до навчання, формування вмінь моделювати компетентнісно зорієнтованого навчально-виховний процес і мотивувати педагогічних працівників на практичну реалізацію компетентнісно зорієнтованого підходу.

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання щодо:

- сутності педагогічного явища «компетентність»;
- структури компетентності;
- специфіки та класифікації основних груп компетентностей;
- технологій компетентнісно зорієнтованої освіти;
- шляхів і прийомів формування основних груп компетентностей на уроках української мови та літератури.

➤ Сформувати вміння (навички):

- усвідомлення завдань, зумовлених реалізацією компетентнісного підходу;
- моделювання навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного підходу до навчання;
- визначення шляхів та прийомів формування основних груп компетентностей на уроках української мови та літератури.

➤ Розвинути установки до:

- позитивного мислення та внутрішньої мотивації на інноваційну творчу діяльність;
- професійно-особистісної рефлексії.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Теоретичні й процесуальні умови реалізації компетентнісного підходу до навчання.

Підмодуль 2. Моделювання навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного підходу до навчання. Основні групи компетентностей. Множинність підходів до виокремлення основних груп компетентностей. Шляхи формування основних груп компетентностей учнів.

Практична робота

I. Опрацювати нормативні документи, що регламентують впровадження компетентнісно підходу до навчання. Узагальнити результати.

Нормативна база впровадження компетентнісного підходу до навчання

Нормативний документ	Стратегічні Компетентнісні ідеї
Загальний висновок:	

II. Опрацювати статтю: Бондар, С. Термінологічний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» у педагогіці: сутність та структура [Текст] / С. Бондар // Освіта і управління. – 2007. – № 2. – С. 93-99. Скласти резюме щодо термінологічної сутності понять «компетенція» і «компетентність».

III. Порівняти класифікації ключових компетентностей учнів, представлених у документах. Зробити висновки.

Порівняльна характеристика різних класифікацій

ключових компетентностей

№	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (2000 р.)	Регіональна програма впровадження компетентнісно орієнтованого підходу в НВП (2004 р.)	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (2008 р.)	Авторська класифікація (за бажанням слухача курсів)
1.				
2.				
Загальний висновок				

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Охарактеризувати ключові слова або фрази визначення поняття «компетентність».

2. Яку роль в структурі компетентності відіграє діяльність?

3. Проаналізувати власну педагогічну діяльність з позицій компетентнісного підходу до навчання. Які надбання Вашого досвіду полегшать перехід до компетентнісно зорієнтованого навчання? В яких напрямках є необхідною корекція діяльності?

4. Яка з груп компетентностей, на Ваш погляд, є визначальною та найголовнішою?

5. Формування яких груп компетентностей учнів Ви вважаєте найлегшим засобами вивчення предмету «Українська мова та література»? Відповідь аргументувати.

6. Проаналізувати власний досвід використання творчих завдань на практиці. Якими знахідками Ви могли б поділитися з колегами?

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [Текст] // Директор школи. – 2000. – № 39-40. – 126 с.

2. Регіональна програма впровадження компетентнісно орієнтованого підходу в навчально-виховний процес [Текст]. – Донецьк, 2004.

3. Родигіна, І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання [Текст] / І.В. Родигіна. – Х.: Основа, 2005. – 96 с.

4. Шишов, С.Е. Школа: мониторинг качества образования [Текст] / С.Е. Шишов, В.А. Кальней. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 320 с.

Змістовий модуль 4

Побудова та розвиток національної системи оцінювання якості освіти

Мета змістового модуля – формування та удосконалення професійних компетенцій учителя української мови та літератури для здійснення постійного професійно-особистісного саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації в умовах особистісно зорієнтованого навчання.

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання про:

- моніторингові дослідження в системі освіти;
- можливості й переваги моніторингових досліджень різних рівнів;
- переваги сучасних тестових технологій;
- поняття «якість освіти» та «моніторинг якості освіти»;
- рівні моніторингових досліджень, методи моніторингових досліджень, етапи;
- нормативно-правову основу впровадження тестових технологій в освітній процес;
- історію застосування тестових технологій у світі та в Україні;
- можливості й переваги сучасних тестових технологій, вимоги до формування завдань і підбору відповідей, форми тестових завдань, особливості використання з урахуванням вікових особливостей.

➤ Сформувати вміння (навички):

- застосовувати тестові завдання в повсякденній практиці;
- складати різні форми тестових завдань, проводити експертну оцінку;
- виокремлювати різнорівневі складові моніторингових досліджень у власній практичній діяльності;
- застосовувати різні форми тестових завдань з корегувальною, контролювальною, оцінювальною метою тощо.

➤ Розвинути установки до:

- позитивного мислення та внутрішньої мотивації на інноваційну діяльність;
- неперервного особистого та професійного зростання.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Моніторинг якості освіти: рівні, етапи, методи моніторингових досліджень. TIMSS, Зовнішнє незалежне оцінювання.

Підмодуль 2. Переваги сучасних тестових технологій, вимоги до формування завдань та підбору відповідей, форми тестових завдань, особливості використання з урахуванням вікових особливостей дітей. Експертиза тестових завдань, складання тестових завдань.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Віснут, Дж. Оцінювання для навчання [Текст]: навч. посіб. / Дж. Віснут / за ред. І.Є. Булах, М.Р. Мруга. – К.: Майстер-клас, 2007. – 170 с.
2. Державні стандарти освіти [Текст] // Освіта України. – 2004. – 20 січня. – С. 1-13.
3. Шевченко Н.В. Моніторинг як засіб підвищення ефективності управління навчально-виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі [Текст] / Н.В. Шевченко, І.В. Капустін, С.В. Клімова // Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. – № 10-11. – 2007. – С. 25-30.

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ

Змістовий модуль 5

Шляхи удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах ОЗОН¹

Актуальність змістового модуля визначається:

- Сучасними тенденціями розвитку суспільства
- Зростаючою роллю освіти та необхідністю забезпечити її випереджальне значення для розвитку суспільства
- Сучасними тенденціями розвитку системи освіти
- Необхідністю запровадження інноваційних підходів у навчально-виховний процес

Мета змістового модуля – формування та удосконалення професійних компетенцій учителя української мови та літератури для здійснення неперервного професійно-особистісного розвитку, самовдосконалення і самореалізації в умовах особистісно зорієнтованого навчання.

¹Матеріали змістового модуля були презентовані авторкою під час захисту індивідуальних творчих робіт на проекті Світового банку «Рівний доступ до якісної освіти України» (2008 р.), а також відбито в посібнику: Сидоренко, В.В. Шляхи удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання [Текст] : навчально-методичний посібник / В.В. Сидоренко. – Донецьк: Каштан, 2008. – 192 с.»

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання щодо:

- нової ролі, функцій та установок учителя і учня в умовах сучасної школи;
- сутності понять «компетентність учителя-словесника», «компетенції педагога», «компетентний учитель-словесник»;
- педагогічної майстерності вчителя як найвищого рівня навчання і виховання;
- шляхів застосування ОЗОН для професійно-особистісного розвитку вчителя-словесника;
- шляхів формування та удосконалення професійної компетентності вчителя української мови і літератури;
- структури професійної компетентності педагога, її складових компонентів (традиційних та інноваційних, зумовлених викликами освіти й суспільства);
- рівнів професійної компетентності педагога й основних навчальних потреб відповідно до кожного з рівнів.

➤ Сформувати вміння (навички):

- усвідомлювати власний рівень професійної компетентності й педагогічної майстерності;
- здійснювати оцінку власних професійних компетенцій;
- визначати шляхи професійно-особистісного самотворення, самореалізації і самовдосконалення;
- забезпечити розвиток зазначених компетенцій.

➤ Розвинути установки до:

- самовдосконалення, самомотивації, неперервного професійно-фахового й індивідуально-особистісного розвитку словесника;
- інноваційності мислення;
- креативності;

- рефлексії власної професійної діяльності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Професійна компетентність учителя-словесника як обов'язкова умова успішності його професійної діяльності

- ☒ Періодизація професійного становлення педагога-професіонала.
- ☒ Інноваційні ролі і функції вчителя-словесника в умовах особистісно зорієнтованого навчання.
- ☒ Поняття професійної компетентності вчителя української мови та літератури, компетенцій педагога, компетентного вчителя-словесника.
- ☒ Складові професійної компетентності педагога.
- ☒ Конструювання «Моделі професійної компетентності вчителя української мови та літератури», визначення традиційних та інноваційних компонентів моделі.
- ☒ Відпрацювання технологій впровадження інноваційних компонентів у професійну діяльність учителя-словесника.

Підмодуль 2. Шляхи формування та удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання

- ☒ Умови й динаміка розвитку професійної компетентності вчителя.
- ☒ Діагностування рівня власної професійної компетентності.
- ☒ Складання алгоритму шляхів формування та удосконалення професійної компетентності вчителя-словесника протягом міжтестастійного циклу.
- ☒ Моделювання алгоритму підвищення власного рівня професійної компетентності (програми неперервного професійно-особистісного зростання).
- ☒ Підсумкове діагностування за темою (модульний контроль).

Види навчальної діяльності до теми 1

Лекція

«Професійна компетентність учителя-словесника як обов'язкова умова успішності його професійної діяльності»

Метод навчання: інтерактивна лекція-презентація.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Логіка і сценарій вивчення теми модуля.
2. Теоретичний матеріал до теми 1: базові поняття.
3. Презентація до теми «Поняття ПКС. Рівні професійної компетентності вчителя української мови та літератури».
4. Матеріали електронної бібліотеки до модуля (додатково).

Семінарське заняття

«Конструювання «Моделі професійної компетентності вчителя-словесника», визначення традиційних та інноваційних компонентів»

Методи навчання: методи кооперативного навчання «Віртуальна схематизація», «Формулой – Ділись – Слухай – Створюй».

Завдання для обговорення:

Форма звітності для виконання завдання

1. Які складові компоненти формують модель професійної компетентності вчителя-словесника, тобто утворюють зовнішню оболонку моделі (внутрішня – це компетенції)?
2. Які з них є традиційними, а які зумовленими новими викликами в освіті і суспільстві?
3. Формування яких компетенцій відповідає визначуваними Вами професійними компетентностями вчителя-словесника?
4. Чи можна говорити про ієрархічний взаємозв'язок визначених Вами компонентів, які з них є ключовими (базовими), а які – вторинними? (для виконання завдань I-IV пропонується ефективний метод «Віртуальна схематизація»).
5. Які основні (можливо, нові) **функційні ролі** виконує вчитель-словесник, враховуючи й реалізуючи принципи особистісно зорієнтованого

підходу до навчально-виховного процесу? Кожна навчальна група деталізує певну роль педагога.

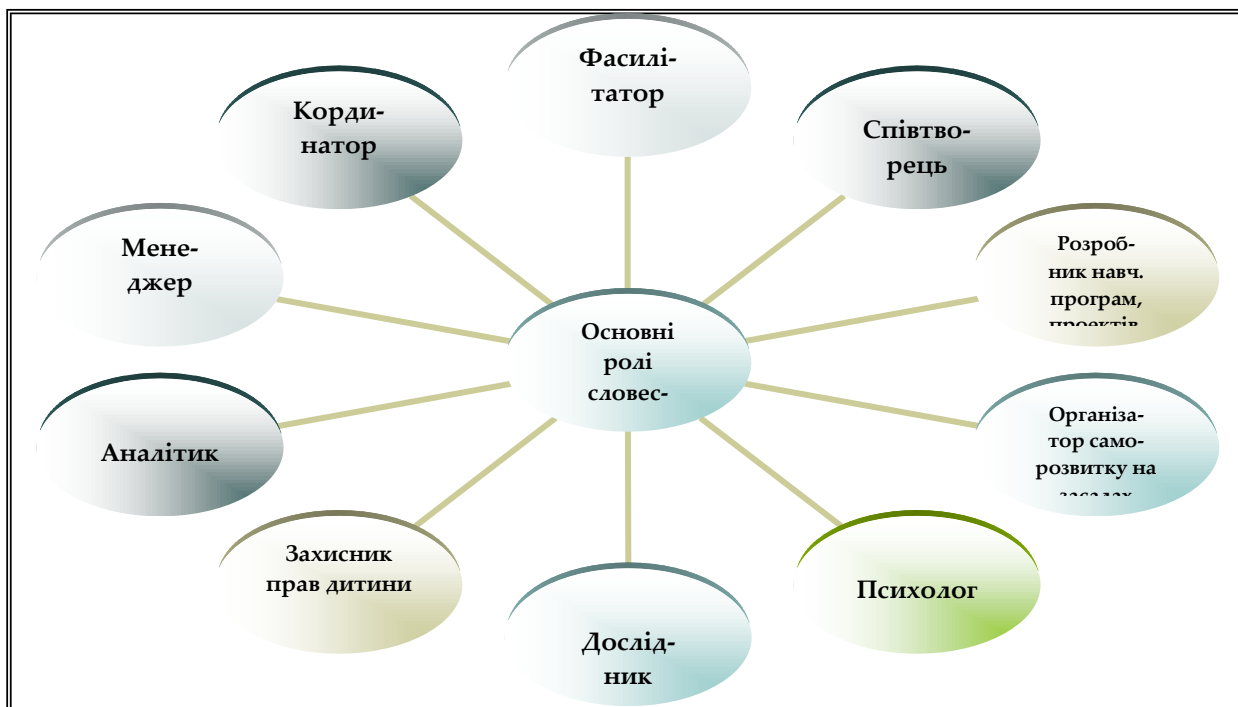
Завдання I-IV

Складові моделі ПКС	Змістове наповнення	Відповідні компетенції	Ієрархічні відношення складових компонентів моделі
Традиційні компоненти моделі ПКС			
1.			
2.			
Інноваційні компоненти			
1.			
2.			

Завдання V

Пропонуємо один із можливих варіантів виконання творчого завдання:

А) Основні функціональні ролі вчителя-словесника:

Б) Деталізація тієї чи іншої функціональної ролі вчителя-словесника може набувати такого вигляду: наприклад, роль **фасилітатора**.

Хто такий фасилітатор?

«...особа, яка одягає «капелюх фасилітатора», діє як нейтральний слуга для людей. Я маю на увазі, що людина зосереджується на тому, щоб скеровувати, а не управляти; діяти без втручання; допомагати людям самостійно відкривати нові підходи до вирішення проблем; ламаючи стіни, які були зведені між людьми...; і, найголовніше – цінуючи людей за те, що вони – люди. Усе це треба робити, не залишаючи відбитків пальців» (Боб Келш, спеціаліст з ефективності організації роботи групи, автор праці «Особистісна комунікація», 1989).

Практичне заняття

«Відпрацювання технологій впровадження інноваційних компонентів у професійну діяльність учителя-словесника»

Методи навчання: робота в малих групах, індивідуальна робота, метод кооперативного навчання **«Дилема Хельги»**

Запитання для обговорення:

1. Поміркувати над тим, чи завжди педагогічний стаж і педагогічний досвід є показниками майстерності вчителя-словесника. З'ясувати умови такої кореляції.
2. Окреслити нові функції (ролі), уміння (навички), установки вчителя української мови та літератури, зумовлені впровадженням принципів ОЗОН.
3. Назвати інноваційні компоненти в професійній діяльності вчителя-словесника в умовах реалізації принципів ОЗОН. Визначити змістове наповнення кожного інноваційного елемента.
4. Описати технології, що забезпечують впровадження інноваційних компонентів у професійну діяльність учителя-словесника.
5. Застосовуючи матеріали інформаційної лекції щодо комунікативно-ситуативної компетентності вчителя-словесника, стилів спілкування педагогів з дітьми, проаналізувати педагогічні ситуації (за бажанням учителя-словесника чи тьютора курсів можливе рольове розігрування ситуацій із залученням експертної оцінки колег).

Форма звітності для завдання:

Завдання I

Завдання II

Функції педагога (ролі)	Уміння (навички)	Установки

Завдання III

Інноваційні компоненти в професійній діяльності вчителя-словесника	Технології, що забезпечують впровадження інноваційних компонентів у професійну діяльність учителя

Види навчальної діяльності до підмодуля 2

Лекція

«Шляхи формування та удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання»

Метод навчання: лекція-презентація.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Теоретичний матеріал до теми змістового модуля.

1.1. Застосування принципів ОЗОН для формування та вдосконалення професійної компетентності вчителя-словесника.

1.2. Організація неперервного саморозвитку в міжтестастійний період.

2. Базовий (понятійний) апарат до Т. 2

3. Презентація до Т. 2 «Алгоритм формування й удосконалення ПКС в міжтестастійний період на засадах кредитно-модульної системи».

Практичне заняття

«Самооцінка рівня вияву складових професійної компетентності вчителя української мови та літератури»

Те, що я встиг пізнати, – чудово. Сподіваюся, таке ж чудове те, що мені ще доведеться пізнати.

Сократ

Форма проведення: індивідуальна робота.

Завдання для виконання:

1. Користуючись запропонованою таблицею, виявити власний рівень прояву, сформованості того чи іншого компонента професійної компетентності.

	Елемент ПКС	Репродуктив- ний	Адаптивний	Локально- моделювальний	Системно- моделювальний	Творчий
	Рівень вияву					
1.	Спеціальна компетентність					
2.	Методична компетентність у галузі засобів формування ЗВУ					
3.	Комунікативно-ситуативна					
4.	Психолого-педагогічна компетентність					
5.	Рефлексивно-аналітична					
6.	Аутопсихологічна					
7.	Інформаційно-технологічна					
8.	Управлінська					
9.	Компетентність у спільній творчості					
10.	Валеологічна					
11.	Загальнокультурна					
12.	<u>Загальні висновки, рефлексія</u>					

2. На основі отриманих результатів зробити ґрунтовні та виважені висновки-рекомендації щодо власного подальшого професійно-особистісного зростання, удосконалення компонентів професійної компетентності.

3. У довільній формі розробити схему-алгоритм щодо формування (підвищення чи вдосконалення) виявленого рівня професійної компетентності протягом певного періоду.

Змістовий модуль 6

Концептуально-технологічний підхід до організації інтерактивного навчання на уроках української мови та літератури

Мета змістового модуля – підготовка вчителя-словесника до ефективної організації інтерактивного навчання на уроках української мови та літератури.

Завдання змістового модуля:

➤ ***Систематизувати знання щодо:***

- документів МОН України, які регламентують зміст мовно-літературної освіти школярів допрофільного і профільного етапів та орієнтують на формування життєтворчої особистості;
- змісту і методів навчання, які сприятимуть виробленню моделей інноваційної освіти, розвитку вмінь виявляти здібності для реалізації певних ідей.

➤ ***Сформувати вміння (навички):***

- організовувати роботу в команді для створення спільного освітнього продукту, спонукати кожного брати на себе відповідальність;
- створювати умови для розвитку інтерактивного навчання та комунікативно-мовленнєвої фахової діяльності.

➤ ***Розвинути установки до:***

- позитивного мислення і внутрішньої мотивації на інноваційну діяльність;
- особистої та професійної рефлексії;
- культури мовлення і ділового спілкування.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Модернізація освіти в Україні: причини, напрямки, шляхи, нормативно-правова база. Стратегія розвитку регіональної системи освіти. Оновлення змісту освіти з української мови та літератури. Державний стандарт освіти. Система роботи вчителя-словесника щодо підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання

Підмодуль 2. Нормативно-правове підґрунтя вивчення української мови в системі базової освіти школяра з орієнтацією на інтерактивне навчання. Аналіз діючих програм, підручників, посібників з української мови та літератури. Технологічно-практичний аспект впровадження інтерактивного навчання. Технології оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах інтерактивного навчання.

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Визначити власну мотивацію на впровадження технологій інтерактивного навчання, можливості й потреби.
2. Визначити пріоритети інноваційної технології в системі освіти школяра для формування ключових компетентностей.
3. Назвати пріоритети Національної доктрини, окреслити специфіку регіональної освіти.
4. Підготувати розгорнуті конспекти інтерактивних уроків української мови чи літератури з певної теми (на власний розсуд).
5. Виконати авторський творчий проект «Створення ситуації успіху при застосуванні інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури».

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Закон України «Про освіту» (2000р.) [Текст] // Нормативно-правове забезпечення освіти. – Харків: Основа, 2004. – С. 25.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Текст] // Освіта України. – № 5 – 2004.
3. Національна доктрина розвитку освіти України [Текст] // Нормативно-правове забезпечення освіти. – Х.: Основа, 2004. – С. 5-24.

4. Післядипломна освіта: проблеми управління, методичне забезпечення [Текст] : навчально-методичний посіб. / за ред. Г.С. Данилової, Г.А. Дмитренка. – К.: ІЗМН, 2000. – С. 28.

Змістовий модуль 7

Підготовка вчителя-словесника до використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури

Мета змістового модуля – підготовка вчителя-словесника до ефективної організації інтерактивного особистісно зорієнтованого навчання на уроках української мови та літератури.

Завдання змістового модуля:

➤ **Систематизувати знання щодо:**

- особливостей та різновидів інтерактивних (активних, полілогічних) технологій, їхніх переваг порівняно з традиційними (пасивними);
- впливу інтерактивних технологій на ефективність навчального процесу;
- місця і функцій учителя при використанні інтерактивних технологій;
- характеристик, що визначають готовність вчителя-словесника до впровадження інтерактивних технологій;
- психолого-педагогічних аспектів використання інтерактивних технологій навчання.

➤ **Сформувати вміння (навички):**

- використовувати інтерактивні технології;
- моделювати інтерактивні уроки, проблемні ситуації чи фрагменти уроків із використанням інтерактивних технологій для активізації пізнавальної діяльності учнів, формування ключових компетентностей.

➤ **Розвинути установки до:**

- позитивного мислення та внутрішньої мотивації на інноваційну діяльність;
- особистого й професійно-фахового зростання;

- культури мовлення і ділового спілкування.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Концептуальні позиції реалізації інтерактивного навчання. Структура інтерактивного уроку української мови та літератури. Особливості реалізації ефективної інтеракції на різних етапах уроку. Роль учителя-словесника як фасилітатора. Вибір методів, прийомів активного навчання. Заповнення аркушу вибору методів інтерактивного навчання.

Підмодуль 2. Класифікація інтерактивних технологій. Інтерактивні прийоми, методи мотивації навчальної діяльності учнів, актуалізації опорних знань, умінь, установок, узагальнення і систематизації знань, рефлексії пізнавальної діяльності на уроках української мови та літератури.

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Визначити сутність інтерактивного навчання. Окреслити переваги інтерактивних технологій в НВП порівняно з традиційними.
2. Назвати інтерактивні технології, які Ви найчастіше використовуєте на уроках.
3. Визначити відмінності між діалоговими й ігровими технологіями. Назвати відомі діалогові технології. Описати принцип їх використання.
4. Визначити показники готовності вчителя-словесника до використання інтерактивних технологій.
5. Написати конспект уроку з української мови (літератури) із використанням інтерактивних технологій на різних етапах засвоєння навчального матеріалу.
6. Укласти методичні рекомендації для вчителя-словесника щодо використання інтерактивних технологій на уроці.
7. Підготувати методичні рекомендації (алгоритм) для вчителя-словесника щодо планування, підготовки й проведення інтерактивного уроку української мови та літератури.

8. Створити **папку групової роботи учнів** на інтерактивному уроці, що включатиме інструкції, алгоритм діяльності школярів щодо певної інтерактивної технології, запитання для рефлексії, зразки дитячих робіт у письмовому чи друкованому вигляді, відеоматеріали, фотографії компонентів навчального процесу та ін.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Букатова, В.М. Я иду на урок [Текст] : Хрестоматия игровых приёмов обучения [Текст] : книга для учителя / В.М. Букатова, А.П. Ершова. – М.: Первое сентября, 2000. – 224 с.
2. Пометун, О. Енциклопедія інтерактивного навчання [Текст] / О. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
3. Пометун, О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання [Текст] : науково-методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко / За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Сидоренко, В.В. Інноваційні технології кооперативного навчання на уроках української мови: теоретичне підґрунтя та методика використання [Текст] / В.В. Сидоренко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць. Вип. 38 / За заг. ред. академіка АПН України Євтуха М.Б. – К: КНЛУ, 2009. – С. 137-141.

Змістовий модуль 8

Психолого-педагогічні умови використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури

Мета змістового модуля – підготовка вчителя-словесника до застосування інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури з урахуванням психолого-педагогічних умов, типологічних характеристик учнів.

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання щодо:

- сутності інтерактивного спілкування, його функцій, форм, бар'єрів під час застосування технологій на уроках української мови та літератури;
- психології взаємовідношень в інтерактивних номінальних групах;
- ролі інтерактивної групи в соціалізації особистості.

➤ **Сформувати вміння (навички):**

- розподіляти ролі в межах кожної номінальної групи;
- моделювати інтерактивні уроки, проблемні ситуації чи фрагменти уроків з використанням інтерактивних технологій для активізації пізнавальної діяльності учнів, формування компетентностей;
- створювати «зони психологічного комфорту» за інтерактивних технологій.

➤ **Розвинути установки до:**

- інноваційної діяльності;
- культури мовлення і ділового спілкування

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Сутність інтерактивного спілкування: функції, форми, бар'єри. Створення «зони психологічного комфорту» за інтерактивних технологій. Особливості спілкування на основі пасивної, діалогічної та полілогічної моделей уроку української мови та літератури.

Підмодуль 2. Роль комунікації в становленні та самовираженні особистості. Психологія взаємовідношень в інтерактивних групах. Роль інтерактивної групи в соціалізації особистості. Групове прийняття рішень.

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Пояснити терміни: «етикет», «спілкування», «культура спілкування», «ділове спілкування».

2. Яку людину можна назвати: а) толерантною, б) товариською, в) делікатною, г) коректною, ґ) чемною, д) гречною?

3. Охарактеризувати стилі спілкування вчителя-словесника з дітьми. Визначити власний стиль спілкування.

4. Розробити за однією навчальною темою з української мови чи літератури завдання, що стимулюють підвищення культури міжособистісного спілкування між суб'єктами навчально-виховного процесу.

5. Укласти анотований список літератури із зазначеної проблеми.
6. Розробити пам'ятки для учнів щодо формування загальнонавчальних умінь на інтерактивних уроках української мови та літератури.
7. Розробити пам'ятки для учнів щодо формування комунікативних умінь на інтерактивних уроках української мови та літератури.
8. Записати й обґрунтувати три «ніколи» і три «завжди», яких мають дотримуватись учні під час спілкування в інтерактивних групах. Внести результати в таблицю.

Правила комунікації в групі	«ЗАВЖДИ»	«НІКОЛИ»
1 правило		
2 правило		
3 правило		

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Бутенко, Н.Ю. Комунікативна майстерність викладача [Текст] : навч. посібник / Н.Ю. Бутенко. – К.: КНЕУ, 2005. – 335 с.
2. Федорчук, В. Комунікативна компетентність педагога [Текст] : соц.-психолог. тренінг / В. Федорчук. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.
3. Фурман, А.В. Психологія Я-концепції [Текст] : навч. посібник / А.В. Фурман, О.Є. Гуменюк. – Львів: Новий Світ, 2006. – 360 с.

Змістовий модуль 9

Інтернет як середовище дистанційного навчання

Мета змістового модуля – формувати в учителя-словесника базові навички роботи з комп'ютером та інформаційно-комунікаційними технологіями, уміння створювати дидактичні й методичні матеріали для уроків за допомогою програм роботи з мультимедіа, текстового редактора, табличного процесора.

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання щодо:

- функціональних можливостей мультимедіа, його використання при створенні методичних матеріалів;

- понять «дистанційна освіта», «дистанційне навчання»;
 - шляхів використання текстового редактора при створенні методичних і дидактичних матеріалів для уроків мови та літератури;
 - технології створення веб-сайту;
 - використання освітніх ресурсів у навчальному процесі
- **Сформувати вміння (навички):**
- створювати мультимедійні презентації, демонструвати їх за допомогою мультимедійного проектора та інтерактивної дошки;
 - самостійно створювати методичні й дидактичні матеріали за допомогою текстового редактора;
 - самостійно створювати методичні та дидактичні матеріали за допомогою табличного процесора;
 - створювати веб-сайт для презентації і поширення власного перспективного педагогічного досвіду.
- **Розвинути установки до:**
- інноваційної діяльності;
 - рефлексії

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Дистанційне навчання як форма навчання та педагогічна технологія. Застосування технологій дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті. Мережа Інтернет, провайдер, адреси ресурсів (URL). Інформаційні та комунікативні сервіси, Інтернет. Поняття «форум», «чат», «телеконференція». Електронна пошта в дистанційному навчанні.

Підмодуль 2. Огляд сайтів освітньої тематики та пошукових систем. Мережевий етикет. Сервіси Веб 2.0: блоги, групи, документи. Інформаційне забезпечення дистанційного компоненту курсової підготовки вчителя української мови та літератури: робота з електронною поштою через веб-

інтерфейс, отримання пошти, створення і відправка листів, робота з блогами тьютора. Заповнення листа виконання завдань дистанційного етапу.

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Створити власну поштову скриньку.
2. Відправити тьютору курсів електронні повідомлення.
3. Скласти алгоритм роботи з блогом тьютора. Опрацювати блог тьютора, електронну бібліотеку до певного змістового модуля програми. Відправити складений алгоритм на електронну адресу прикладеним файлом.
4. Скласти алгоритми збереження веб-сторінки та її перегляду.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Капелюх, С.А. Электронная почта. Самоучитель [Текст] / С.А. Капелюх. – СПб.: БХИ-Петербург, 2006. – С. 29-30.
2. Підвищення кваліфікації керівників освіти за дистанційною формою навчання [Текст] / за заг. ред. В.В. Олійника. – К.: Логос, 2006. – 408 с.
3. Кухаренко, В.М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс [Текст] : навч. посіб. 3-є вид. / В.М. Кухаренко, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротинко / за ред. В.М. Кухаренка – Х.: НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2002. – 320 с.
4. Коцюбинський, А.О. Современный самоучитель работы в сети Интернет [Текст] / А.О. Коцюбинський, С.В. Грошев. – М.: НТ-Пресс, 2006 – 320 с.

Змістовий модуль 10

Використання технологій кооперативного навчання як інноваційної дидактичної системи на уроках української мови та літератури

Актуальність змістового модуля визначається:

- Сучасними тенденціями розвитку суспільства
- Зростаючою роллю освіти та необхідністю забезпечити її випереджальне значення для розвитку суспільства
- Сучасними тенденціями розвитку системи освіти
- Необхідністю запровадження інноваційних підходів у навчально-виховний процес

Мета змістового модуля – підготовка вчителя-словесника як конкурентноспроможного фахівця в умовах модернізації освіти в Україні до застосування кооперативних технологій навчання як інноваційної дидактичної системи.

Завдання змістового модуля:

➤ ***Систематизувати знання щодо:***

- технології кооперативного навчання як одного із засобів інноваційного вдосконалення освітнього процесу, трансформувannya знань, умінь і навичок школярів у життєві компетентності;
- етапів розвитку кооперативного навчання в Україні;
- співвідношення між груповими та кооперативними технологіями, чіткого виділення базових компонентів останніх;
- базових компонентів, переваг, можливостей і недоліків співробітницької технології;
- основних функційних ролей і завдань вчителя й учнів в організації кооперативного навчання на уроках української мови та літератури;
- процесуально-технологічного забезпечення методики розвитку кооперативних умінь учнів;
- змістового й методичного аспектів організації та впровадження кооперативних технологій як інноваційної дидактичної системи;
- алгоритму діяльності вчителя-словесника в організації і впровадженні технологій співпраці для реалізації основоположних дидактичних і методичних принципів навчання української мови та літератури;
- методів і принципів об'єднання дітей у гомогенні чи гетерогенні навчальні групи, розподілу функційних ролей у межах групи;
- етапів використання кооперативних технологій на уроці;
- видів кооперативних технологій за структурою – прості і складні.

➤ ***Сформувати вміння (навички):***

- добирати ефективні кооперативні структури для реалізації мети, завдань уроку мови чи літератури;

- об'єднувати учнів у гомогенні чи гетерогенні групи;
- виробляти Кодекс (правила) співробітництва;
- реалізовувати на практиці прості і складні види кооперативного навчання

➤ ***Розвинути установки до:***

- самовдосконалення і самомотивації;
- інноваційної активності та неперервного професійного зростання;
- застосовування співробітницьких технологій в освітньому процесі;
- створення фасилітативного формату навчальної діяльності на уроках української мови та літератури;
- інноваційності мислення;
- креативності;
- рефлексії власної професійної діяльності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Типологія психолого-педагогічних поглядів на технологію кооперативного навчання.

- ☒ Співвідношення групових і кооперативних технологій навчання.
- ☒ Переваги й недоліки використання кооперативних технологій на уроках української мови та літератури.
- ☒ Способи об'єднання дітей у гомогенні чи гетерогенні навчальні групи.
- ☒ Розподіл функційних ролей номінальних груп.
- ☒ Етапи використання кооперативних технологій на уроках української мови та літератури.

Підмодуль 2. Кооперативні технології в системі роботи вчителя-словесника

- ☒ Методика використання кооперативних технологій.
- ☒ Поділ кооперативних технологій за структурою.
- ☒ Оцінювання досягнень учнів за кооперативних технологій.

☑ Формування **портфолію учня** («папки успіху»), тобто оцінювання особистісних досягнень школяра, рівня оволодіння відповідними вміннями, труднощів у засвоєнні навчального матеріалу.

Навчальний методичний практикум

Метод навчання – кооперативні вправи

1. Прості кооперативні структури: «Скажи й переключися», «Порушена послідовність», «Робота з термінами», «Діаграма Вена», «Т-група» («Так – Ні», «Дискусійна сітка Алверманна»), «Кути», «Віртуальна схематизація».

2. Складні кооперативні технології: «Графіті», «Групове дослідження», «Прогулянка галереєю ідей», «Круглий стіл».

Форма звітності для виконання завдання: фронтальне усне опитування, презентація результатів роботи кожної номінальної групи за певною запропонованою темою, розробленими таблицями, схемами.

Етап рефлексії. Чи вдалося Вам особисто й групі зокрема повністю злагоджено й швидко досягти поставленої мети? Де було допущено помилки? На що слід звернути увагу в подальшій роботі?

Приклади виконання завдань.

Завдання за технологією «Порушена послідовність»: у межах теми «Поглиблення і систематизації найважливіших відомостей з різних розділів граматики» (10 кл.) відтворити одиниці мови в їх зв'язку і взаємовідповідності (ліворуч – записи-завдання на окремих картках для кожної навчальної групи).

Схема

ОДИНИЦІ МОВИ (варіант для учнів)	ОДИНИЦІ МОВИ (правильний варіант)
Словосполучення – надфразова єдність (складне синтаксичне ціле) – морфеми – речення – фонеми – текст – словоформи	

Завдання за технологією «Круглий стіл» у межах теми «Стилістика односкладних речень» (11 кл.): проаналізувати запропонований кожній навчальній групі вид односкладних речень, сформулювати власну гіпотезу

щодо співвідношення односкладних і двоскладних речень, дати відповідь на питання, чи можна вважати структури синтаксичними синонімами. З'ясувати способи вираження головного члена того чи іншого різновиду речень, стилістичну функцію односкладних речень (означено-особових, неозначено-особових, безособових, узагальнено-особових, інфінітивних, називних), визначити, яким жанрам літератури властиві ці структури. Записати думку на плакаті, передати його іншому учаснику кооперативної групи по колу. Укласти спільне «Дерево рішень», ураховуючи результати кожної кооперативної навчальної групи.

Схема «Дерево рішень»

ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ				
Види односкладних речень	Спосіб вираження головного члена	Співвідношення односкладних і двоскладних структур	Основне призначення типу речень	Стиль і жанр мовлення

Завдання за технологією «Навчання разом» в межах теми «Синтаксичні зв'язки в словосполученні і реченні» (11 клас): кожній номінальній групі вибрати словосполучення з певним типом (видом, способом) підрядного синтаксичного зв'язку – узгодження, керування, прилягання, а також ті структури, що функціонують на рівні речення (координація, сурядний зв'язок). Вибір обґрунтувати.

Додаток

УЗГОДЖЕННЯ, КЕРУВАННЯ, ПРИЛЯГАННЯ, КООРДИНАЦІЯ, СУРЯДНИЙ ЗВ'ЯЗОК ?	Площа трикутника, хмарки біжать, соціальна диференціація, темперамент людини, Товариство української мови, сповнений самоповаги, їхати вулицями міста, дванадцять порад, Чумацький Шлях, неспокійно батькові, то дощ, то сніг, давно відомий, я не зрозумів, вечір згасає, витерти долонею, надійний захист, паленіти від сорому, курс на оновлення, надзвичайно весело, працювати вечір, погано освітлені, сумно чи радісно, висококваліфікований спеціаліст, крутизна спуску, високість неба, витривала людина, перевезти (комп'ютер) із крамниці до школи.
--	---

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Розробити критерії оцінювання навчальних досягнень учнів за певною кооперативною структурою на уроці української мови (літератури).

2. Розробити рекомендації щодо використання технологій (чи окремо взятої простої/складної структури) кооперативного навчання в межах вивчення певної теми, визначити мету, позитиви й можливі ризики при впровадженні розглядуваної технології співробітництва.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Сидоренко, В.В. Інноваційні технології кооперативного навчання на уроках української мови: теоретичне підґрунтя та методика використання [Текст] / В.В. Сидоренко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць. Вип. 38 / За заг. ред. Євтуха М.Б. – К: КНЛУ, 2009. – С. 137-141.
2. Сидоренко, В.В. Підготовка вчителя-словесника до застосування кооперативних технологій на уроках української мови [Текст] / В.В. Сидоренко // Нова педагогічна думка: Науково-методичний журнал. – Рівне: РОППО. – 2008. – № 4. – С. 40-45.
3. Фасоля, А. Діяльнісна основа навчання [Текст] / А. Фасоля // Дивослово. – 2006. – № 7. – С. 23-29.

Змістовий модуль 11

Формування ділової активності учнів шляхом діалогових та інтерактивних технологій

Практичне заняття

Проблемно-пошукові питання для обговорення:

1. Подати тлумачення термінів «ділова активність», «підприємлиий підхід».
2. Розкрити суть ділової активності, пріоритети застосування підходу на уроках мови та літератури.
3. Дати характеристику активної та інтерактивної моделі навчання.
4. Розробити методичні рекомендації для формування ділової активності учнів на уроках української мови та літератури.
5. Поділитися власними засобами організації уроку для стимулювання і розвитку творчої діяльності учнів.

3.2.2. КОНТРОЛЬНО-ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ

Практичне заняття

«Технології компетентнісно-орієнтованого навчання для формування різних груп компетентностей на уроках української мови та літератури»

? *Форма проведення: індивідуальна робота*

✎ **Завдання для виконання:**

1. Визначити, які педагогічні технології можуть бути використані для формування різних груп компетентностей на уроках української мови та літератури.

Форма звітності для завдання:

№	Група компетентностей	Технології
1.		
2.		
3.		
Загальний висновок:		

Поточний контроль за модулем:

«Моделювання алгоритму (програми) підвищення власного рівня професійної компетентності в міжтестастійний період»

? *Форма проведення: індивідуальна робота*

✎ **Завдання для виконання:**

1. Користуючись матеріалами практичної роботи щодо виявлення власного рівня ПКС, зокрема її складових, змоделювати алгоритм (програму) підвищення власного рівня професійної компетентності на півроку (рік).

2. Врахувати самореалізацію через створення позитивно-гармонійної «Я-концепції».

3. Передбачити методи, прийоми, технології, що сприятимуть втіленню прогнозу. Описати етап рефлексії.

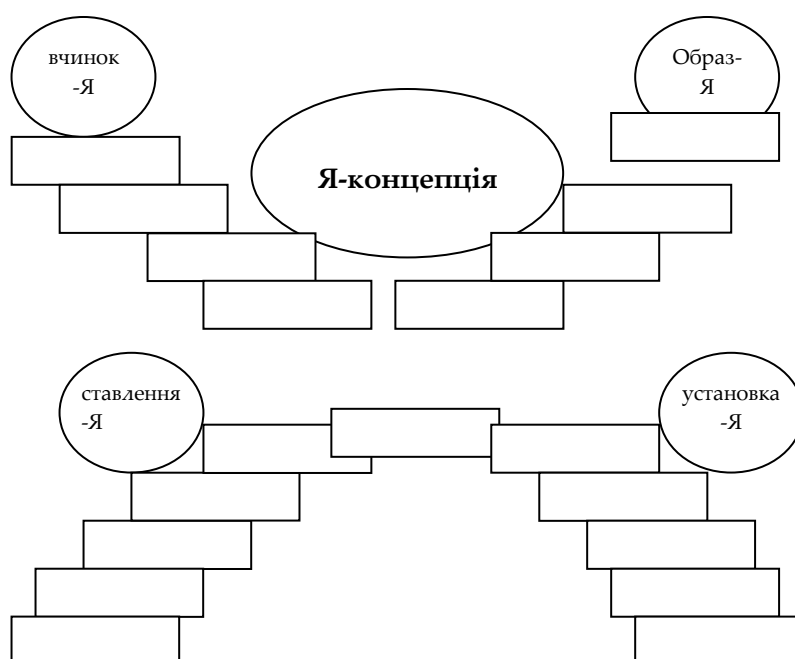
Форма звітності для завдання:

Алгоритм підвищення рівня ПКС (на півроку)	Опис кроків	Методи, прийоми, технології	Рефлексія
Крок 1			
Крок 2			
Крок 3			
Висновки-рекомендації			

Завдання II

Створення власної позитивно-гармонійної «Я-концепції»

Заповнити сходинки компонентами «Я-концепції».

Форум:

«Застосування інноваційних технологій і методик навчання української мови та літератури згідно з новою освітньою парадигмою»

❗ *Форма проведення: кооперативна робота*

❗ *МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ: участь у форумі, коментар на блозі*

🔗 **Завдання для обговорення:**

У школі «Лідер» створена Ініціативна група вчителів-словесників, яка виступила з ідеєю впровадження у школі компетентісно-зорієнтованого підходу для професійного розвитку вчителів, застосування інноваційних технологій і методик навчання під час навчально-виховного процесу,

допрофільного і профільного етапів. Школа працює на принципах інноваційності, демократичності і професійного менеджменту і тому для прийняття рішення, окрім Ініціативної групи, було створено ще групи:

Внутрішні експерти – співробітники школи, які оцінюють ризики застосування інноваційних технологій і методик навчання української мови та літератури згідно з новою мовно-літературною парадигмою.

Стейкхолдери (зацікавлені особи) – батьки, учні, спонсори, місцева громада тощо, які зацікавлені у розвитку Школи та забезпечують її підтримку (у тому числі й фінансову).

Зовнішні експерти – залучені зовнішні консультанти, що є фахівцями з розвитку персоналу.

Рішення буде прийматися у форматі відкритого засідання Наглядової ради Школи на основі рішень, поданих від 3-х зазначених груп.

Завдання для груп:

Внутрішні експерти: обговорити та подати на розгляд Наглядової ради конкретні **ризики (недоліки) застосування інноваційних технологій і методик навчання української мови та літератури.**

Стейкхолдери (зацікавлені особи): обговорити та подати на розгляд Наглядової ради обґрунтовану позицію щодо **підтримки чи не підтримки запровадження нових освітніх технологій.**

Ініціативна група: обговорити та подати на розгляд Наглядової ради конкретні **позитиви застосування інноваційних технологій і методик навчання української мови та літератури.**

Наглядова рада (тьютори групи): на основі поданих рішень груп прийняти рішення щодо запровадження чи не запровадження інноваційних технологій навчання мови в Школі «Лідер».

Чат

«Використання інтерактивних технологій в системі роботи вчителя-словесника: проблеми, перспективи, методичні рекомендації щодо застосування»

❓ *Форма проведення: кооперативна робота*

МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ: *участь у чаті, коментарі на блозі*

✎ **Дискусійні запитання:**

Дискусійні запитання:

1. Використання інтерактивних технологій – це система в роботі вчителя-словесника чи можна обмежуватись одноразовим, несистематичним їх використанням на уроці? Думку обґрунтуйте.

2. Які методичні рекомендації для вчителя-словесника щодо **планування, підготовки та проведення інтерактивного уроку** Ви запропонуєте з власного перспективного досвіду роботи?

3. Які інтерактивні технології є найбільш перспективними на Ваших уроках? Які інтерактивні технології Ви вважаєте найменш продуктивними?

Методичний навчальний практикум

«Кооперативні технології навчання та викладання:

теоретичне підґрунтя і методика використання»

❓ *Форма проведення: індивідуальна робота*

❓ **МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ:** *розробка рекомендацій щодо використання технологій кооперативного навчання*

✎ **Завдання для виконання:**

Опис завдання:

1. Обрати за програмою навчальну тему з української мови чи літератури.
2. Розробити рекомендації щодо використання технологій кооперативного навчання в межах вивчення цієї теми, визначити мету, позитиви й можливі ризики при впровадженні простих чи складних технологій співробітництва.

Форма звітності для завдання:

	<i>Предмет, клас:</i>		
	<i>Тема:</i>		
ПРОС ТИ	<i>Назва технологій кооперативного навчання</i>	<i>Рекомендації щодо використання в рамках певної теми</i>	<i>Мета використання технологій співробітництва на уроці, переваги й можливі ризики для словесника та учнів</i>

	«Думай – Працюй у парі – Ділись»		
	«Робота з термінами»		
	«Поняттєва таблиця»		
	«Т-група» («Так – Ні», сітка Алверманна)		
	«Кути»		
	«Інтерв'ю за три кроки»		
СКЛАДНІ СТРУКТУРИ	«Круглий стіл»		
	«Галерея» («Прогулянка галереєю ідей»)		
	Групові дослідження		
	«Зигзаг» / «Ажурна пилка»		

Інтерактивний семінар

«Шляхи використання блогів, Вікі-середовища в навчальному процесі»

? *Форма проведення: індивідуальна робота*

? **МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ:** алгоритм роботи з блогом тьютора

✎ **Завдання для виконання:**

1. Опрацювати літературу електронної бібліотеки до змістового модуля.
2. Скласти алгоритм збереження веб-сторінки та її перегляду.
3. Скласти алгоритм роботи з блогом тьютора. Відправити складений алгоритм на електронну адресу тьютору прикладеним файлом.

Інтернет-консультація

«Ділова активність як фактор сприяння

розвитку творчих здібностей учнів на уроках мови та літератури»

? *Форма проведення: індивідуальна робота*

? **МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ:** відповіді на запитання

✎ **Завдання для виконання:**

1. Опрацювати інтернет-лекцію, термінологічний апарат до теми. Визначити сутність поняття «ділова активність», окреслити значення формування навичок ділової активності для суб'єктів навчально-виховного процесу.

2. Процес творчого розвитку не піддається програмуванню, а сучасне реформування загальної середньої освіти потребує розвитку творчої обдарованості особистостей. Яким чином словесник має вирішити проблему?

3. Пояснити головні терміни креативної педагогіки: «творчість», «креативність», «розвиток».

4. Які засоби організації уроку зарекомендували себе на практиці як стимулятори творчої діяльності учнів: теорія та Ваш досвід?

Навчальний практикум

«Культура міжособистісного спілкування між суб'єктами навчально-виховного процесу»

? *Форма проведення: індивідуальна робота*

? **МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ:** пам'ятки для учнів щодо формування комунікативних умінь на інтерактивному уроці української мови та літератури.

🔗 **Завдання для виконання:**

1. Розробити за однією навчальною темою завдання, що стимулюють підвищення культури міжособистісного спілкування між суб'єктами навчально-виховного процесу.

2. Розробити пам'ятки для учнів щодо формування комунікативних умінь на інтерактивному уроці української мови та літератури.

Інтернет-семінар

«Нормативно-методичний супровід викладання української мови та літератури. Нові підходи до технології оцінювання навчальних досягнень учнів»

? *Форма проведення: індивідуальна робота*

? **МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ:** розробка уроку аналізу типових помилок в контрольній роботі (розвитку зв'язного мовлення)

🔗 **Завдання для виконання:**

1. Назвати нормативні документи, якими послуговується вчитель-словесник у навчально-виховному процесі.

2. Перерахувати зміни в технології оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови.

3. Назвати зміни в технології оцінювання навчальних досягнень учнів з української літератури.

4. Подати зміни в методичних рекомендаціях щодо оформлення навчальних досягнень учнів в класному журналі.

Поточний контроль за темою:

«Письмові роботи контрольного характеру: методика проведення, класифікація помилок, критерії оцінювання»

? *Форма проведення: індивідуальна робота*

✎ Завдання для виконання:

1. Подати конспект письмової роботи контрольного характеру з української мови (за певною темою).

2. Розробити урок аналізу типових помилок в контрольній роботі (розвитку зв'язного мовлення), запропонувати граматико-стилістичні вправи.

Варіативний модуль 12

«Українознавство як інтегрований курс»

Мета варіативного змістового модуля: формування у слухачів-словесників потреби до впровадження українознавства в сучасний навчально-виховний процес національної школи; розгляд науково-теоретичних (педагогічних, філософських, педагогічних) та нормативно-правових основи включення українознавства до структури й змісту освіти.

МЕТОДИЧНИЙ ПРОДУКТ: опрацювання матеріалів Інтернет-лекції, відповіді на питання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВАРІАТИВНОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Концепція українознавства та розвитку національної школи в Україні. Українознавство й проблеми формування національної самосвідомості молоді.

Підмодуль 2 Структура і зміст програми з українознавства. Методика викладання курсу «Українознавство» у школі. Методичні поради щодо проведення Міжнародного конкурсу з українознавства. Концентри українознавства: Україна – природа, Україна – культура, Україна – держава, Україна в міжнародних відносинах, Україна – ментальність. Доля тощо.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Кононенко, П.П. Українознавство [Текст]: підручник для вищих навчальних закладів / П.П. Кононенко. – К.: Міленіум, 2006. – 224 с.
2. Лепеха Т.В. Українознавство [Текст]: навч. посібник. – К.: Просвіта, 2005. – 376 с.

3.2.3. Підсумково-звітний формат

СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ

Змістовий модуль 13

Формування самостійної і самоосвітньої компетентності суб'єктів освітнього процесу

Мета змістового модуля: актуалізувати знання слухачів-словесників щодо педагогічних технологій, заснованих на активізації та інтенсифікації діяльності учнів, що сприяють формуванню ключових і предметних компетентностей особистості, розкрити вплив цілеспрямованих управлінських педагогічних дій і організації педагогічного середовища на розвиток пізнавальної діяльності учнів, формування життєвої компетентності особистості.

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання щодо:

- основних вимог до педагогічних технологій, що сприяють формуванню самостійної і самоосвітньої компетентності учнів;

- самоосвіти як головної умови успішного навчання впродовж життя;
 - способів управління активною пізнавальною діяльністю учнів.
- **Сформувати вміння (навички):**
- формувати загальнонавчальні вміння школярів;
 - мотивувати учнів до навчання.
- **Розвинути установки до:**
- застосування сучасних технологій навчання, що сприяють формуванню життєвої компетентності учнів;
 - суб'єкт-суб'єктних відносин з учнями в процесі навчання і виховання;
 - самоосвітньої компетентності, неперервного професійно-особистісного зростання впродовж усього життя;
 - діалогічності освітнього процесу.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Аналітико-прогностичний супровід формування самоосвітньої компетентності учнів. Етапи самоосвіти школярів. Необхідність організації самоосвіти на підставі моніторингових досліджень. Модель моніторингу вдосконалення навчальних досягнень учнів на основі самоосвіти. Шляхи і засоби, що сприяють формуванню у школярів самоосвітньої компетентності в цілісному педагогічному процесі. Вибір доцільних методів і прийомів стимулювання самоосвітнього процесу, корегування його результатів.

Підмодуль 2. Формування самоосвітньої компетентності учнів і вчителя-словесника в умовах застосування інтерактивних технологій навчання. Формування мотивації до самостійного пошуку необхідної інформації та загальнонавчальних умінь учнів у процесі інтерактивного заняття. Навчання школярів умінню активно застосовувати набуті знання, сформовані компетенції в практичній діяльності.

Семінарське заняття

Методи навчання: бесіда, дискусія, презентація досвіду.

Запитання для обговорення:

1. Перерахувати документи, у яких наголошується на необхідності створення умов для неперервного навчання, навчання впродовж життя.
2. Назвати компоненти готовності школярів до самоосвіти.
3. Порівняти поняття «самоосвіта» та «самостійна діяльність».
4. Визначити ролі і функції вчителя-словесника в процесі формування самоосвітньої компетентності учнів.
5. Поділитися власним досвідом підготовки дітей до самоосвіти.
6. Дати коротку характеристику методам діагностування рівня сформованості самоосвітньої компетентності учнів. Яким чином можна оформити результати діагностування? Як практично можна використати кожний результат діагностування?
7. Назвати показники, за якими можна диференціювати учнів. Продумати і запропонувати ймовірні способи організації ефективної взаємодії з кожною сформованою навчальною групою.

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Дати характеристику самоосвітньої діяльності учнів як процесу.
2. Назвати компоненти готовності учнів до самоосвіти, критерії, за якими визначається рівень підготовленості учнів до самоосвіти. Перерахувати засоби стимулювання самоосвітнього процесу.
3. Дати визначення поняття «професійна самоосвіта педагога». Визначити етапи, за якими вона здійснюється, напрямки в процесі самовдосконалення професійної компетентності засобами самоосвіти.
4. Розробити річний план формування загальнонавчальних умінь учнів на уроках української мови та літератури.

5. Скласти пам'ятки, алгоритми щодо формування основних загальнонавчальних умінь учнів: організаційних, пізнавальних, інформаційних, комунікативних.

6. Розробити ситуаційні завдання для відстеження рівня сформованості самоосвітньої компетентності учнів.

7. Скласти анотований перелік додаткових джерел інформації для учнів за однією з навчальних тем з української мови (літератури).

8. Розробити за однією навчальною темою з української мови (літератури) індивідуальні творчі завдання, що стимулюють і спрямовують самоосвітню діяльність учнів.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Аналітико-прогностичний супровід формування самоосвітньої компетенції школярів [Текст]: практико зорієнтований посібник / за наук. ред. І.Г. Єрмакова – Запоріжжя: Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр, 2006. – 220 с.

2. Науково-методичний супровід самоосвітньої й самостійної діяльності педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти [Текст]: практико зорієнтований методичний посібник / Бухлова Н.В., Коновалова Л.М. – Донецьк: Каштан, 2007. – 108 с.

Змістовий модуль 14

Культурологічний підхід у викладанні суспільно-гуманітарних дисциплін. Особливості культурологічного аналізу витворів мистецтва на уроках української мови та літератури

Мета змістового модуля: подати слухачам-словесникам специфіку культурологічного підходу при викладанні дисциплін суспільно-гуманітарного циклу, познайомити з теоретичними засадами культурологічного аналізу, визначити його особливості порівняно з різними видами літературознавчого аналізу.

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання щодо:

- особливостей культурологічного підходу на уроках української мови та літератури;
- мети і завдань проведення культурологічного аналізу явищ культури на уроках української мови та літератури;

- поняття «картини світу» як базового в культурологічному;
- барокової картини світу та її відображення в західноєвропейській та українській художній культурі.

➤ **Сформувати вміння (навички):**

- застосовувати культурологічний аналіз витворів мистецтва;
- виявляти стилістичні особливості бароко в різних видах мистецтва;
- встановлювати зв'язок між історичними подіями XVII-XVIII ст. та процесами в різних видах українського мистецтва.

➤ **Розвинути установки до:**

- застосування культурологічного підходу на уроках української мови та літератури;
- інноваційного мислення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Культурологічний підхід у викладанні дисциплін гуманітарного циклу.

Підмодуль 2. Культурологічний аналіз творів мистецтва на уроках української літератури як засіб підвищення ділової активності учнів у навчальному процесі.

Практичне заняття

Запитання для обговорення:

1. Встановити зв'язок між особливостями барокового світобачення та стилістикою пам'яток мистецтва доби бароко.
2. Зробити стилістичний аналіз однієї пам'ятки барокового мистецтва.
3. Скласти список найбільш характерних пам'яток мистецтва доби бароко.
4. Скласти план щодо аналізу витвору мистецтва доби бароко: а) архітектурної споруди; б) поетичного тексту; в) витвору образотворчого мистецтва (на прикладі барокових портретів); г) ікони.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Кравич, Д.П. Українське мистецтво [Текст] / Д.П. Кравич, В.А. Овсійчук, С.О. Черепанова : навч. посібн.: В 3ч. – Л.: Світ, 2005. – Ч. 3. – 268 с.
2. Овсійчук, В.А. Українське мистецтво XIV- пров. підлога. XVII ст. [Текст] / В.А. Овсійчук. – К.: Мистецтво. – 1985. – 173 с.
3. Попович, М.В. Нарис історії культури України [Текст] / М.В. Попович. – К.: «Артек», 2001. – 728 с.

ГАЛУЗЕВИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ

Змістовий модуль 15

Формування нормативно-правової компетентності вчителя-словесника

Мета змістового модуля: формування нормативно-правової компетентності вчителя-словесника для здійснення неперервного професійно-особистісного розвитку, самовдосконалення і самореалізації протягом міжкатегоріального періоду.

Завдання змістового модуля:

➤ Систематизувати знання щодо:

- основних трудових прав працівників (виплата надбавок за вислугу років, укладання трудового договору; отримання щорічних основних відпусток, творчих, соціальних, без збереження тощо) закладів освіти;
- нормативно-правової бази атестації педагогічних працівників;
- мети, принципів, етапів атестації;
- правових і практичних аспектів проведення атестації педпрацівників;
- параметрів оцінювання діяльності педагога під час атестації.

➤ Сформувати вміння (навички):

- визначати шляхи професійно-особистісного зростання на кожному етапі проведення атестації;
- забезпечити розвиток професійно значущих компетенцій.

➤ Розвинути установки до:

- активізації творчої діяльності вчителя;
- неперервного професійно-особистісного зростання.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЛОГІКА)

ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Підмодуль 1. Безпека життєдіяльності суб'єктів навчально-виховного процесу

Підмодуль 2. Юридична консультація: основи трудового законодавства. Законодавча база функціонування і розвитку школи.

Підмодуль 3. Правові та практичні аспекти проведення атестації педагогічних працівників. Нормативно-правова база атестації педагогічних працівників. Проект нового положення про атестацію. Мета і принципи атестації. Параметри оцінювання під час атестації. Бально-рейтингова система оцінювання результатів фахової діяльності педпрацівників.

Підмодуль 4. Навчальний практикум «Ситуації з атестації».

Проблемно-пошукові питання

для самостійної та індивідуальної роботи слухача-словесника

1. Дати тлумачення поняття «атестація педагогічних працівників».
2. Визначити мету атестації, назвати основні принципи.
3. Перерахувати вимоги до кваліфікаційних категорій і педагогічних звань.
4. Окреслити параметри оцінювання діяльності педагогів під час атестації.
5. Розглянути ситуації при атестації педагогічних кадрів (електронна бібліотека до змістового модуля). Запропонувати можливі варіанти згідно з нормативно-правовою базою.
6. Назвати, які педагогічні працівники не підлягають атестації, а також підлягають позачерговій атестації.

Література для самостійної роботи слухача-словесника

1. Типове положення про атестацію педагогічних працівників загальноосвітніх, дошкільних, позашкільних навчальних закладів (проект).
2. Кваліфікаційні характеристики педагогічних працівників, для яких встановлені кваліфікаційні категорії [Текст] // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – № 5-6, березень. – К.: Освіта, 1994. – 64 с.
3. Кононенко, О.Є. Атестація педагогічних працівників: нормативи, методичні рекомендації, документи [Текст] / О.Є. Кононенко / Під заг. ред. Л.Д. Покроєної. – Х.: Основа, 2007. – 215 с.

3.2.4. КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНА СКЛАДОВА МОДУЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КУРСОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ

3.2.4.1. Вхідне тестування

1. Чи вірним є твердження, що професійна компетентність учителя української мови та літератури чітко визначувана стажем і педагогічним досвідом педагогічної діяльності:

А) так;

Б) ні

2. Зміни в освіті, інноваційні функції (ролі) учителя-словесника безпосередньо зумовлені:

А) тенденціями розвитку суспільства, його новими викликами та вимогами;

Б) стратегіями розвитку того чи іншого навчального закладу, самоустановкою вчителя-словесника;

В) тенденціями розвитку освіти, інноваційними викликами.

3. Визначте послідовність (співвідношення) рівнів моделі розвитку компетентності вчителя української мови та літератури із функціями:

А) володіти

1) розвивальна

Б) знати

2) креативна

В) бути

3) діяльнісна

Г) уміти

4) інформаційна

4. Єдність знань, умінь і відношень у процесі професійної діяльності, спосіб досягнення мети, визначених вимогами посади, ситуації, конкретними професійними завданнями та цілями навчального закладу – це:

А) компетентність;

Б) компетенція;

В) педагогічна майстерність;

Г) педагогічний досвід;

Ґ) стиль педагогічної діяльності;

Д) комунікативна стратегія

5. Окресліть складові мовно-літературної компетенції вчителя-словесника:

- А) бездоганне володіння нормами сучасної української літературної мови;
- Б) використання лінгвальних засобів в усному й писемному мовленні з урахуванням умов і завдань комунікації;
- В) володіння стилістично диференційованим зв'язним мовленням;
- Г) оперування стилістично забарвленими мовними одиницями або маркованими засобами мови;
- Ґ) високий естетичний смак, творча уява, здатність і вміння творчо сприймати прочитане/прослухане;
- Д) патріотизм, усвідомлення себе носієм національних цінностей, відданість Україні та її народові.

6. Укажіть діяльнісні орієнтації словесника, що передбачені програмою з української літератури щодо організації навчально-виховного процесу:

- А) учитель-словесник висловлює-демонструє власні судження;
- Б) учитель корегує навчальний процес;
- В) учитель спрямовує вивчення теми;
- Г) спонукає учнів до певних оціночних висновків;
- Ґ) учитель-словесник керує навчальним процесом;
- Д) учитель-словесник підводить дітей до прийняття єдиної думки;
- Е) словесник знайомить із своїм прочитанням тексту.

7. Позначте коректне формулювання навчальної мети особистісно зорієнтованого уроку української мови:

- А) повторити, закріпити навчальний матеріал;
- Б) розширити знання учнів;
- В) застосувати матеріал за зразком (у нових умовах);
- Г) поглибити знання;
- Ґ) усвідомити знання;
- Д) осмислити зв'язки між явищами;

Е) сформувати уявлення/вміння.

8. Систематична й цілеспрямована діяльність учителя-словесника, спроектована на розширення й поглиблення знань, умінь, визначення установок, підвищення рівня певних складових професійної компетентності:

- А) самоосвіта;
- Б) самоактуалізація;
- В) самоустановка;
- Г) цілепокладання;
- Ґ) прогнозування

9. Назвіть інноваційні компетентісно зорієнтовані технології на уроках української мови та літератури:

- А) пояснювально-ілюстративна технологія;
- Б) технології особистісно зорієнтованого навчання;
- В) модульно-рейтингова технологія навчання;
- Г) технологія диференційованого навчання;
- Ґ) технологія групової навчальної діяльності;
- Д) програмована технологія навчання.

10. Виберіть компоненти-характеристики мовленнєвої компетенції вчителя-словесника:

- А) застосування мовних явищ відповідно до теми, ситуації, провідних жанрів комунікації;
- Б) володіння технікою мовлення, мовним етикетом, майстерністю публічного виступу;
- В) уміння словесника формулювати творчі, проблемно-пошукові задачі, прагнути до вдосконалення відомих і розробки нових методів, прийомів;
- Г) володіння міміко-пантомімічними засобами, зокрема жестикуляцією, поглядом;
- Ґ) уміння створювати навчальний фасилітативний формат співпраці «учитель-мовник – учень – клас»;

Д) володіння ораторським й діловим стилем спілкування.

11. Визначте підхід, покладений в основу навчання рідної мови, що передбачає пріоритетний розвиток умінь і навичок мовленнєвої діяльності, при цьому роботу над мовною теорією, формування знань і умінь з мови підпорядковується інтересам розвитку мовлення:

- А) предметно-інформаційний;
- Б) проблемно-особистісний;
- В) комунікативно-функціональний;
- Г) технологічний.

12. Із поданого переліку оберіть шляхи, що сприяють професійному вдосконаленню вчителя-словесника:

- А) аналіз відкритих уроків, позакласних заходів;
- Б) наставництво;
- В) проведення уроків і позакласних заходів;
- Г) самоосвітня діяльність;
- Г) курси підвищення кваліфікації;
- Д) позитивно-гармонійна «Я-концепція»;
- Е) стан здоров'я;
- Є) врахування суб'єктного досвіду учнів, сформованих компетенцій;
- Ж) інтегративний підхід до викладання української мови та літератури.

13. З'ясуйте призначення мовленнєвої змістової лінії програми з української мови:

- А) засвоєння учнями системних знань про мову і формування на їх основі умінь як засобу пізнання, спілкування, самовираження;
- Б) забезпечення цілеспрямованого формування і вдосконалення вмінь і навичок в аудіюванні, читанні, говорінні, письмі;
- В) опанування стратегіями визначення оптимальної мовленнєвої діяльності з метою розв'язання навчальних завдань і життєвих потреб;
- Г) удосконалення загальнопізнавальних, організаційних, контрольно-оцінних, творчих умінь.

14. Виберіть компонент професійної компетентності, що включає вміння вчителя-словесника прогнозувати хід педагогічного процесу, конструювати траєкторію і здійснювати індивідуальний розвиток школяра, передбачати розвиток учнівського колективу, динаміку його структури:

- А) соціальна;
- Б) рефлексивно-аналітична;
- В) аутопсихологічна;
- Г) комунікативно-ситуативна

15. Чи вірним є твердження, що самотиваційні характеристики вчителя-словесника проходять такі стадії розвитку: зацікавленість – допитливість – сенситивність до новизни – самостійність – професійний інтерес – успішний досвід творчості – самореалізація в діяльності – позиція новатора:

- А) так;
- Б) ні.

16 Зміст програми з української мови (Українська мова: 5-12 класи) диференційовано за такими взаємозв'язаними змістовими лініями:

- А) українознавча;
- Б) мовленнєва;
- В) соціокультурна;
- Г) комунікативна;
- Ґ) мовна;
- Д) лінгвістична;
- Е) діяльнісна або стратегічна.

17. Чи вірним є твердження, що найефективнішими методами на уроці української мови та літератури є активні (інтерактивні, кооперативні, методи критичного мислення тощо), оскільки учні через взаємну дію, співпрацю засвоюють більше 70% навчальної інформації:

- А) так;

Б) ні

18. Укажіть форми творчої позаурочної діяльності учнів з української мови та літератури:

А) літературний гурток (гурток юних філологів, журналістів, шевченкознавців і под.);

Б) літературна студія, клуб, товариство;

В) декада (тиждень) української мови та літератури (словесності, української культури);

Г) шкільна олімпіада;

Ґ) кооперативна робота учнів;

Д) огляд-конкурс творчих робіт;

Е) створення і оформлення літературного музею, світлиці, кабінету словесності.

19. Укажіть авторів програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська література. 5-12 класи:

А) О.М. Бандура, Н.Й. Волошина;

Б) Г.Ф. Семенюк, В.І. Цимбалюк;

В) Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, О.А. Камінчук, В.П. Бондар;

Г) О.М. Івасюк, Н.В. Гуйванюк, В.Є. Бузинська.

20. Назвіть одну з тем курсу української мови та одну з літератури, де Вами найоптимальніше реалізується принцип міжпредметної інтеграції:

Мова	
Література	

3.2.4.2. МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

за соціогуманітарним кредитним модулем навчальної програми

(вага кожного питання 0,5 балів)

1. Визначте основні тенденції сучасного розвитку освіти:

- А) демократизація;
- Б) глобалізація;
- В) інформатизація;
- Г) неперервність.

2. Із поданого переліку оберіть параметри, що відображають відкритий характер освіти:

- А) свобода вибору основних параметрів процесу навчання;
- Б) перетворення особи, яка навчається, з об'єкта на суб'єкт навчання;
- В) раціональна послідовність слідування навчання і професійної діяльності;
- Г) високий рівень конкуренції між провайдерами освітніх послуг.

3. Із поданого переліку оберіть параметри, що відображають безперервний характер освіти:

- А) свобода вибору основних параметрів процесу навчання;
- Б) зростаюча роль післядипломної освіти;
- В) раціональна послідовність слідування навчання і професійної діяльності;
- Г) уведення систем управління якістю, орієнтація на міжнародні стандарти.

4. Із поданого переліку оберіть параметри, що відображають перетворення освіти на сферу освітніх послуг:

- А) подолання негативного впливу дистанціювання між суб'єктами навчання;
- Б) розподіл етапів здобуття освіти на дипломну (базову) і післядипломну фази;
- В) високий рівень конкуренції між провайдерами освітніх послуг;

Г) уведення систем управління якістю освіти, орієнтація на міжнародні стандарти.

5. Інноваційна компетентнісна модель навчання характеризується наступними ознаками:

- А) зорієнтована на вивчення предмету;
- Б) зорієнтована на потреби та особистий досвід того, хто навчається;
- В) мета навчання – передача знань, умінь та навичок;
- Г) мета навчання – розвиток здатностей (компетенцій) особистості.

6. Компетентність – це:

- А) знання;
- Б) знання, уміння, навички;
- В) знання, досвід, цінності, здібності;
- Г) знання, уміння, навички, здібності.

7. Головна функція словесника в системі компетентнісного підходу:

- А) контролювальна;
- Б) інформаційна;
- В) просвітницька;
- Г) організаційна.

8. Формування компетентності учнів здійснюється в умовах:

- А) навчально-виховного процесу;
- Б) організації методичної роботи в школі;
- В) проходження курсової підготовки;
- Г) керування з боку методичної служби.

9. Індивідуальний освітній маршрут учителя-словесника на курсах підвищення кваліфікації за кредитно-модульною системою – це:

- А) підвищення вчителем-словесником професійно-фахового й особистісно-індивідуального рівнів протягом курсового періоду;
- Б) накопичення залікових кредитів за виконання певних завдань на всіх етапах підвищення кваліфікації;

В) вивчення модульної навчальної програми з урахуванням власних можливостей, потреб, вибір параметрів навчання, планування самостійної і індивідуальної роботи;

Г) оволодіння системою засобів, методів, механізмів самовдосконалення та самореалізації, підвищенню рівня майстерності.

10. Форма здобуття неперервної освіти, комплекс освітніх послуг, які можуть надаватися за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані - це:

- А) дистанційна освіта;
- Б) кейсова технологія;
- В) впровадження інформаційно-комунікаційних технологій;
- Г) очно-заочна форма навчання.

3.2.4.3. МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

за професійно орієнтованим кредитним модулем навчальної програми

(вага кожного питання 0,5 балів)

1. Зазначте основні ролі, що виконує сучасний учитель-словесник:

- А) фасилітатор;
- Б) той, хто забезпечує навчальну дисципліну;
- В) наставник;
- Г) дослідник;
- Г) керівник навчально-виховного процесу.

2. З поданого переліку оберіть правильне твердження:

- А) «Скажи й переключися» є складним видом кооперативного навчання;
- Б) в основі навчальної діяльності кооперативних груп лежить міжособистісна навчальна взаємодія;
- В) у процесі кооперативного навчання кожен член номінальної групи відповідає лише за власні навчальні досягнення;
- Г) функції вчителя в кооперативному навчанні не набувають нових ознак;

Г) кооперативне навчання є лише методом конструктивістського навчання.

3. Зазначте стратегії, що сприяють індивідуалізації навчально-виховного процесу:

А) при плануванні уроків, підборі навчальних завдань учитель-словесник керується в основному рекомендаціями державних програм;

Б) при плануванні уроків учитель-словесник використовує знання індивідуальних особливостей учнів (суб'єктного досвіду);

В) учитель-словесник здійснює індивідуальний підхід лише через індивідуальні заняття;

Г) учитель-словесник володіє та використовує навички спостереження для відслідковування індивідуального прогресу кожного учня;

Г) учитель-словесник використовує різні форми навчання.

4. Виберіть характеристику традиційного групового навчання:

А) учні відповідають лише за навчальні досягнення групи;

Б) членство в групі однорідне;

В) здійснюється моніторинг групової діяльності;

Г) існує позитивна взаємозалежність;

Г) кожній навчальній групі пропонуються різні завдання в межах теми.

5. Із поданого переліку оберіть твердження, які характеризують інтерактивне та кооперативне навчання:

А) членство в інтерактивній (кооперативній) групі є різномірним;

Б) учні відповідають за себе і за товаришів по групі;

В) розвиток соціальних навичок не є пріоритетним;

Г) члени групи (команди) поділяють між собою відповідальність;

Г) кожній навчальній групі пропонуються однакові завдання в межах конкретної теми.

6. Визначте співвідношення (%) у дітей, яким притаманна та чи інша навчальна модальність:

А)	20	1.	Аудіальна
Б)	40	2.	Кінестетична
В)	40	3.	Візуальна

7. Чи вірним є твердження: «Планування уроків, що сприяють активному навчанню, вимагає більше зусиль, ніж планування звичайних традиційних уроків»:

А) так;

Б) ні.

8. Чи вірним є твердження: «Метод «Ажурна пилка» («Jigsaw») передбачає використання технологій кооперативного навчання, у ході якого учні працюють у звичайних «домашніх» і в «експертних» групах?

А) так;

Б) ні.

9. З поданого переліку визначте складні види кооперативного навчання:

А) «Круглий стіл»;

Б) «Формулой – Ділись – Слухай – Створюй»;

В) «Групові дослідження»;

Г) «Зупинись. Починай. Слухай»;

Ґ) «Кути».

10. Оберіть вірне твердження:

А) індивідуалізоване навчання передбачає лише заняття між учителем та учнем, що проводяться в позаурочний час;

Б) індивідуалізоване навчання здійснюється одночасно на кількох рівнях. У широкому значенні індивідуалізація може стосуватися цілого класу.

11. Які чинники впливають на процес навчання:

А) емоції учнів;

Б) зв'язок між існуючою та новою навчальною інформацією;

В) мотивація учнів;

Г) чіткі вказівки, настанови, інструкції;

Ґ) створення для кожного учня ситуацій успіху.

12. Найдіть більш точне визначення TV-технології:

А) застосування в процесі навчання телекомунікаційних мереж;

Б) органічне поєднання різних технологій в єдине ціле;

В) дидактичне та методичне забезпечення навчання високої якості для самостійної роботи з конкретного курсу;

Г) застосування в процесі навчання різних систем телебачення;

Г) застосування у навчанні інформаційних технологій.

13. Головна мета програми «Моніторинг якості освіти»:

А) демократизація освіти;

Б) адаптація змісту освіти до рівня розвитку особистості, індивідуалізація освітніх програм;

В) підвищення якості освіти;

Г) контроль і корекція;

Г) відслідкування, аналіз результатів навчальної діяльності учнів, прогнозування діяльності вчителя.

14. Знайти більш точне визначення мережевої технології:

А) застосування в процесі навчання різних систем телебачення;

Б) застосування у навчанні інформаційних технологій;

В) практичні заняття навчальної групи під керівництвом тьютора;

Г) застосування у навчанні телекомунікаційних мереж, у т.ч. Інтернету, найсучасніших інформаційних технологій пред'явлення, відображення, корекції, оновлення та зберігання навчальної інформації;

Г) застосування у навчанні телекомунікаційних мереж.

15. Термін «навчання ділової активності» означає:

А) розвиток якостей, необхідних підприємливій особистості;

Б) набуття якостей консультанта з питань впровадження інтерактивних технологій навчання;

В) формування якісно нового типу особистості;

Г) формування потрібних компетентностей;

Г) забезпечення конкурентноспроможності особистості.

16. Зовнішнє оцінювання знань з мови та літератури має за мету:

А) підвищення рівня навченості учнів з предмета;

Б) підняття престижу вивчення української мови та літератури;

В) виявлення рівня якості знань учнів з предмета, проведення на цій основі державної підсумкової атестації, конкурсного відбору для навчання у вищих навчальних закладах;

Г) перевірка набутих знань, сформованих умінь, навичок, установок;

Г) вимірювання результатів навчання, досягнутих учнем за певний час.

17. Фахівець, який керує конференцією в Інтернеті:

А) модератор;

Б) оператор;

В) програміст;

Г) керівник;

Г) тьютор.

18. Обговорення теми групою осіб, коли повідомлення розсилається усім учасникам обговорення за допомогою електронної пошти:

А) конференція;

Б) список розсилки;

В) чат;

Г) інтернет-консультація;

Г) інтернет-практикум.

19. Нормативно-правова база філологічної освіти учня – це:

А) програми з базових дисциплін і підручники;

Б) Національна доктрина розвитку освіти України;

В) Державний стандарт, програми;

Г) Концепція 12-річної загальної середньоосвітньої школи;

Г) Закон про загальну середню освіту.

20. Встановіть відповідність між програмами та операціями:

А) Word	1) обробка табличних даних;
Б) Excel	2) робота з текстовими документами;
В) Internet Explorer	3) робота з електронною поштою;
Г) Outlook Express	4) створення та проведення презентацій;
Г) PowerPoint	5) перегляд HTML документів.

3.2.4.4. Науково-практична конференція

«Психолого-педагогічні та науково-методичні основи застосування інноваційних педагогічних технологій особистісно зорієнтованої освіти на уроках української мови та літератури»

*Урок – це тренінг розвитку особистості учня як суб'єкта діяльності й соціальних стосунків у педагогічній взаємодії двох рівноцінних особистостей – учня і вчителя.
В. Серіков*

Мета: визначити та ґрунтовно проаналізувати психолого-педагогічні й науково-методичні аспекти застосування інноваційних педагогічних технологій особистісно зорієнтованої освіти на уроках української мови та літератури, розглянути дидактичні принципи ОЗОН, шляхи реалізації в навчально-виховному процесі.

Завдання: 1) охарактеризувати сутність і ознаки особистісно зорієнтованої освіти, відмінність від інших методичних систем; 2) дослідити основоположні принципи ОЗОН, шляхи їх реалізації на уроках української мови та літератури; 3) описати форми, методи, прийоми роботи вчителя-словесника для реалізації принципів ОЗОН; 4) розглянути структуру особистісно зорієнтованого уроку, схему створення учнями індивідуального й колективного освітнього продукту; 5) визначити алгоритм діяльності вчителя-словесника і учнів на певних етапах особистісно зорієнтованого уроку, формат їхньої взаємодії; 6) окреслити інноваційні педагогічні технології особистісно зорієнтованої освіти на уроках української мови та літератури; 7) простежити взаємозумовленість компетентнісного, комунікативно-діяльнісного й соціокультурного підходів з добром навчального змісту й організацією процесу; 8) виявити вміння застосовувати технології ОЗОН у навчально-виховному процесі, засоби мотиваційного забезпечення діяльності, актуалізації суб'єктного досвіду учнів тощо; 9) розвивати установки вчителя-словесника до інноваційної діяльності, співпраці, фасилітативного формату взаємодії з учнями.

Основні поняття та категорії теми: *основоположні дидактичні й методичні принципи ОЗОН, інтерактивні технології, компетенції учнів, предметні знання, життєві компетентності, інтеракція, педагогіка співробітництва, диференціація, індивідуалізація, суб'єктний досвід, фасилітатор, особистість, суб'єкт-суб'єктний формат взаємодії, пошуково-дослідна діяльність, індивідуальна траєкторія навчання і розвитку, комунікативно-діяльнісний підхід, інновація, рефлексія.*

ПЛАН

I. Науково-теоретичний блок науково-практичної конференції.

1. Особистісно зорієнтований урок української мови та літератури: теоретичне підґрунтя і практична реалізація.
2. Відмінності між традиційною та особистісно зорієнтованою освітою.
3. Організація навчального процесу з урахуванням дидактичних засад реалізації ОЗОН.
4. Шляхи реалізації основоположних принципів особистісно зорієнтованого навчання на уроках української мови та літератури.
5. Структура особистісно зорієнтованого уроку, етапи оволодіння школярами діяльнісними вміннями, компетенціями.
6. Особливості використання вчителем-словесником особистісно зорієнтованих освітніх технологій.

II. Практико-зорієнтований блок науково-практичної конференції «Панорама методичних ідей і знахідок особистісно зорієнтованого уроку української мови та літератури»

1. Особистісно зорієнтоване планування і моделювання особистісно зорієнтованих уроків української мови та літератури.
2. Упровадження інноваційних особистісно зорієнтованих технологій на уроках української мови та літератури (слухачі курсів знайомлять із власними наробками, використовуваними технологіями ОЗОН у навчально-виховному процесі).

ЛІТЕРАТУРА

для самостійної роботи слухача-словесника

1. Балл, Г.О. Про світоглядні орієнтири гуманістичної психології / Методологія і методи практичної психології: Матеріали «круглого столу» в Інституті психології АПН України 8 лютого 2001 р. // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 2. – С. 54-57.
2. Донченко, Т. Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності на уроках мови // Дивослово. – 2001. – № 7. – С. 24-26.
3. Мирошниченко, В.І. Особливості використання вчителем педагогічних технологій особистісно зорієнтованої освіти // Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно-зорієнтованої освіти: Модульний посібник / П.І Матвієнко, Н.І. Білик. – Полтава: ПОППО, 2006. – С. 112-123.
4. Паламарчук, В. Від творчої особистості – до нових технологій навчання // Завуч. – 2006. – № 4. – С. 2-5.
5. Прокопьев, И.И., Михалкович Н.В. Педагогика: Уч. пособие. – Минск: Тетра Системс, 2002. – 542 с.
6. Сидоренко, В.В. Психолого-педагогічні та методичні основи застосування технологій особистісно зорієнтованої освіти на уроках української мови // Нова педагогічна думка: Науково-методичний журнал / Матеріали Всеукраїнської конференції «Особистісно зорієнтований підхід до навчання української мови та літератури». – Рівне: РОППО. – 2008. – № 4. – С. 201-205.
7. Фасоля, А. Діяльнісна основа навчання // Дивослово. – 2006. – № 7. – С. 23-29.
8. Фасоля, А. Особистісно зорієнтоване навчання: набутки, проблеми, перспективи // Нова педагогічна думка: Науково-методичний журнал / Матеріали Всеукраїнської конференції «Особистісно зорієнтований підхід до навчання української мови та літератури». – Рівне: РОППО. – 2008. – № 4. – С. 144-150.
9. Хуторской, А.В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному: пособие для учителя. – М.: Владос-Пресс, 2005. – 383 с.
10. Якиманская, И.С. Технология личностно-ориентированного образования. – М.: Сентябрь, 2000. – 176 с.

3.2.4.4. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ¹

1. Чи вірним є твердження, що професійна компетентність учителя-словесника чітко визначується стажом і педагогічним досвідом педагогічної діяльності:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

2. Зміни в освіті, інноваційні функції (ролі) учителя-словесника безпосередньо зумовлені:

А)		Тенденціями розвитку суспільства, його новими викликами та вимогами
Б)		Стратегіями розвитку того чи іншого навчального закладу, самоустановкою вчителя-словесника
В)		Тенденціями розвитку освіти, інноваційними викликами

Вага: 0,5 бали

3. Визначте послідовність рівнів моделі розвитку компетентності вчителя української мови та літератури:

А)	Володіти	1)	Розвивальна
Б)	Знати	2)	Креативна
В)	Бути	3)	Діяльнісна
Г)	Уміти	4)	Інформаційна

Вага: 0,5 бали

4. Єдність знань, умінь і відношень у процесі професійної діяльності, спосіб досягнення мети, визначених вимогами посади, ситуації, конкретними професійними завданнями та цілями навчального закладу – це:

А)		Компетентність
Б)		Компетенція
В)		Педагогічна майстерність
Г)		Педагогічний досвід
Г)		Стиль педагогічної діяльності
Д)		Комунікативна стратегія

Вага: 0,5 бали

5. Окресліть складові мовно-літературної компетенції вчителя-словесника:

А)		Бездоганне володіння нормами сучасної української літературної мови
Б)		Використання лінгвальних засобів в усному й писемному мовленні з урахуванням умов і завдань комунікації
В)		Володіння стилістично диференційованим зв'язним

¹ За умови проходження підсумкового контролю на комп'ютері, тьютору курсів радимо варіювати вибірку й послідовність завдань (усього їх можна запропонувати від 30 до 40 різного ступеня валідності й формату), враховуючи вагу кожного питання, оскільки в модульній програмі курсової підготовки сума набраних балів підсумкового контролю має становити **20**, можна також скомплектувати матеріал за кількома варіантами

		мовленням
Г)		Оперування стилістично забарвленими мовними одиницями або маркованими засобами мови
Г)		Високий естетичний смак, творча уява, здатність і вміння творчо сприймати прочитане/прослухане
Д)		Володіння власним арсеналом засобів підготовки учнів до контрольної-оцінювальної діяльності, моніторингу, зовнішнього незалежного тестування

Вага: 1 бал

6. Поняття компетентності вчителя-словесника ширше за поняття знання, уміння, навички:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

7. Назвіть принципи особистісно зорієнтованого уроку української мови та літератури:

А)		Засвоєння навчального матеріалу певними цілісними, логічно впорядкованими частинами; за результатами контролю визначається рейтинг кожного учня
Б)		Професійно орієнтоване навчання, усі знання подаються в контексті майбутньої професійної діяльності
В)		Урахування суб'єктного досвіду учня, опертя на його знання про предмет, мовне, літературне явище й відповідно до цього планування діяльності з правом вибору рівня і методів оволодіння матеріалом
Г)		Забезпечення на уроці умов для співпраці учнів, налагодження міжособистісних стосунків, спільного опрацювання матеріалу; успіх, результативність, досягнення мети залежить від кожного учасника
Г)		Вивчення мови й літератури шляхом зіставлення, встановлення міжпонятійних зв'язків, способом розв'язання мовленнєвих, проблемних, пошукових завдань, застосування активних методів, створенням системи дослідницької (проектної) діяльності
Д)		Забезпечення освітньої підготовки, виховання учнів, формування їхніх особистісних якостей в умовах здійснення систематичних навчальних досліджень; набуття досвіду дослідницької роботи

Вага: 1 бал

8. Чи вірним є твердження, що рівень засвоєння навчального матеріалу безпосередньо залежить від обраних і використовуваних учителем-словесником методів:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

9. Укажіть діяльнісні орієнтації словесника, що передбачені програмою з української літератури щодо організації навчально-виховного процесу:

А)		Учитель висловлює-демонструє власні судження
Б)		Учитель-словесник коригує навчальний процес
В)		Учитель-словесник спрямовує вивчення теми
Г)		Учитель спонукає учнів до певних оціночних висновків
Г)		Учитель-словесник керує навчальним процесом
Д)		Учитель-словесник підводить дітей до прийняття єдиної думки
Е)		Учитель знайомить зі своїм прочитанням тексту

Вага: 0,5 бали

10. Позначте коректне формулювання навчальної мети особистісно зорієнтованого уроку української мови:

А)		Повторити, закріпити навчальний матеріал
Б)		Розширити знання учнів
В)		Застосувати матеріал за зразком (у нових умовах)
Г)		Поглибити знання
Г)		Усвідомити знання
Д)		Осмыслити зв'язки між явищами
Е)		Сформувати уявлення/вміння

Вага: 1 бал

11. Систематична й цілеспрямована діяльність учителя-словесника, спроектована на розширення й поглиблення знань, умінь, визначення установок, підвищення рівня певних складових професійної компетентності – це:

А)		Самоосвіта
Б)		Самоактуалізація
В)		Самоустановка
Г)		Цілепокладання
Г)		Прогнозування

Вага: 0,5 бали

12. Укажіть ім'я педагога, який визначив провідне місце рідної мови в розвитку освіти, окреслив шляхи розвивального виховання, розвинув принципи класно-урочної системи, вказав на роль учителя і школи у вихованні дитини:

А)		К.Д. Ушинський
Б)		Г. Ващенко
В)		В.О. Сухомлинський
Г)		Г.С. Сковорода
Г)		А.С. Макаренко
Д)		О.В. Духнович

Вага: 1 бал

13. Назвіть інноваційні компетентісно зорієнтовані технології на уроках української мови та літератури:

А)		Пояснювально-ілюстративна технологія
Б)		Технології особистісно зорієнтованого навчання
В)		Модульно-рейтингова технологія навчання
Г)		Диференційоване навчання
Ґ)		Технологія групової навчальної діяльності
Д)		Програмована технологія навчання

Вага: 0,5 бали

14. Віртуальне окреслення педагогом власної життєвої перспективи, бажаного й очікуваного за умови досягнення певних професійних цілей, ідеальний образ основних цілей, професійних, ситуативних і соціальних установок та результатів життєдіяльності – це:

А)		Педагогічна рефлексія
Б)		Цілепокладання
В)		Педагогічне прогнозування
Г)		Створення позитивно-гармонійної «Я-концепції»
Ґ)		Самовдосконалення

Вага: 0,5 бали

15. Установіть правильну послідовність між етапами життєвого й професійного шляху особистості (за Д. Сьюпером):

А)	Етап дослідження	1)	
Б)	Етап пробудження	2)	
В)	Етап збереження	3)	
Г)	Етап спаду	4)	
Ґ)	Етап консолідації	5)	

Вага: 1 бал

16. Із поданого переліку виберіть кооперативні методи навчання на уроках української мови та літератури:

А)		«Круглий стіл»
Б)		«Складання резюме»
В)		«Робота з термінами»
Г)		«Кути»
Ґ)		«Мозковий штурм» із використанням конвертів
Д)		«Формулой – Ділись – Слухай – Створюй»
Е)		«Лінгвостилістичний аналіз»
Є)		«Письмо з обґрунтуванням»

Вага: 0,5 бали

17. Педагогічний напрямок, за якого в центрі уваги є особистість учня, вироблення відповідних технологій і методів навчання, спрямованих на індивідуальну траєкторію розвитку дитини, вироблення вмінь, навичок, установок, ставлення як до суб'єкта виховної взаємодії:

А)		Креативний
Б)		Антропологічний

В)		Культурологічний
Г)		Соціологічний
Г)		Інформаційний
Д)		Особистісно зорієнтований
Е)		Технологічний

Вага: 1 бал

18. Виберіть компоненти-характеристики мовленнєвої компетенції вчителя-словесника:

А)		Застосування мовних явищ відповідно до теми, ситуації, провідних жанрів комунікації
Б)		Володіння технікою мовлення, мовним етикетом, майстерністю публічного виступу
В)		Уміння вчителя-словесника формулювати творчі, проблемно-пошукові задачі, прагнути до вдосконалення відомих і розробки нових методів, прийомів
Г)		Володіння міміко-пантомімічними засобами, зокрема жестикуляцією, поглядом
Г)		Уміння створити навчальний фасилітативний формат співпраці «учитель-мовник-учень»
Д)		Володіння ораторським й діловим стилем спілкування

Вага: 1 бал

19. Компетенції вчителя-словесника – це єдність знань, умінь і навичок у процесі професійної діяльності, стилю роботи, способу досягнення мети, визначуваних конкретною ситуацією і стратегіями навчального закладу:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

20. Визначте підхід, покладений в основу навчання рідної мови, що передбачає пріоритетний розвиток умінь і навичок мовленнєвої діяльності; робота над мовною теорією, формування знань і умінь з мови підпорядковується інтересам розвитку мовлення:

А)		Предметно-інформаційний
Б)		Проблемно-особистісний
В)		Комунікативно-функціональний
Г)		Технологічний

Вага: 0,5 бали

21. Установіть відповідність між описом, специфічними характеристиками й рівнем професійної компетентності вчителя-словесника:

А)	Локально-моделювальний	1)	Рівень характеризується відтворенням на практиці засвоєних способів діяльності, комбінуючи їх, трансформуючи й обираючи відповідно до конкретної навчальної
----	------------------------	----	---

			ситуації. Учитель вирішує дидактично-методичні задачі за шаблоном.
Б)	Творчий	2)	Словесник володіє системою стратегії навчання учнів ЗВУ, беручи до уваги результати попередньої діяльності, про експеримент та інновації не йдеться.
В)	Репродуктивний	3)	Педагог самотивований не на репродукцію, а на експеримент, дослідження, новаторство, постійний педагогічно-методичний пошук. Рівень передбачає вміння словесника всебічно використовувати можливості підвищити ефективність навчального процесу.
Г)	Адаптивний	4)	Уміє ефективно вирішувати дидактично-методичні задачі, проте не виходить за межі загальновідомих навчальних технологій, рішення не вирізняються оригінальністю, не ставить пошукових завдань.
Г)	Системно-моделювальний	5)	Охоплює відтворення засвоєних способів діяльності, при цьому комбінуючи, трансформуючи й обираючи відповідно до конкретної навчальної ситуації. Учитель вирішує дидактично-методичні задачі, враховуючи конкретні умови навчання. Недоліком роботи є невміння аналізувати динамічні ситуації на уроці, формулювати й вирішувати нові дидактичні задачі.

Вага: 1 бал

22. Із поданого переліку оберіть шляхи, що сприятимуть професійному вдосконаленню вчителя-словесника:

А)	Аналіз відкритих уроків, позакласних заходів
Б)	Наставництво
В)	Проведення уроків і позакласних заходів
Г)	Самоосвітня діяльність
Г)	Курси підвищення кваліфікації
Д)	Позитивно-гармонійна «Я-концепція»
Е)	Стан здоров'я
Є)	Рівень суб'єктного досвіду учнів, володіння школярами певними компетентностями
Ж)	Інтегративний підхід до викладання української мови та літератури

Вага: 1 бал

23. Чи вірним є твердження, що навчання може бути гнучким, але зорієнтованим на результат:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

24. З'ясуйте призначення мовленнєвої змістової лінії програми з української мови:

А)		Засвоєння учнями системних знань про мову і формування на їх основі умінь як засобу пізнання, спілкування, самовираження
Б)		Забезпечення цілеспрямованого формування і вдосконалення вмінь і навичок в аудіюванні, читанні, говорінні, письмі
В)		Опанування стратегій визначення оптимальної мовленнєвої діяльності з метою розв'язання навчальних завдань і життєвих потреб
Г)		Удосконалення загальнопізнавальних, організаційних, контрольно-оцінних, творчих умінь

Вага: 0,5 бали

25. Укажіть автора української педагогічної системи (технології), в основу якої лягли принципи природовідповідності й народовідповідності:

А)		О.В. Духнович
Б)		Г. Ващенко
В)		В.О. Сухомлинський
Г)		Г.С. Сковорода
Г)		С. Русова

Вага: 1 бал

26. Колекція власної бази кращих сценарію уроків, цікавих прийомів, знахідок на уроці і в позаурочній діяльності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображає зусилля вчителя-словесника, успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, індивідуальної творчої теми в письмовому чи друкованому вигляді, відеоматеріали, щоденник рефлексії, зразки дитячих робіт, фотографії компонентів навчального процесу, CD-ROM – це:

А)		Календарний план
Б)		Портфоліо
В)		Атестаційна тека
Г)		Перспективний педагогічний досвід словесника
Г)		Щоденник рефлексії
Д)		Індивідуальний план професійного зростання

Вага: 0,5 бали

27. Компетентний педагог – це:

А)		Обізнаний, знаючий, тямущий
Б)		Володіє академічними знаннями зі свого предмета
В)		Здійснює цілепокладання

Г)		Організовує на уроці й позашкільній діяльності педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості кожного учня
----	--	---

Вага: 0,5 бали

28. До внутрішніх чинників, що заважають удосконаленню майстерності вчителя-словесника, підвищенню його професійного рівня, зараховують:

А)		Відсутність наставників
Б)		Недостатня інформованість про педагогічну діяльність (технології, форми, методи й под.), інноваційні ролі, напрямки професійного зростання
В)		Нестабільність і періодичність підвищення кваліфікації
Г)		Відсутність системи морального й матеріального стимулювання новаторських пошуків, здобутків з боку адміністрації, колег навчального закладу
Г)		Небажання чи неготовність учителя-словесника відмовитися від форм чи методів навчально-виховної діяльності, що стали непродуктивними за певних педагогічних обставин

Вага: 1 бал

29. Чи вірним є твердження, що рівень застосування засвоєного матеріалу шляхом навчання інших, у співпраці, тобто використання кооперативних методів навчання становить 90 %:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

30. Виберіть різновид професійної компетентності, що включає вміння вчителя-словесника прогнозувати хід педагогічного процесу, конструювати траєкторію і здійснювати індивідуальний розвиток школяра, передбачати розвиток учнівського колективу, динаміку його структури.

А)		Соціальна
Б)		Рефлексивно-аналітична
В)		Аутопсихологічна
Г)		Комунікативно-ситуативна

Вага: 0,5 бали

31. Установіть співвідносність між педагогічними здібностями вчителя-словесника та поданими характеристиками:

А)	Креативні	1)	Включає вміння зберігати самоконтроль, незважаючи на чинники, що провокують емоційний зрив, здатність до саморегуляції
Б)	Перцептивні	2)	Уміння педагога відходити від традиційних схем, шаблонів, знаходити

			нестандартний вихід із звичайних ситуацій, здатність до творчості
В)	Комунікативні	3)	Характеризується потребою в спілкуванні, умінням створювати сприятливий психологічний клімат, залишати позитивне враження у співрозмовника
Г)	Позитивне прогнозування	4)	Уміння прогнозувати розвиток дитини з урахуванням тільки на позитивне в ній
Г)	Емоційна стабільність	5)	Педагогічна інтуїція, проникливість, толерантність
Д)	Академічні здібності	6)	Здатність до певної науки

Вага: 1 бал

32. Із поданого переліку виберіть інтерактивні методи навчання на уроці української мови та літератури:

А)	«Мозковий штурм»
Б)	«Лото (складанка)»
В)	«Вільне письмо»
Г)	«Щоденник подвійних нотаток»
Г)	«Письмова робота перед прочитанням художнього твору»
Д)	«Запитання до автора»
Е)	«Створення асоціативних рядів»
Є)	«Навчальне редагування»

Вага: 0,5 бали

33. Стимулювальними зовнішніми чинниками професійно-особистісного зростання, підвищення рівня професійної компетентності вчителя є:

А)	Нові виклики суспільства
Б)	Самоосвітня діяльність
В)	Нові виклики освіти
Г)	Довіра колег, адміністрації навчального закладу, методоб'єднання
Г)	Чітко сформована позитивно-гармонійна «Я-концепція»
Д)	Можливість експериментувати, виявляти ініціативу

Вага: 1 бал

34. Професійна компетентність учителя-словесника – це сума його знань, умінь, навичок:

А)	Так
Б)	Ні

Вага: 0,5 бали

35. Установіть послідовність професійного становлення педагога (за А.К. Марковою)

А)	Адаптація до професії	1)	
Б)	Самопроекування	2)	

В)	Вільне володіння професією у формі майстерності	3)	
Г)	Самоактуалізація	4)	
Г)	Вільне володіння професією у формі творчості	5)	

Вага: 1 бал

36. Педагогічне прогнозування може бути спроектоване на:

А)		Виявлення можливих відхилень у розвитку дитини
Б)		Розвиток особистості, її якостей, почуттів, волі й поведінки
В)		Хід педагогічного процесу
Г)		Розвиток учнівського колективу
Г)		Поповнення суб'єктного досвіду учня

Вага: 0,5 бали

37. Установіть відповідність між описом і компонентами моделі професійної компетентності вчителя-словесника:

А)	Спеціальна	1)	Уміщує знання, уміння, навички та способи здійснення педагогічного спілкування з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів; спроможність знаходити нестандартний вихід у різних ситуаціях спілкування; здатність до антиципації
Б)	Комунікативно-ситуативна	2)	Уміщує вміння та навички роботи словесника з ІКТ для ефективного супроводу навчально-виховного процесу; уміння застосовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, адекватного відбору, систематизації, використання інформації та створення нової
В)	Інформаційно-технологічна	3)	Окреслює професійний тезаурус учителя, включає глибокі знання, кваліфікацію і досвід практичної діяльності в галузі свого предмета; знання засобів розв'язання технічних, творчих завдань; гармонізація науково-предметних, дидактичних, світоглядно-методологічних знань
Г)	Рефлексивно-аналітична	4)	Передбачає вміння усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх спроможностей; знання про засоби професійного самовдосконалення; уміння бачити недоліки у своїй

			роботі.
Г)	Аутопсихологічна	5)	Уміння словесника конструювати траєкторію і здійснювати індивідуальний розвиток школяра, прогнозувати розвиток особистості і учнівського колективу, динаміку його структури.

Вага: 1 бал

38. Зовнішніми бар'єрами для формування та вдосконалення рівня педагогічної майстерності словесника, розвитку креативних якостей є:

А)		Низький соціальний статус педагогічної професії
Б)		Стихійне, неусвідомлене професійне становлення вчителя-словесника
В)		Низький професійний рівень учителя-словесника, недостатні знання з педагогіки, психології, методики предмета, інноваційних форм і методів роботи
Г)		Акцент на нормативно-регламентованому компоненті методичної діяльності, ігнорування інноваційного
Г)		Відсутність методичної підтримки з боку керівництва

Вага: 1 бал

39. Чи вірним є твердження, що самомотиваційні характеристики словесника проходять такі стадії розвитку: зацікавленість – допитливість – сенситивність до новизни – самостійність – професійний інтерес – успішний досвід творчості – самореалізація в діяльності – позиція новатора:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

40. Оберіть обов'язкові елементи педагогічної майстерності вчителя:

А)		Гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу
Б)		Педагогічна техніка
В)		Професійна компетентність
Г)		Любов до дітей, своєї професії
Г)		Педагогічні здібності
Д)		Цілепокладання
Е)		Знання програм з української мови та літератури

Вага: 1 бал

41. Зміст програми з української мови (Українська мова: 5-12 класи) диференційовано за такими взаємозв'язаними змістовими лініями:

А)		Українознавча
Б)		Мовленнєва
В)		Соціокультурна
Г)		Комунікативна
Г)		Мовна

Д)		Лінгвістична
Е)		Діяльнісна або стратегічна

Вага: 1 бал

42. Чи вірним є твердження, що найефективнішими методами на уроці української мови та літератури є активні (інтерактивні, кооперативні, методи критичного мислення тощо), оскільки учні через взаємну дію, співпрацю засвоюють біля 70% навчальної інформації:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

43. Укажіть форми творчої позаурочної діяльності учнів з української мови та літератури:

А)		Літературний гурток (гурток юних філологів, журналістів, шевченкознавців і под.)
Б)		Літературна студія, клуб, товариство
В)		Декада (тиждень) української мови та літератури (словесності, української культури)
Г)		Шкільна олімпіада
Ґ)		Кооперативна робота учнів
Д)		Огляд-конкурс творчих робіт
Е)		Створення і оформлення літературного музею, світлиці, кабінету словесності

Вага: 0,5 бали

44. Програма з української мови: Українська мова: 5-12 класи складається з таких частин:

А)		Відомості зі стилістики
Б)		Відомості про українську мову та норми літературної мови
В)		Вимоги до роботи над орфоепічними і граматичними нормами СУЛМ
Г)		Зв'язне мовлення
Ґ)		Вимоги до знань і вмінь учнів
Д)		Вимоги щодо змісту роботи з культури мовлення

Вага: 1 бал

45. Укажіть авторів програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська література. 5-12 класи:

А)		О.М. Бандура, Н.Й. Волошина
Б)		Г.Ф. Семенюк, В.І. Цимбалюк
В)		Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, О.А. Камінчук, В.П. Бондар
Г)		О.М. Івасюк, Н.В. Гуйванюк, В.Є. Бузинська

Вага: 0,5 бали

46. Чи вірним є твердження, що середній рівень засвоєння навчального матеріалу шляхом використання лекційного методу становить 40 %:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

47. Укажіть авторів програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська мова. 5-12 класи:

А)		Л.В. Скуратівський, В.І. Новосьолова, В.І. Тихоша та ін.
Б)		Г.Т. Шелехова, В.І. Тихоша, А.М. Корольчук та ін.
В)		В. Новосьолова, Л. Скуратівський, Г. Шелехова
Г)		О. Беляєв, Н. Бондаренко, А. Ярмолюк

Вага: 0,5 бали

48. Чи вірним є твердження, що рівень засвоєння навчального матеріалу шляхом використання методу самостійного читання становить 30 %:

А)		Так
Б)		Ні

Вага: 0,5 бали

49. Назвіть ім'я педагога, що розробив чітку структуру української національної школи, заклав підвалини національної системи виховання:

А)		О.В. Духнович
Б)		А.С. Макаренко
В)		Г. Ващенко
Г)		В.О. Сухомлинський
Г)		Г.С. Сковорода
Д)		С. Русова

Вага: 1 бал

50. Установіть відповідність між назвами підходів до вивчення професійної компетентності вчителя-україніста і їхніми характеристиками:

А)	Процесуальний	1)	Оцінювання знань і вмінь учителя-словесника, мотиваційних установок, професійно-особистісних якостей педагога
Б)	Комплексний	2)	Вивчення ступеня засвоєння учнями змісту навчальних програм, рівня набуття досвіду репродуктивної і творчої діяльності; емоційно-ціннісного ставлення учнів до змісту навчального предмета
В)	Результативний	3)	Дослідження педагогічних умінь учителя, навченості і вихованості школярів.
Г)	Особистісний	4)	Дослідження гностичного, комунікативного, контрольно-діагностичного компонентів діяльності вчителя-словесника

Вага: 1 бал

51. Назвіть інноваційні зразки передового педагогічного досвіду вчителів-словесників у Вашому районі (місті):

Словесник	ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД

Вага: 1,5 бали

3.2.5. Орієнтовні теми кооперативних творчих проектів

Тема 1. Структура професійної компетентності сучасного вчителя-словесника.

Тема 2. Комунікативна компетентність як облігаторна складова професійної компетентності вчителя української мови та літератури.

Тема 3. Планування і реалізація індивідуального освітнього маршруту вчителя-словесника на засадах кредитно-модульної системи.

Тема 4. Організація неперервного професійного саморозвитку словесника в міжтестастійний період.

Тема 5. Професійне самовдосконалення вчителя української мови та літератури. Етапи професійного саморозвитку і самореалізації.

Тема 6. Кризи професійного становлення особистості вчителя-словесника.

Тема 7. Формування та діагностика психологічної компетентності та професійної діяльності вчителя-словесника.

Тема 8. Управлінська підтримка професійно-особистісного зростання вчителя-словесника.

Тема 9. Особистісно зорієнтований урок української мови: принципи, завдання, розвиток учнівських компетентностей.

Тема 10. Особистісно зорієнтований урок української літератури.

Тема 11. Застосування інноваційних технологій і методик навчання української мови згідно з новою мовною парадигмою.

Тема 12. Використання нових навчальних технологій на уроці української мови та літератури.

Тема 13. Упровадження інноваційних методів і прийомів викладання української мови та літератури.

Тема 14. Інтерактивні технології на уроках української мови та/або літератури.

Тема 15. Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів на інтерактивних уроках української мови.

Тема 16. Оцінювання знань, умінь і навичок учнів в умовах інтерактивного навчання.

Тема 17. Моніторинг якості мовної освіти учнів.

Тема 18. Кооперативні технології навчання на уроках української мови та/або літератури.

Тема 19. Застосування методів критичного мислення на уроках української мови та/або літератури.

Тема 20. Групові та парні методи роботи на уроках української мови та/або літератури.

Тема 21. Використання комп'ютерних технологій для організації дистанційного навчання при вивченні української мови та літератури.

Тема 22. Використання тестових технологій у процесі вивчення української мови та/або літератури.

Тема 23. Розробка і застосування тестових технологій на уроках повторення, узагальнення та систематизації матеріалу в процесі вивчення української мови та/або літератури.

Тема 24. Ігрові елементи на уроках української мови та/або літератури.

Тема 25. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови та/або літератури.

Тема 26. Розвиток дослідницьких умінь учнів на аспектних уроках української мови та/або літератури.

Тема 27. Формування творчого потенціалу особистості на засадах проектних технологій.

Тема 28. Розвиток критичного мислення при вивченні української мови та літератури.

Тема 29. Пошуково-дослідницькі завдання як засіб активізації пізнавальної активності учнів на уроках української мови та/або літератури.

Тема 30. Проектна діяльність як засіб продуктивної творчої діяльності учнів на уроках української мови та/або літератури.

Тема 31. Організація самоосвітньої творчої діяльності учнів на уроках української мови та/або літератури.

Тема 32. Принципи проблемності у викладанні української мови та/або літератури.

Тема 33. Проблемно-пошукове навчання як умова активізації пізнавальної діяльності учнів, формування мовленнєво-комунікативних умінь, творчої самостійності на уроках української мови та/або літератури.

Тема 34. Використання принципів міжпредметної інтеграції на уроках української мови та/або літератури.

Тема 35. Інтегровані дослідницькі проекти на уроках української мови та/або літератури.

Тема 36. Інтегративний підхід до організації позакласної роботи.

Тема 37. Інтегровані позакласні заходи (із досвіду роботи вчителя-словесника).

Тема 38. Сучасний урок української мови.

Тема 39. Сучасний урок української літератури.

Тема 40. Нетрадиційні форми проведення уроків української мови та/або літератури.

Тема 41. Морально-етичне виховання учнів на традиціях українського народу в процесі вивчення літератури.

Тема 42. Родинне виховання учнів у процесі вивчення української літератури.

Тема 43. Системний підхід до організації уроків позакласного читання.

Тема 44. Системний підхід до організації уроків рідного краю.

Тема 45. Організація позакласної роботи з української літератури.

Тема 46. Створення умов для активізації творчої діяльності учнів на уроках української мови та літератури.

Тема 47. Самостійна робота учнів з книгою на уроках мови та літератури.

Тема 48. Ділова активність на уроках української мови та літератури.

Тема 49. Застосування елементів народознавства, етнографії та фольклору на уроках української мови.

Тема 50. Реалізація культурологічного принципу на уроках української мови.

Тема 51. Використання методів компетентнісно орієнтованого навчання для формування певних груп компетенцій учнів на уроках української мови та/або літератури.

Тема 52. Використання літературного краєзнавства для формування духовного світу школяра.

Тема 53. Розвиток життєвих компетентностей учнів на уроках української мови та літератури.

Тема 54. Розвиток пізнавального інтересу учнів як одна з передумов духовного виховання на уроках української мови та літератури.

Тема 55. Інноваційні види та прийоми педагогічної техніки аналізу художнього твору.

Тема 56. Спадщина В.О. Сухомлинського як концептуальна основа сучасних принципів навчання і виховання на уроках мови та літератури.

Тема 57. Застосування принципів В.О. Сухомлинського щодо індивідуалізації навчально-виховного процесу на уроках мови та літератури.

Тема 58. Стимулювання творчого потенціалу учнів через мовно-літературну компетенцію.

Тема 59. Система роботи вчителя-словесника щодо підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання.

Тема 60. Різномірівневі індивідуально-творчі завдання для самоосвітньої діяльності учнів на уроках української мови (літератури).

Тема 61. Моніторинг самоосвітньої діяльності учнів.

Тема 62. Сучасні технології формування ключових компетентностей учнів на уроках української мови та/або літератури.

Тема 63. Культура педагогічного спілкування в умовах проєктивного навчання.

Тема 64. Психолого-педагогічні та методичні чинники формування творчої особистості на уроках української мови та літератури.

3.2.6. Основні вимоги до кооперативного творчого проекту (КТП)

1. Кооперативний творчий проект повинен включати наступні обов'язкові елементи:
 - А) Навчально-методичні матеріали.
 - Б) Додаткові інформаційні матеріали для бібліотеки творчого проекту.
 - В) Роздаткові навчально-дидактичні матеріали.
 - Г) Матеріали для діагностування (проведення контролю) та оцінювання результатів опанування розробленими матеріалами.
 - Г) Презентацію КТП у PowerPoint.
2. КТП подається для захисту в електронному і друкованому вигляді.
3. Захист КТП здійснюється прилюдно та передбачає його колективне обговорення.
4. Оцінювання творчих робіт проводиться на основі результатів захисту й аналізу тьютором (учасниками захисту) усіх складових творчої роботи.

Захист індивідуальної творчої роботи може здійснюватись у формі кооперативного проекту. **Творчий кооперативний проект** подається для захисту в електронному і друкованому вигляді. Кооперативна група, що працює над його розробкою, включати 5-7 осіб. У межах номінальної групи розподіляються функційні ролі (*спікер групи, аналітик, практик, координатор, презентатор проекту, ідеолог* тощо), з'ясовуються завдання діяльності, чітко визначаються пріоритетні дослідницько-пошукові завдання кожного учасника для створення спільного освітнього продукту. На захисті, крім експертної групи та тьютера курсів, присутні «білий» (захищає) і «чорний» (конструктивно критикує) опоненти із числа інших учасників інтерактивних груп. Час, який відводиться на захист кооперативного творчого проекту, складає **30 хвилин (15 хвилин – доповідь і презентація, 15 хвилин – відповіді на запитання, обговорення роботи)**. Оцінювання творчого кооперативного проекту проводиться на основі підготовлених

матеріалів, результатів захисту всієї інтерактивної групи та аналізу тьютором всіх складових творчої кооперативної роботи за заздалегідь визначеними критеріями (див. табл. 3.2.6.1).

Таблиця 3.2.6.1

Критерії оцінювання кооперативного творчого проекту

Критерії	Бал
Актуальність обраної теми, її практичне і теоретичне значення	2
Відповідність обраних методів та інструментів поставленим завданням роботи, визначуваній меті	1
Відповідність роботи чіткій структурі, що включає мету, завдання, об'єкт і суб'єкт дослідження, вибір методів (методики) дослідження, практичну частину, висновки, перелік основних, допоміжних та Інтернет-ресурсів, матеріали з бібліотеки кредитних модулів	1
Чіткість, логічність та обґрунтованість визначуваних ЗВУ	1
Наявність зв'язків і залежностей між усіма компонентами роботи як цілісної системи	1
Уміння творчо адаптувати матеріали кредитних (змістових) модулів програми підвищення кваліфікації обраних темі, змісту	1
Урахування інноваційних технологічних засобів навчання у запропонованих видах навчальної діяльності	2
Наявність методичних розробок для навчального закладу	2
Наявність та коректність тестів, розроблених за допомогою табличного процесора	1
Коректність оформлення посилань, у тому числі на Інтернет-ресурси	1
Наявність методичних і дидактичних матеріалів за допомогою табличного процесора (діаграми, обчислення, тестові завдання та ін.)	2
Наявність комп'ютерної презентації для ІТР	2
Відповіді на запитання, зауваження опонентів, експертної ради	3
Усього	20

КОМПЕНДІУМ ПОНЯТЬ¹ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

🔔 **Апаратне забезпечення навчання** (*Hardware*) – фізична частина комп'ютерної системи, зокрема процесори, пам'ять, вхідні та вихідні периферійні пристрої тощо. За дистанційного навчання апаратне забезпечення включає сервери для розміщення дистанційних курсів, WEB-сайтів і відповідних сервісних служб; робочі станції для тьютора, викладачів та слухачів курсів підвищення кваліфікації.

🔔 **Бібліотечне програмне забезпечення** (*Software library*) чи **бібліотека програм** (*program library*) – це набір програмного забезпечення, що в будь-який момент можна отримати зі змінного носія (диска, магнітної стрічки тощо) або запам'ятовуючого пристрою.

🔔 **Відеоконференція** (*video-conferencing*) – використання ліній зв'язку (тільки голосових чи які передають зображення) для проведення зустрічей осіб, географічно віддалених одна від одної.

🔔 **Гіпертекст** – це текст із вставленими в нього словами (командами) розмітки, які відсилаються на інші місця цього тексту, документи, картинки.

🔔 **Гіпертекстове посилання** – елемент Web-сторінки, який виділений кольором і підкресленням, використовується для швидкого переходу до іншого документа World Wide Web.

🔔 **Глобальна мережа** (Wide Area Network, WAN) – мережа, комп'ютери якої віддалені на значну відстань один від одного (можуть поєднуватися через супутники зв'язку).

🔔 **Готовність до самоосвіти** – інтегративна якість особистості, що характеризується її бажанням постійно розширювати діапазон сприйняття життя з метою глибокого розуміння, здібністю до систематичної навчальної

¹ **Компендіум** – стислий сумарний виклад основних положень певної науки, дослідження і т.под. (Рапацевич, Е.С. Педагогіка: Большая современная энциклопедия. – Минск: Современное слово, 2005. – С. 237)

діяльності, зокрема вміння вільно орієнтуватися в різних джерелах інформації, самостійно знаходити відповіді на певні актуальні питання і под.

🔔 **Державні освітні стандарти** – це документація, що слугує основою об'єктивної оцінки рівня освіти й кваліфікації незалежно від форм отримання освіти; державні освітні стандарти установлюються державним законом і розробляються на конкурсній основі.

🔔 **Дистанційна освіта** – специфічна організація педагогічного процесу, основним змістом якої є самостійна контрольована й керована робота під керівництвом викладача (тьютора курсів), а також застосування в навчанні комп'ютерної техніки, педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання, телекомунікаційних мереж і засобів зв'язку (телефон, факс, телеграф, пошта й под.).

🔔 **Дистанційне навчання** – це форма навчання на відстані, при якій «доставка» навчального матеріалу та навчальна взаємодія викладача зі слухачем забезпечується за допомогою сучасних технічних засобів (комп'ютерної мережі, телебачення, радіо тощо), опосередковано; відрізняється від традиційних форм доступністю та комфортністю навчання, особистісною спрямованістю, модульністю процесу і под.

🔔 **Діагностика комп'ютерна** – психологічна чи педагогічна діагностика, що здійснюється за допомогою комп'ютера як засобу збору, обробки та зберігання інформації в процесі діагностики якостей особистості.

🔔 **Ділова активність** – прояв мобільності, ініціативи, підприємливості.

🔔 **Досвід педагогічний передовий** – це результат творчого пошуку навчального закладу та вчителів, що відкриває нові педагогічні факти, створює нові педагогічні цінності або істотно модифікує відомі форми, методи і прийоми НВП.

🔔 **Дослідна робота вчителя-словесника** – удосконалення масової педагогічної практики на основі інтуїції педагога без наукового обмеження умов, відбору й обґрунтування результатів.

🔔 **Дослідно-експериментальна робота вчителя-словесника** – це поєднання пошуку ефективної педагогічної системи через дослідну роботу, розробку програми експерименту та її реалізацію, процес удосконалення масової педагогічної практики на основі отриманих результатів.

🔔 **Електронна пошта** (*Elektronic mail, imaille*; а також звичайна пошта (*snaile maile*), поштова скринька (*mailebox*), рикошет (*bounce*) – мережева служба, яка дозволяє обмінюватися текстовими електронними повідомлення через комп'ютерну мережу. Повідомлення схожі на листи чи записки, при цьому можливість двостороннього зв'язку не надається.

🔔 **Заліковий кредит** – це завершена задокументована частина як певного кредитного, змістового модуля (інваріативного чи варіативного) навчального плану, так і всієї навчальної модульної програми курсової підготовки вчителів-словесників.

🔔 **Індивідуальний освітній маршрут учителя-словесника на курсовому етапі** – це вивчення слухачем модульної навчальної програми курсів з урахуванням власних можливостей, потреб, вибір параметрів навчання, планування самостійної та індивідуальної роботи.

🔔 **Індивідуальний стиль (почерк) професійної діяльності (роботи) учителя-словесника** – індивідуально специфічна, властива певному педагогу сукупність способів, прийомів і методів роботи і засобів їх реалізації, індивідуальна манера організації НВП.

🔔 **Інновація в навчанні** – введення нового в мету, зміст, методи і прийоми навчання, організацію діяльності; зміни в стилі мислення.

🔔 **Інновація педагогічна** – зміни в змісті й технологіях навчання і виховання, нововведення в педагогічну діяльність для підвищення її ефективності.

🔔 **Інформаційна система Інтернет** (*Internet Information Systems*) – велика, часто розподілена база даних, у якій є доступ через Інтернет (такі системи – Gopher, WAIS, World Wide Web).

🔔 **Інформаційні технології (в освіті) (IT, Information Technology)** – це сукупність методів і засобів отримання, перетворення, зберігання та використання інформації в НВП. Один із суттєвих факторів, що визначає конкурентноспроможність країни, регіону, галузі тощо.

🔔 **Інформаційні технології дистанційного навчання** – це технології створення, передачі й збереження навчальних матеріалів у вигляді дистанційних курсів, а також організації, супроводу та моніторингу навчального процесу за допомогою засобів комп'ютерної техніки, телекомунікаційного зв'язку, спеціального програмного забезпечення.

🔔 **Каталог (Directory; ще називають «папка» (folder), «підкаталог» (sub-directory), «кореневий каталог» (root directory)** – це група файлів або група файлів чи підкаталогів.

🔔 **Компетентність** (від. лат. *competentia* – «відповідність, узгодженість») – складна інтегративна якість особистості, що зумовлює готовність здійснювати професійну діяльність, причому йдеться не про окремі знання, уміння, сукупність окремих процедур діяльності, а про властивість, що дає можливість людині здійснювати діяльність цілісно; поінформованість, обізнаність, авторитетність учителя (за І.А. Зязюн).

🔔 **Компетентний учитель-словесник** (від лат. *competens* – «відповідний, спроможний») – це учитель, який завдяки мобілізованим достатнім знанням, умінням і професійним здібностям спроможний успішно вирішувати психолого-педагогічні задачі на технологічному рівні; педагог знаючий, обізнаний, тямущий, здатний до неперервного професійно-особистісного зростання.

🔔 **Компетенції** (лат. взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – характеристики вчителя, що визначають стиль роботи й спосіб досягнення мети; коло питань, в яких особа має певні повноваження, знання, досвід.

🔔 **Комп'ютерна мережа** – це система розподіленої обробки інформації між комп'ютерами за допомогою засобів зв'язку.

🔔 **Конференція** (від лат. *confero* – «збираю в одне місце») – це збори, нарада представників наукових, громадських, навчальних та інших організацій для обговорення певних актуальних питань.

🔔 **Комунікативна поведінка вчителя-словесника або комунікативна стратегія** – це процес, пов'язаний з передачею інформації, така організація мовленнєвої взаємодії з учнями (вибір тону мовлення, психофізичного апарату, тобто міміки, жестів, рухів), що створює сприятливий психологічний клімат, зумовлює стиль роботи (монологічний, діалогічний, інтерактивний).

🔔 **Комунікативна професіограма вчителя-словесника** – це професійний портрет учителя з погляду володіння ним комунікативною технікою, навичками міжособистісного спілкування.

🔔 **Кредитний модуль (або заліковий)** є відносно самостійною і автономною частиною модульної навчальної програми, що визначає корелятивність між обсягом опанування матеріалу, рівнем і якістю, результатами виконання слухачем програми підвищення кваліфікації, набутих компетенцій та заліковим освітнім кредитом.

🔔 **Кредитно-модульна система організації навчання** – це інноваційна система підвищення кваліфікації педагогічних працівників на засадах андрагогічного й компетентнісно-зорієнтованого підходів, що є цілісною сукупністю освітніх засобів (форм, способів і технологій організації та управління якістю освітнього процесу) із високим рівнем самостійної роботи вчителя на основі індивідуалізації і варіативності освітньої траєкторії протягом усього міжатестаційного циклу й передбачає планомірно-поетапне засвоєння функційних одиниць індивідуальних навчальних програм професійного розвитку, відповідний облік обсягу і якості знань, умінь, установок у вигляді залікових освітніх одиниць (залікових кредитів).

🔔 **Локальна мережа** (*Local Area Network, LAN*) – це мережа, в якій комп'ютери системи розташовані близько один від одного, наприклад, знаходяться в межах однієї організації (або приміщення).

🔔 **Майстерний педагог** – це високо компетентний у власне предметній, педагогічно-психологічній і технологічній галузі спеціаліст, який досконало знає предмет, досяг високої майстерності, творчості у роботі й здатний репродукувати на високому рівні професійні знання, уміння, навички.

🔔 **Майстерність учителя-словесника** можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності (якщо ми характеризуємо якість результату) або як вияв творчої активності особистості педагога (як психологічний механізм успішної професійної діяльності).

🔔 **Методична креативність учителя-словесника** передбачає діяльність, спрямовану на постановку педагогічних задач, які б вдосконалювали зміст, структуру, систему шкільної освіти, вироблення нестандартних, оригінальних шляхів і засобів їх розв’язання з метою розвитку суб’єктів навчально-виховної роботи. Методична креативність учителя-словесника ґрунтується на таких педагогічних ідеях: спрямованість НВП на всебічний, гармонійний особистісний розвиток учителя та учнів, реалізація комплексного підходу до навчання, впровадження принципів ОЗОН, оптимізація навчального процесу й под.

🔔 **Модель професійної компетентності вчителя української мови та літератури** – це уявний зразок облігаторних складових компонентів, що формують ідеального професіонала; еталон, який віддзеркалює суспільні запити й потреби, відображає вимоги до вчителя-словесника сучасної школи.

🔔 **Модем** (*Modem MOdulator – DEModulator*) – це пристрій для передачі даних, призначений для відправки та отримання даних телефонними лініями зв’язку.

🔔 **Мотивація професійної діяльності вчителя-словесника** включає внутрішні (свідомі чи несвідомі) психічні чинники, що стимулюють творчий пізнавальний пошук педагога, спонукають до певного виду діяльності, зокрема самоосвіти, удосконалення методів і прийомів роботи, та є рушійним чинником неперервного професійно-особистісного зростання вчителя.

🔔 **Неперервна освіта, або освіта протягом усього життя** (*lifelong education*), **або продовжена освіта** (*continuing education*), **перманентна, подальша, довічна чи освіта дорослих** – процес, що охоплює базову і післядипломну освіту, причому остання включає навчальну (самоосвіта, курси підвищення кваліфікації, виконання завдань міжтестастійного періоду тощо) і практичну діяльність учителя-словесника.

🔔 **Особистісно зорієнтована технологія навчання** спрямована на формування особистості дитини, розвиток її суб'єктного досвіду, самобутності, самоцінності, становлення індивідуальності, культурної ідентифікації дитини, життєве самовизначення.

🔔 **Особистісно зорієнтований підхід** – це один із педагогічних напрямків сучасної педагогіки (поряд із креативним, антропологічним, соціологічним, цілісним (холізм) і под.), за якого в центрі уваги є особистість учня, що передбачає вироблення відповідних технологій і методів навчання, спрямованих на індивідуальну траєкторію розвитку школяра, вироблення відповідних умінь, навичок, установок, ставлення як до суб'єкта взаємодії.

🔔 **Педагог-інноватор** – учитель, самотивований не на репродуктивну педагогічну діяльність, а на експеримент, новаторство, постійний педагогічно-методичний пошук оригінальних форм, прийомів і засобів навчання, нових педагогічних технологій, що забезпечують високу результативність та якість НВП, учитель, який намагається подолати шаблони й стереотипи, має оригінальний погляд на процес, мобільно регулює і коригує його; це агент постійних змін, що відбуваються в суспільстві й освіті.

🔔 **Педагогічна креативність учителя-словесника** – інтегративна якість особистості, що уможливлює його творче виконання професійних обов'язків, спроможність генерувати незвичні інноваційні ідеї, відходити від традиційних схем і поведінкових та змістових шаблонів, швидко й нестандартно розв'язувати проблемні педагогічні ситуації, спроможність учителя до високого ступеня творчості при виконанні шаблонної роботи.

🔔 **Педагогічна майстерність** – це досконале, творче виконання вчителем-словесником професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості вихованця, забезпечення високого рівня інтелектуального розвитку, виховання кращих моральних якостей, духовного збагачення учнів (за А.І. Кузьмінським, В.Л. Омелянцем).

🔔 **Педагогічна технологія** (гр. *techne* – мистецтво, майстерність + *logos* – слово, вчення) – це методи, прийоми, засоби навчання (В.Ф. Паламарчук, В.М. Шепель); інтегративна система «мета – засоби – правила і послідовність їх застосування – результат» (Ю.М. Галатюк); системний метод створення, застосування і визначення знань з урахуванням технічних, людських ресурсів, що ставить завданням оптимізацію форм навчання (ЮНЕСКО).

🔔 **Педагогічне прогнозування** – процес одержання випереджувальної інформації про результати дій, що будується на основі знання сутності й логіки педагогічного процесу, закономірностей вікового та індивідуального розвитку учнів. До прогностичних умінь учителя належать: передбачення педагогічних цілей і завдань, добір засобів досягнення педагогічних цілей, передбачення результату, визначення етапів педагогічного процесу тощо.

🔔 **Педагогічний досвід** – це сукупність засвоєних, практично виважених знань, прийомів і навичок педагогічної діяльності, що динамізують дидактичний процес і дають учителю можливість обирати найбільш оптимально-результативні форми й методи залежно від мети, завдань, установок навчального процесу, формують індивідуальний педагогічний почерк, визначають творчий портрет учителя.

🔔 **Педагогічні здібності** вбирають професійні й особистісні якості, необхідні для учителя, що відрізняють його від спеціалістів інших професій. За В.А. Крутецьким, до педагогічних здібностей належать дидактичні (здатність викладати матеріал ясно й конкретно, активізувати пізнавальний інтерес), академічні (здібності до певної науки), перцептивні (здатність проникати у внутрішній світ дитини, педагогічна спостережливість),

прогностичні (здатність учителя передбачити власні дії в НВП), авторитарні (здатність до доброзичливого безпосереднього емоційно-вольового впливу), а також мовні, організаторські, комунікативні, здатність до розподілу уваги.

🔔 **Передача даних** (*Data transmission*) – пересилка даних між компонентами комп'ютерної системи або між комп'ютерами в мережі.

🔔 **Позитивно-гармонійна «Я-концепція» словесника** – це актуалізація педагогом власних педагогічних здібностей, якостей і можливостей, поведінкових моделей, ціннісних установок, адекватне виділення себе із соціального та професійного середовища, усвідомлення власної специфіки та конструювання на цій основі індивідуально-особистісної траєкторії розвитку, оволодіння системою засобів, методів, механізмів саморегуляції, що сприятимуть самовдосконаленню та самореалізації себе як особистості, підвищенню рівня професійної компетентності та педагогічної майстерності.

🔔 **Практичне заняття** – навчальне заняття, під час якого відбувається детальний розгляд слухачами курсів окремих теоретичних положень кредитного (змістового) модуля, формуються вміння і навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання завдань.

🔔 **Принципи дистанційного навчання:** безперервність, демократизація, інтеграція, глобалізація.

🔔 **Принципи неперервної освіти** – це система базових ідей, що слід зреалізувати в процесі конструювання системи навчальних закладів, які супроводжують людину в різні періоди життя: 1) системність у формуванні творчого потенціалу особистості; 2) вертикальна і горизонтальна цілісність неперервного освітнього процесу; 3) інтеграція навчальної і практичної діяльності; 4) врахування змісту навчальних потреб людини на різних стадіях життєвого циклу; 5) самоосвіта між періодами організованої навчальної діяльності; 6) єдність професійної, загальної та гуманітарної освіти тощо.

🔔 **Провайдер** – постачальник послуг Інтернет, фірма, яка займається підключенням користувачів до Інтернету і надає додаткові послуги в цій сфері (наприклад, доступ до поштової скриньки, серверу новин тощо).

🔔 **Професійна компетентність педагога** – це сукупність особистісних якостей, знань, умінь, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, її результатів, самопізнання та саморозвитку вчителя.

🔔 **Професійна мобільність учителя-словесника** – це здатність словесника в разі потреби переключатися на інші види діяльності, змінювати форми, методи й прийоми роботи, варіювати завдання, обираючи оптимальні.

🔔 **Рейтинг** (за Н.І. Білик, індивідуальний кумулятивний індекс) **слухача курсів** (англ. *rating*, від. *rate* – оцінювати, визначати клас, розряд) – ранг (місце) слухача-словесника, визначений за результатами оцінювання знань, умінь, навичок протягом усього міжтестастійного циклу.

🔔 **Рекурентна освіта** (від англ. *recurrent education*) – освіта неусвідомлена, безсистемна, хаотична, що повторюється час від часу.

🔔 **Рефлексія педагогічної діяльності** – процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів, самоаналіз; контрольно-оцінна діяльність, спрямована на себе, яку пов'язують лише із завершальним етапом вирішення педагогічної задачі.

🔔 **Рівень педагогічної кваліфікації** – це рівень сформованості професійних якостей учителя-словесника, який забезпечує його здатність виконувати відповідні стандартизовані виробничі завдання.

🔔 **Рівень професійної компетентності мовника** – це ступінь професійного, методичного, комунікативного, соціального, інформаційно-комунікаційного, рефлексивно-прогностичного тощо розвитку педагога, оволодіння ним ЗВУ, професійними здібностями для успішно вирішення на практиці психолого-педагогічних задач, організації навчального процесу, спрямованого на формування життєспроможної особистості.

🔔 **Рівень самоорганізації педагогічної діяльності** – ступінь уміння вчителя-словесника організувати власну продуктивну діяльність.

🔔 **Самоактуалізація** – намагання педагога до більш повного вияву й розвитку своїх власних можливостей.

🔔 **Самоефективність** – це оцінка вчителем-словесником власних здібностей, професійних можливостей; усвідомлення шляхів самореалізації, професійного саморозвитку.

🔔 **Самоосвіта вчителя української мови та літератури** – систематична й цілеспрямована діяльність педагога, спроектована на розширення і поглиблення знань, умінь, визначення установок, підвищення професійно-особистісного рівня.

🔔 **Самореалізація** вчителя-словесника передбачає здійснення, втілення у життя накреслених власних планів, задумів, змодельованих віртуальних проєктів, прогнозів щодо себе і своєї професійної діяльності.

🔔 **Саморозвиток** – процес збагачення діяльнісних здібностей чи інших якостей особистості в процесі різних видів діяльності, у результаті чого накопичується соціальний досвід і культурні досягнення.

🔔 **Семінарське навчальне заняття** – це форма навчального процесу, що ґрунтується на самостійному вивченні певних питань, проблем кредитного (змістового) модуля за підготовленим викладачем планом, проблемно-пошуковими завданнями з подальшою підготовкою слухачами тез виступів, рефератів чи кооперативного їх обговорення. На дистанційному етапі підвищення кваліфікації семінар проводиться у синхронному режимі (у реальному часі) з використанням телекомунікаційної мережі.

🔔 **Система дистанційного навчання (СДН)** – частина системи освіти України з нормативно-правовою базою, організаційно оформленою структурою, кадровим, системотехнічним, матеріально-технічним і фінансовим забезпеченням, що реалізує дистанційне навчання на рівнях освіти: повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної, самоосвіти.

🔔 **Творче портфоліо вчителя-словесника** включає колекцію власної бази кращих сценаріїв уроків, цікавих прийомів, знахідок на уроці й позаурочній діяльності, власних засобів наочності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображають зусилля вчителя,

успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, індивідуальної творчої теми. У портфоліо включаються зразки робіт у письмовому чи друкованому вигляді, відеоматеріали, щоденник рефлексії, зразки дитячих робіт, творчих проєктів, фотографії компонентів навчального процесу, CD-ROM.

🔔 **Технологія кооперативного навчання** (*Cooperative Learning*) **або співробітницька технологія, технологія спільного навчання** – одна з інноваційних педагогічних технологій, що застосовується в навчальній роботі учнів у невеликих групах і ґрунтується на взаємодії учасників НВП, об'єднаних спільною навчальною метою, при цьому кожний зберігає свою ідентичність і відповідає за власні академічні успіхи й соціальні досягнення; технологія має базові компоненти: позитивна взаємозалежність учасників, взаємодія підтримки «пліч-о-пліч» або особистісна взаємодія, індивідуальна відповідальність, уміння працювати в малій групі, інтеракційні навички, групова обробка результатів, отримання спільного освітнього продукту.

🔔 **Траєкторія професійного розвитку вчителя-словесника** – це окреслення перспективи формування й подальшого професійного зростання педагога, напрямків, засобів, форм підвищення кваліфікації, моделювання позитивно-гармонійної «Я-концепції», прогнозування ймовірних ризиків на цьому шляху та засобів їх подолання.

🔔 **Тренінг** – одна з інтерактивних форм у системі професійної підготовки вчителя, мета якої – розвиток міжособистісної та професійної компетентності педагога.

🔔 **Тренінг ділового спілкування** – це різновид соціально-психологічного тренінгу, спрямованого на здобуття ЗУНів, корекцію та формування установок, необхідних для успішної реалізації комунікативно-ситуативної компетентності в умовах професійної діяльності.

🔔 **Тьютор** – 1) педагог, який здійснює загальне керівництво самостійною позааудиторною роботою слухачів курсів за індивідуальними планами; 2) індивідуальний науковий керівник того, хто навчається.

🔔 **Цілепокладання** – це віртуальне окреслення вчителем-словесником власної життєвої перспективи, тобто бажаного й очікуваного за умови досягнення певних цілей, ідеальний образ основної мети, професійних, ситуативних і соціальних установок та результатів життєдіяльності.

🔔 **Чат** (*Chate; Internet Realy Chate* – інтернетовські посиденьки, *IRC*) – програма, що дозволяє користувачам Інтернету інтерактивно спілкуватися з іншими користувачами; **IRC** – один із методів, що дозволяє користувачам спілкуватися через Інтернет повідомленнями при мінімальній затримці їх відображення на дисплеях.

🔔 **Шлях професійного розвитку вчителя-словесника** передбачає поступове, поетапне й не завжди лінійне професійне зростання від учителя-репродуктора до майстра, інноватора, експериментатора.

🔔 **Цілепокладання** – це віртуальне окреслення вчителем-словесником власної життєвої перспективи, тобто бажаного й очікуваного за умови досягнення певних цілей, ідеальний образ основних цілей, професійних, ситуативних і соціальних установок та результатів життєдіяльності.

🔔 **Web-портал** – це Web-сайт, який пропонує великий спектр ресурсів та послуг, як-от: електронна пошта, форум, «on-lane» магазини та ін.

🔔 **Web-сайт** (*World Wide Web (WWW)*; також веб-сторінка (*web page*), домашня сторінка (*home page*), початкова сторінка (*welcome page*), серфінг (*surf*) – це сукупність інформації, представленої в мультимедійній формі, що знаходиться в Інтернеті у вигляді веб-сторінок. Кожна веб-сторінка являє собою один документ. Веб-сайт має початкову (домашню або персональну) сторінку, з якої користувач починає досліджувати сайт.

🔔 **Web-сторінка** – це окремий документ, створений з використанням мови програмування HyperText Mark-up Language (*HTML* – мова гіпертекстової розмітки), що використовується при підготовці мультимедійних сторінок. Web-сторінка може містити текст, графіку, звуковий супровід, анімацію та інші мультимедійні об'єкти, гіперпосилання.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ

– анкетування

– завдання для виконання на практичному занятті

– завдання для допитливих

– завдання для обговорення на семінарському занятті

– базові поняття кредитно-модульних курсів підвищення кваліфікації

– завдання для кооперативного творчого проекту

ЄПВО – європейський простір вищої освіти

ЗВУ – знання, вміння, установки

ЗМ – змістовий модуль

ЗУН – знання, уміння, навички

ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання

ІКІ – індивідуальний кумулятивний індекс, рейтинг слухача курсів

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІППО – інститут післядипломної педагогічної освіти

КМ – кредитний модуль

КТП – кооперативний творчий проект

МК – модульний контроль

НВП – навчально-виховний процес

ОЗОН – особистісно зорієнтоване навчання

ПМ – підмодуль

ППДС – перспективний педагогічний досвід словесника

ПКС – професійна компетентність словесника

ПМ – педагогічна майстерність

ШМО – шкільне методичне об'єднання

ММО – міське методичне об'єднання

МУО – міське управління освіти

ECTS – європейська кредитно-трансферна система

КЛЮЧ ДО ТЕСТІВ
КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ МОДУЛЬНОЇ
ПРОГРАМИ

ВИДИ КОНТРОЛЮ	КЛЮЧ
ВХІДНЕ ТЕСТУВАННЯ	1. Б; 2. А,В; 3. 4. А; 5. А; 6 А, Б, В, Г, Д; 7. А, Б, Г, І, Д, Е; 8. А; 9. Б, В, Г, І; 10. Б,Г; 11. В; 12 А, Б, В, Г, І, Д; 13. 14. Б; 15. А; 16. А; 17. А; 18. А, Б, В, Г, Д, Е
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ за соціогуманітарним кредитним модулем навчальної програми	1. Г; 2. А, Б; 3. Б,В; 4. Г; 5. Г; 6. В; 7. Г; 8. А; 9. В; 10. А
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ за професійно орієнтованим кредитним модулем навчальної програми	1. А, В, Г; 2. Б; 3. Б, Г, І; 4. Б; 5. А, Б, Г; 6. 1-Б, 2-А, 3-В; 7. А; 8. А; 9. А, В; 10. Б; 11. Б, В, Г; 12. А; 13. І; 14. Г; 15. А; 16. В; 17. А; 18. Г; 19. А; 20. А-2, Б-1, В-5, Г-3, І-4
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	1. Б; 2. А,В; 3. А-2, Б-4, В-1, Г-3; 4. А; 5. А, Д; 6 А; 7. В, Г, І, Д; 8. А; 9. ; 10. А, Б, Г, І, Д, Е; 11. А; 12 ; 13. Б, Г, І; 14. Г; 15. А-2, Б-1, В-4, Г-5; 16. А, В, Г, І, Д; 17. ; 18. А, Б, Г, Д; 19. А; 20. В; 21. А-2, Б-3, В-1, Г-4, І-5; 22. А, Б, В, Г, І, Д, Ж; 23. А; 24. Б, В; 25. Г; 26. Б; 27. А; 28. Б, В, Г; 29. А; 30. Б; 31. А-2, Б-5, В-3, Г-4, І-1; 32. А, Г, Д, Е; 33. Г,Д; 34. А; 35. А-1, Б-5, В-3, Г-2, І-4; 36. А, Б, В, Г; 37. А-3, Б-1, В-2, Г-5, І-4; 38. А, Г, І; 39. А; 40. А, Б, В, Г; 41. Б, В, Г, Д; 42. А; 43. А, Б, В, І, Д, Е; 44. А, Б, Г, І; 45. В; 46. Б; 47. Б; 48. А; 49. В

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Банк

даних 37, 38

модульних кредитів 32, 69

індивідуальний освітній маршрут (траєкторія) 8, 9, 10, 18, 19, 20, 29, 31, 34, 49, 66, 67, 87, 89, 98, 148

кредит

заліковий 15, 16, 17, 29, 33, 53, 63, 68, 69, 70, 77, 78, 80, 86

довіри 35

міжкурсний (міжтестастійний) 82, 84, 85, 87

підсумковий 32, 53

компетентність

життєва 93, 73, 109, 132, 142, 143, 155, 157, 161, 173

професійна 19, 24, 29, 32, 35, 43, 44, 49, 52, 59, 77, 88, 97, 102, 103, 107, 112, 113, 139, 148, 157, 159, 165, 170

професійно-особистісна 20

учнівська 45, 48, 104, 105, 106, 108

компетенція 8, 10, 11, 29, 31, 35, 40, 44, 50, 51, 52, 53, 59, 88, 93, 94, 98, 102

контроль

вихідний 32, 61, 63, 73

вхідний 9, 32, 61, 73

модульний 9, 32, 61, 63, 73, 147

підсумковий 9, 61

поточний 9, 32, 63

модель

андрагогічна 27

кредитно-модульна 25

фреймова 37

циклічна професійно-особистісного зростання 10, 22, 26, 35, 37

модуль

варіативний 19, 22, 55, 138

вибірковий (елективний) 55

кредитний (змістовий) 10, 17, 19, 31, 32, 33, 34, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 64, 68, 69, 72, 74, 75, 76, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 126, 127, 130, 139, 147, 149

освіта

відкрита 7

неперервна 14, 18, 24, 26

підмодуль 53, 55, 98, 100, 102, 105, 107, 111, 118, 121, 123, 127, 131, 139, 140

підхід

андрагогічний 21

диференційований 25, 47

діяльнісний 7, 155

особистісно зорієнтований 6, 45, 91

компетентнісний 6, 21, 39, 42, 43, 44, 47, 52, 66, 148

концептуально-технологічний 43

комунікативно-функціональний 45, 77

методологічний 18, 19

соціокультурний 45, 47

план

модульний 9

навчально-тематичний 53

практикум

навчальний 65

методичний (науково-дослідний) 65

програма

навчальна модульна 9, 15, 31, 33, 38, 53, 54, 55, 56, 58, 62, 63, 66, 68, 73, 88, 89, 98, 141

професійно-особистісна 11, 21, 90

професійного розвитку 9, 20, 52, 77, 98

професійно-кваліфікаційні характеристики (вимоги) 42, 44, 56

рейтинг (ІКІ)

загальний 37, 38, 79

слухача 32, 53, 67, 70

складова програми

галузева 55, 56

контрольно-оцінювальна 55, 56

функціональна (тематична) 55, 56

технологія

інтерактивна 45, 91, 92, 93, 97, 115, 117, 134, 135, 155, 170

інформаційно-комунікативна 119

компетентнісна 49, 143, 160

комунікативно-функціональна

кооперативна 65, 121

мережева 152

особистісно зорієнтована 48, 49, 91, 155

функції освіти 13

цикл

міжтестастійний 17, 26, 37, 79, 82, 86, 87, 88

навчання 23, 28

щоденник

міжкурсового періоду 11, 67, 77, 84, 86

слухача курсів 11, 32, 63, 67

рефлексії 98

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

I – Основні джерела:

1. Бігич, О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи [Текст] / О.Б. Бігич. – К.: Ленвіт, 2006. – 200 с.
2. Василькова, О.І. Методичні засади кредитно-модульної системи організації навчального процесу в вищому навчальному закладі післядипломної педагогічної освіти [Текст]: методичні рекомендації для працівників системи післядипломної педагогічної освіти, керівних та педагогічних працівників в галузі освіти / О.І. Василькова., Р.І. Чернишова. – Донецьк: Каштан, 2007. – 60 с.
3. Гаркович, О.Л. Упровадження кредитно-модульної технології у процес професійної підготовки майбутніх учителів хімії [Текст] / О.Л. Гаркович, С.В. Стрижак // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць. Вип. 38 / за заг. ред. академіка АПН України Євтуха М.Б. – К: КНЛУ, 2009. – С. 155-158.
4. Даниленко, Л. Модернізація системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах її інноваційного розвитку [Текст] / Л. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 2. – С. 8-10.
5. Дьяченко, Б.А. Розвиток професіоналізму молодого вчителя в системі післядипломної освіти [Текст]: автореф. ...дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Б.А. Дьяченко; [Центр. ін-т післядипломної пед. освіти АПН України]. – К., 2000. – 19 с.
6. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики [Текст]: науково-методичний посібник / за ред. І.Г. Єрмакова. – Запоріжжя: Центріон, 2005. – 640 с.
7. Зирянова, О. Діагностика професійної компетентності педагогічних працівників [Текст] / О. Зирянова // Завуч. – 2005. – № 1. – С. 9-13.

8. Інтерактивне навчання на уроках української мови та літератури [Текст] / К.Ю. Голобородько, Н.П. Ткаченко. – Х.: Основа, 2007. – 176 с.
9. Клокар, Н. Андрагогічна модель підвищення кваліфікації педагогів на засадах диференційованого підходу [Текст] / Н. Клокар // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 2. – С. 23-28.
10. Кремень, В.Г. Підготовка в умовах переходу загальноосвітньої школи на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання [Текст] / В.Г. Кремень // Освіта. – 2003. – № 4-25. – С. 2-4.
11. Кремень, В.Г. Час вимагає учителя з новими якостями [Текст] / В.Г. Кремень // Освіта. – 2006. – № 32. – С. 4-5.
12. Мурованая, Н.Н. Компетентность педагога как важное условие успешности его профессиональной деятельности [Текст]: метод. пособие / Н.Н. Мурованая. – Севастополь: Рибэст, 2006. – 24 с.
13. Пометун, О. Енциклопедія інтерактивного навчання [Текст] / О. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
14. Пометун, О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання [Текст] : науково-методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
15. Пуцов, В.І. Особливості навчання дорослої людини [Текст]: навч. посібник / В.І. Пуцов, Л.Я. Набока. – К.: ЦППО, 2004. – 60 с.
16. Родигіна, І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання [Текст] / І.В. Родигіна – Х.: Основа, 2006. – 96 с.
17. Сидоренко, В.В. Інноваційні технології кооперативного навчання на уроках української мови: теоретичне підґрунтя та методика використання [Текст] / В.В. Сидоренко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць. Вип. 38 / за заг. ред. академіка АПН України Євтуха М.Б. – К: КНЛУ, 2009. – С. 137-141.
18. Сидоренко, В. Кредитно-модульна система підвищення кваліфікації як інноваційний шлях для забезпечення якісної неперервної освіти вчителя української мови та літератури [Текст] / В. Сидоренко / Інноваційні процеси

у професійній підготовці педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації // матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції у м. Донецьку, 16 квітня 2009 року. – Донецьк: Каштан, 2009. – С. 311-323.

19. Сидоренко, В.В. Навчання у співпраці: Кооперативні технології в системі роботи вчителя-словесника [Текст] / В.В. Сидоренко // Культура народів Приченоморья: научный журнал / материалы Международного Крымского лингвистического конгресса «Язык и мир» в г. Ялте, 5-8 октября 2009 г. – № 168. – Т.2. – С. 238-240.

20. Сидоренко, В.В. Організація неперервного професійного саморозвитку вчителя української мови та літератури в міжкурсовий формат курсової підготовки [Текст] / В.В. Сидоренко / Компетентнісно орієнтована освіта: досвід, проблеми, перспективи // матеріали Міжнародної науково-практичної конференції у м. Донецьку, 5-6 листопада 2008 року. – У 3-х томах. – Т. 2. – С. 241-247.

21. Сидоренко, В.В. Підготовка вчителя-словесника до застосування кооперативних технологій на уроках української мови [Текст] / В.В. Сидоренко // Нова педагогічна думка: Науково-методичний журнал / матеріали Всеукраїнської конференції «Підготовка вчителя як конкурентноспроможного фахівця в умовах модернізації освіти в Україні: проблеми, пошуки, перспективи». – Рівне: РОІППО. – 2008. – № 4. – С. 40-45.

22. Сидоренко, В.В. Шляхи удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання [Текст] : навчально-методичний посібник / В.В. Сидоренко. – Донецьк: Витоки, 2008. – 193 с.

23. Софій, Н.З. Навчально-методичні матеріали до модуля «Підготовка педагогів до застосування інноваційних методів навчання» [Текст] / Н.З. Софій. – К, 2007. – 58 с.

24. Спірін, О.М. Фреймова модель кредитно-модульної системи [Текст] / О.М. Спірін // Вісник Житомирського державного університету. – 2006. – № 26. – С. 9-13.

25. Степанов, О.М. Технології навчання у сучасній школі [Текст] / О.М. Степанов, М.М. Фібула. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2006. – С. 370-386.

26. Струганець, Л. Культура мови [Текст] : програма навчального курсу для філологічних факультетів вищих навчальних закладів України / Л. Струганець // Дивослово. – 2007. – № 8. – С. 29-36.

27. Уліщенко, А. Кредитно-модульна форма підвищення кваліфікації як інноваційний шлях до інтеграції освіти і самоосвіти педагогічних працівників [Текст] / А. Уліщенко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – № 1. – С. 13-20.

28. Чернікова, Л.Г. Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в інституті післядипломної педагогічної освіти [Текст]: пілотно-цільовий проект / Л.Г. Чернікова, В.В. Сидоренко / Компетентісно орієнтований підхід у системі післядипломної педагогічної освіти: проектна діяльність: практико зорієнтований посібник / за заг. ред. О.І. Чернишова, Л.Г. Чернікової. – Донецьк: Витоки, 2008. – С. 17-42.

29. Шуляр, В.І. Підготовка майбутнього вчителя літератури до конструкторсько-технологічної професійної діяльності: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02 [Текст] / В.І. Шуляр; [Ін-т педагогіки АПН України]. – К., 2004. – 21 с.

30. Як стати майстерним педагогом [Текст] : навчально-методичний посібник / за ред. Л.І. Даниленко. – К.: ТОВ «Етіс плюс», 2007. – 184 с.

II – Додаткові джерела:

31. Андрущенко, В. Модернізація педагогічної освіти в контексті Болонського процесу [Текст] / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – № 1(11). – С. 5-9.

32. Берест Т. Комплексна програма безперервної освіти з української мови в Народній українській академії людини [Текст] / Т. Берест, І. Помазан // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 5. – С. 44-47.

33. Білик, Н.І. Модульна технологія навчання та її варіації як прогресивні педагогічні педагогічні технології [Текст] / Н.І. Білик // Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно-зорієнтованої освіти: модульний посібник / Автори-упорядники: П.І Матвієнко, Н.І. Білик, О.О. Новак. – Полтава: ПОППО, 2006. – С. 54-63.

34. Болтівець, С. Андрагогіка як вчення про удосконалення дорослої людини [Текст] / С. Болтівець // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 47-49.

35. Бондаренко, С.М. Навчально-методичне забезпечення курсів підвищення кваліфікації керівних міських (районних) методичних служб з проблеми: «Інноваційні підходи до вдосконалення професійної компетентності працівників методичних служб» (з елементами кредитно-модульної системи) [Текст] / С.М. Бондаренко, Л.М. Коновалова. – Донецьк: Витоки, 2006. – 60 с.

36. Бондаренко, С.М. Аналітико-діагностичні матеріали експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи навчання в підвищення кваліфікації керівних міських (районних) методичних служб [Текст] / С.М. Бондаренко, Л.В. Мельникова, Т.Б. Волобуєва. – Донецьк: Витоки, 2007. – 89 с.

37. Бринів, Н.С. Кредитная система оценивания достижений студентов как фактор повышения эффективности образования [Текст] / Н.С. Бринів // Проблемы введения системы зачётных единиц в высшем профессиональном образовании: материалы к Всероссийскому совещанию, 23 апреля 2003 год / Под ред. В.Н. Чистохвалова. – М.: РУДН, 2003. – 100 с.

38. Варзацька, Л. Особистісно зорієнтоване навчання рідної мови. Способи розвивальної допомоги [Текст] / Л. Варзацька. – 2005. – № 8. – С. 8-12.

39. Вчитель: Самооцінювання [Текст] / Упоряд. Н. Мурашко. – К.: Шк. світ, 2007. – 128 с.

40. Гадзецький, Б. Запровадження елементів андрагогічного підходу у

процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації працівників вищої школи [Текст] / Б. Гадзецький // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 2. – С. 20-22.

41. Гамзюк, М. Болонський процес в дії: навчання за кредитно-модульною системою [Текст] / М. Гамзюк // Освіта. – 2004. – 10-17 листопада. – С. 2.

42. Гончарова, І. Самоосвіта вчителя в системі підвищення кваліфікації системою [Текст] / І. Гончарова // Директор школи. Україна. – 2008. – № 5. – С. 30-31.

43. Грубінко, В.В. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців [Текст] / В.В. Грубінко, І.І. Бабин, О.В. Гузар. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 48 с.

44. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Текст] // Освіта України. – 2004. – № 5.

45. Джура, О. Болонський процес як прояв модернізації освіти [Текст] / О. Джура // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 58-64.

46. Діагностика успішності вчителя [Текст] / Упоряд. Т.В. Морозова. – Х.: Ранок, 2007. – 160 с.

47. Донченко, Т. Системно-методичне забезпечення підготовки вчителя української мови та літератури [Текст] / Т. Донченко // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 62-67.

48. Дуткевич, Т. Психологічна організація навчально-пізнавальної співпраці учнів на уроках української літератури [Текст] / Т. Дуткевич // Українська література в загальноосвітній школі. – 2008. – № 4. – С. 18-21.

49. Дьяченко, Б.А. Розвиток професіоналізму молодого вчителя в системі післядипломної освіти [Текст] : автореф. ...дис. канд. пед. наук (13.00.04) / Б.А. Дьяченко; [Центр. ін-т післядипломної пед. освіти АПН України]. – К., 2000. – 19 с.

50. Журавський, В.С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти [Текст] / В.С. Журавський,

М.З. Згуровський. – К.: Політехніка, 2003. – 200 с.

51. Завалевський, Ю. Формування вчителя як конкурентноспроможного фахівця за умов модернізації освітньої галузі України [Текст] / Ю.Завалевський / Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал // Матеріали Всеукраїнської конференції «Підготовка вчителя як конкурентноспроможного фахівця в умовах модернізації освіти в Україні». – Рівне: РОІППО. – 2008. – № 4. – С. 70-75.

52. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [Текст] / МОН України. – Наказ № 371. – 5.05.2008 // Дивослово. – 2008. – № 8. – С. 13-21.

53. Зіньковський, Ю. Збереження інженерної кваліфікації – ознака інноваційного суспільства [Текст] / Ю. Зіньковський, Г. Мірських // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 74-84.

54. Зубко, А.М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [Текст] : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / А.М. Зубко; [Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України]. – К., 2002. – 240 с.

55. Іванькова, Н.А. Педагогічні засади застосування автоматизованої системи в умовах кредитно-модульного навчання студентів вищих медичних закладів [Текст] : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.А. Іванькова – К., 2009. – 196 с.

56. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті [Текст] : зб. навчальних планів та програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників / В.Е. Лунячек, С.В. Каплун, Г.А. Полякова. – Х.: ХОНМІБО, 2005. – 92 с.

57. Калашникова, М.Б. Формирование психологической компетентности педагогов [Текст] / М.Б. Калашникова // Педагогика. – 2009. – № 2. – С. 55-60.

58. Калашникова, С.А. Навчання дорослих на основі компетентнісно-орієнтованого підходу [Текст] : навчально-методичні матеріали / С.А. Калашнікова – К, 2008. – 57 с.

59. Клокар, Н. Андрагогічна модель підвищення кваліфікації педагогів на засадах диференційованого підходу [Текст] / Н. Клокар // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 2. – С. 23-28.
60. Коллективная учебно-познавательная деятельность учащихся (КУПД) [Текст] // И.И. Прокопьев, Н.В. Михалкович. Педагогика: уч. пособие. – Минск: ТетраСистемс, 2002. – С. 419-422.
61. Кравченко, Л.М. Професійна діагностика у системі післядипломного підвищення кваліфікації вчителя [Текст] : автореф. ...дис. канд. пед. наук (13.00.04) / Л.М. Кравченко; [Ин-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України]. – К., 1996. – 24 с.
62. Куцевол, О. Портрет творчого вчителя літератури [Текст] / О. Куцевол // Дивослово. – 2007. – № 1. – С. 24-29.
63. Лісова, Н.І. Розвиток психолого-педагогічної компетентності молодих учителів у системі післядипломної освіти [Текст] : автореф. ...дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.І. Лісова; [Ин-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України]. – К., 2005. – 20 с.
64. Лозинський, О. Концептуальні засади кредитно-модульної системи організації навчального процесу та особливості формування навчальної програми підготовки фахівця [Текст] / О. Лозинський // Вища школа. – 2004. – № 1. – С. 66-68.
65. Матійків, І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців [Текст] / І. Матійків // Педагогіка і психологія професійної освіти: Наук.-метод. журнал. – 2006. – № 3. – С. 44-53.
66. Матушкин, Н.Н. Модель системы управления подготовкой научных кадров в области техники и технологии к инновационной деятельности [Текст] / Н.Н. Матушкин, И.Д. Столбова // Инновации в образовании. – 2009. – № 5. – С. 4-15.
67. Мерфі, Р. Організація ефективного професійного розвитку шкільного вчителя школи [Текст] / Р. Мерфі // Післядипломна освіта в Україні. – 2005. – № 1. – С. 24-26.

68. Методичні рекомендації щодо вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах у 2009-2010 навчальному році [Текст] // Дивослово. – 2009. – № 8. – С. 2-9.

69. Методичні рекомендації щодо вивчення української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах у 2009-2010 навчальному році [Текст] // Дивослово. – 2009. – № 8. – С. 10-17.

70. Миронова, С. Системний підхід до організації та змісту багаторівневої професійної підготовки корекційного педагога [Текст] / С. Миронова // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 107-114.

71. Мороз, І.В. Педагогічні умови застосування кредитно-модульної системи навчання студентів економічних факультетів вищих навчальних закладів [Текст] : автореф. ...дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / І.В. Мороз; [Житомирський держ. ун-т ім. І.Франка]. – Житомир, 2004. – 24 с.

72. Набока, Л.Я. Культурологічний підхід до розвитку особистості педагога у системі післядипломної освіти розвитку [Текст] / Л.Я. Набока // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 57-60.

73. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців [Текст] / В.В. Грубінко, І.І. Бабин, О.В. Гузар. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 48 с.

74. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Рідна (українська) мова для шкіл з українською мовою навчання: 5 клас 12-річної школи [Текст] / Л.В. Скуратівський, В.І. Новосьолова, Я.І. Остаф, В.І. Тихоша та ін. – К., 2005.

75. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська література: 5-12 класи [Текст] / Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, О.А. Камінчик та ін. – К.: Ірпінь, 2005. – 201 с.

76. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська мова: 5-12 класи [Текст] / Г.Т. Шелехова, В.І. Тихоша, А.М. Корольчук та ін. – К.: Ірпінь, 2005. – 176 с.

77. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з російською мовою навчання: Українська мова. 5-12 класи [Текст] / Н.В. Бондаренко, О.М. Беляєв

та ін. – Чернівці: «Букрек», 2005.

78. Пуцов, В.І. Теоретичні основи процесу навчання в системі підвищення кваліфікації [Текст] / В.І. Пуцов // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 50-54.

79. Семеног, О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури [Текст] : монографія / О.М. Семеног. – Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404 с.

80. Сергієнко, А. Розвиток комунікативно-діяльнісних умінь і навичок учнів 9-11 класів на уроках української літератури в процесі групової навчальної діяльності [Текст] / А. Сергієнко // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 7. – С. 21-22.

81. Сидоренко, В.В. Психолого-педагогічні та методичні основи застосування технологій особистісно зорієнтованої освіти на уроках української мови [Текст] / В.В. Сидоренко // Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал / Матеріали Всеукраїнської конференції «Особистісно зорієнтований підхід до навчання української мови та літератури». – Рівне: РОППО. – 2008. – № 4. – С. 201-205.

82. Сігаєва, Л.Є. Неперервна освіта в Україні: її складові і тенденції розвитку [Текст] / Л.Є. Сігаєва // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 45-46.

83. Скрипниченко, М.Ф. Развивающая функция курсов повышения квалификации учителей [Текст] / М.Ф. Скрипниченко // Методист. – 2002. – № 5. – С. 3-5.

84. Спірін, О. Компетентнісний підхід у проектуванні професійної підготовки вчителя інформатики [Текст] / О. Спірін // Вища школа. – 2008. – № 1. – С. 110-116.

85. Спірін, О.М. Основні характеристики декларативної моделі кредитно-модульної технології навчання вчителя інформатики [Текст] / О.М. Спірін // Вісник Житомирського пед. університету. – 2006. – № 27. – С. 12-16.

86. Спірін, О.М. Понятійний апарат кредитно-модульної системи навчання [Текст] / О.М. Спірін // Вісник Житомирського пед. університету. – 2004. – № 15. – С. 83-86.
87. Табачник, Д. Стан та перспективи розвитку освіти в Україні у контексті євроінтеграції [Текст] / Д. Табачник // Вища школа. – 2004. – № 4. – С. 3-21.
88. Терещенко, Ю. Проблема якості освіти в контексті Болонського процесу [Текст] / Ю. Терещенко // Освіта. – 2004. – 30 червня – 7 липня. – С. 2.
89. Технологии групповой деятельности [Текст] / Г.К. Селевко. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. – Т. 1. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – С. 387-403.
90. Технологии модульного обучения [Текст] / Г.К. Селевко. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. – Т. 1. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – С. 442-450.
91. Товаржнянский, Л. Система безперервної освіти на базі дистанційної технології навчання і кредитно-модульної організації навчального процесу [Текст] / Л. Товаржнянский // Вища школа. – 2004. – № 5-6. – С. 62-65.
92. Українська література [Текст] : програма для 5-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин / О.М. Івасюк, Н.В. Гуйванюк, В.Є. Бузинська. – Чернівці: Вид. дім «Букрек», 2005.
93. Устинова, Н.В. Розвиток творчого потенціалу вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти [Текст] : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.В. Устинова; [Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України]. – К., 2006. – 232 с.
94. Фасоля, А. Діяльнісна основа навчання [Текст] / А. Фасоля // Дивослово. – 2006. – № 7. – С. 23-29.
95. Фасоля, А. Оцінювання в умовах інтерактивного навчання [Текст] / А. Фасоля // Дивослово. – 2007. – № 12. – С. 5-11.
96. Фасоля А. Проблема методичного інструментарію [Текст] / А. Фасоля // Дивослово. – 2005. – № 9. – С. 13-19.

97. Чернікова, Л.Г. Регіональній системі освіти – компетентного фахівця [Текст] / Л.Г. Чернікова // Педагогічна скарбниця Донецчини. – 2009. – № 1-2. – С. 12-16.
98. Чистикова, В.М. Основи модульного походу к содержанию непрерывной профессиональной подготовке [Текст] / В.М. Чистикова // Инновации в образовании. – № 5. – 2008. – С. 53-70.
99. Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції [Текст] : матеріали регіонального науково-практичного семінару / за заг. ред. Г.В. Терещука. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – 235 с.
100. Шуляр, В.І. Планування літературної освіти школярів: технологічна концепція [Текст] : практико-орієнтована монографія / В.І. Шуляр. – Миколаїв: Вид-во «Ч», 2003. – 96 с.
101. Шуляр, В.І. Учитель літератури й учень-читач старшої школи в новому освітньому просторі: проблеми і перспективи [Текст] / В.І. Шуляр // Дивослово. – 2008. – № 11. – С. 3-7.
102. Щенников, С.А. Открытое образование [Текст] / С.А. Щенников. – М.: Наука, 2002. – С. 265-318.
103. Якименко, Ю. Кредитно-модульна система як важлива складова інтеграції вищої освіти України до загальноєвропейського освітнього простору [Текст] / Ю. Якименко // Вища школа. – 2004. - № 1. – С. 50-62.
104. Becker, Christine. Міжособистісне спілкування [Text] / Christine Becker // Keneth M. Ефективне спілкування. Washington, D.C.: International City / Country Management association, 1994. – С. 158-161.
105. Christine, A. Becker. Тепер ти – тренер [Текст] / А. Christine. Washington D.C. International City / County Management Association, 1991. – С. 12-13.
106. Coldchmid, B. Modular innstruction in Higber Education [Text] / B. Coldchmid, M. Coldchmid // Higber Education. – 1972. – № 2. – P. 16.
107. Hutmacher, Walo. Key competencies for Europe [Text] : report of the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Co-

operation (CDCC) / Walo Hutmacher // Secondary Education for Europe Strasbourg. – 1997. – P. 8-17.

108. Thomas, A. Kayser. Добуваючи золото групи: Як збагатитися за рахунок спільної інтелектуальної потужності групи [Text] / Thomas A. Kayser. – El Segundo, Calif.: Serif Publishing, 1990. – С. 11-19.

III – Інтернет-ресурси:

109. Бабин, І. Формування системи забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс] / І. Бабин // Доповідь на науково-практичному семінарі «Кредитно-модульна система організації навчального процесу», 1-2 липня 2004 р., м. Тернопіль. – Режим доступу: [www. URL: http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/](http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/)

110. Болонський процес та кредитно-модульна система організації навчального процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www. URL: http://www.chnu.edu.ua/index.pxp?page=ua/infpack/00intro/01bolon](http://www.chnu.edu.ua/index.pxp?page=ua/infpack/00intro/01bolon)

111. Гопанчук, В.С. Підвищення кваліфікації вчителів і їх атестація [Електронний ресурс] / В.С. Гопанчук. – Режим доступу: [www. URL: http://www.djerelo.com/index.php?option=com_content&task=view&id=6734&Itemid=215](http://www.djerelo.com/index.php?option=com_content&task=view&id=6734&Itemid=215)

112. Грубінко, В. Індивідуальна та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу [Електронний ресурс] / В. Грубінко // Доповідь на науково-практичному семінарі «Кредитно-модульна система організації навчального процесу», 1-2 липня 2004 р., м. Тернопіль. – Режим доступу: [www. URL: http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/](http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/)

113. Губаш, О.П. Післядипломна освіта вчителів і управління нею як педагогічна проблема [Електронний ресурс] / О.П. Губаш. – Режим доступу: [www. URL: mhtml:http://lkartashova.at.ua/Gubash.mhtml](http://lkartashova.at.ua/Gubash.mhtml)

114. Даниленко, Л.І. Проект моделі інноваційної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників із застосуванням кредитно-модульної

форми організації навчання [Електронний ресурс] / Л.І. Даниленко // Доповідь на Всеукраїнському круглому столі, проведеному в рамках Проекту Світового Банку і МОН України. – Луганськ, 2008. – 4-5 грудня. – Режим доступу: [www.](http://www.cippe.edu.ua/docs/No...) URL:

<http://209.85.129.132/custom?q=cache:saAUAmCgwS8J:www.cippe.edu.ua/docs/No...>

115. Денисенко, Н.В. Впровадження кредитно-модульної системи навчання: проблеми і перспективи [Електронний ресурс] / Н.В. Денисенко. – Режим доступу: [www.](http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/6/statti/2denisenko.htm) URL:

<http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/6/statti/2denisenko.htm>

116. Запровадження системи безперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.](http://www.cvoippo.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=439&Itemid=1) URL: http://www.cvoippo.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=439&Itemid=1

117. Зимняя, И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Електронний ресурс] / И.А. Зимняя. – Режим доступу: [www.](http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm) URL: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>

118. Концепція реформування системи підготовки лікарів в Україні та відповідність до вимог Болонської декларації: проект [Електронний ресурс] / – Режим доступу: [www.](http://www.testcentr.org.ua/bolon_proc.php) URL: http://www.testcentr.org.ua/bolon_proc.php

119. Кравченко, С. Розподіл освітньо-професійної програми підготовки фахівців за модулями та змістовими модулями [Електронний ресурс] / С. Кравченко // Доповідь на науково-практичному семінарі «Кредитно-модульна система організації навчального процесу», 1-2 липня 2004 р., м. Тернопіль. – Режим доступу: [www.](http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/) URL: <http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/>

120. Матвієнко, П.І. Методологічні основи післядипломної підготовки педагогічних працівників до комплексної оцінки ефективності педагогічного процесу [Електронний ресурс] / П.І. Матвієнко. – Режим доступу: [www.](http://www.ipe.poltava.ua/pm/35/matvienko.htm) URL: <http://www.ipe.poltava.ua/pm/35/matvienko.htm>

121. Мірошник, С.І. Сучасні підходи до навчання педагогів-словесників як умова розвитку компетентності і творчості учнів [Електронний ресурс] / С.І. Мірошник. – Режим доступу: [www. URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/8/statti/3miroshnik/miroshnik.htm](http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/8/statti/3miroshnik/miroshnik.htm)

122. Набока, Л.Я. Особливості навчання дорослих з погляду педагогічної технології [Електронний ресурс] / Л.Я. Набока. – Режим доступу: [www. URL: http://www.cippe.edu.ua/forumin/viewtopic.php?t=16&start=0](http://www.cippe.edu.ua/forumin/viewtopic.php?t=16&start=0)

123. Навчальний модуль, рейтингова система оцінювання, кредитно-модульна система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www. URL: http://prepadav.net/referaty/referat_87373_8774.html](http://prepadav.net/referaty/referat_87373_8774.html)

124. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. № 48 «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу» [Електронний ресурс].

125. Наказ Міністерства і науки України від 02.03.2009 р. № 190 «Про затвердження Плану дій щодо реформування системи педагогічної і післядипломної освіти педагогічних працівників на 2009-2012 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www. URL: http://oipoppe.sp.net/content/view/1075/36/](http://oipoppe.sp.net/content/view/1075/36/)

126. Олійник, В.В. Освіта впродовж життя: як і чому вчити дорослих? [Електронний ресурс] / В.В. Олійник. – Режим доступу: [www. URL: http://www.apsu.org.ua/ua/information/press/956784/](http://www.apsu.org.ua/ua/information/press/956784/)

127. Підвищення кваліфікації з українознавства в новій освітній парадигмі (на прикладі досвіду Чернівецької області) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www. URL: http://ualogos.kiev.ua/toprint.html?id=781](http://ualogos.kiev.ua/toprint.html?id=781)

128. Потап, О. Планування навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи підготовки фахівців [Електронний ресурс] / О. Потап // Доповідь на науково-практичному семінарі «Кредитно-модульна система організації навчального процесу», 1-2 липня 2004 р., м. Тернопіль. – Режим доступу: [www. URL: http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/](http://www.tspu.edu.ua/pxp1/include/resurs/kms/6/)

129. Спірін, О.М. Характерні вимоги до цілей та змісту кредитної освітньої технології [Електронний ресурс] / О.М. Спірін. – Режим доступу: [www.](http://studentam.net.ua/index.pxp?option=com_content&task=view&id=7624&Itemid...) URL:

http://studentam.net.ua/index.pxp?option=com_content&task=view&id=7624&Itemid...

130. Спірін, О.М. Координація навчальної діяльності в умовах кредитно-модульної системи організації навчання [Електронний ресурс] / О.М. Спірін, О.М. Шимон. – Режим доступу: [www.](http://studentam.net.ua/index.pxp?option=com_content&task=view&id=7537&Itemid...) URL:

http://studentam.net.ua/index.pxp?option=com_content&task=view&id=7537&Itemid...

131. Цвелюх, И.П. Поддержка профессиональных инициатив педагога в процессе повышения квалификации [Електронний ресурс] : автореф. дисс. ...канд. пед. наук: 13.02.08 / И.П. Цвелюх; [Московская академия повышения квалификации и профессиональной переподготовки работников образования]. – Москва, 2006. – Режим доступу: [www.](http://www.apkpro.ru/index2.php?option=com_content&task=view&id=331&pop=1...) URL: http://www.apkpro.ru/index2.php?option=com_content&task=view&id=331&pop=1...

132. Ягода, О.В. Особливості організації індивідуального навчання в умовах запровадження кредитно-модульної системи [Електронний ресурс] / О.В. Ягода – Режим доступу: [www.](http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php?t=626&view=previous) URL: <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php?t=626&view=previous>

133. Credit transfer system [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.](http://www.mifp.ru/credit/credit_eng.shtml) URL: http://www.mifp.ru/credit/credit_eng.shtml

134. European Credit Transfer System (ECTS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.](http://www.duikt.edu.ua/infpacket/0/) URL: <http://www.duikt.edu.ua/infpacket/0/>

IV – Словники:

135. Бэдет, А. Глоссарий компьютерных терминов, [Текст] / А. Бэдет, Д. Бурдхардт, А. Камминг. – 10-е исп. – М.: Вильямс, 2002. – 432 с.

136. Вишнякова, С.М. Профессиональное образование [Текст] : словарь. Ключевые понятия, термины, активная лексика / С.М. Вишнякова. – М.: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
137. Єрмоленко, С. Українська мова [Текст] : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Єрмоленко, С. Бибик, О. Тодор. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
138. Івченко, А.О. Тлумачний словник української мови [Текст] / А.О. Івченко. – Х.: Фоліо, 2001. – 540 с.
139. Розенталь Д.Э. Словарь-справочник лингвистических терминов [Текст] / Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова. – М.: Астрель АСГ, 2001. – 624 с.
140. Словарь психолога-практика [Текст] / Сост. С.Ю. Головин. – Минск: Харвест, 2003. – 976 с.
141. Словник-довідник з культури української мови [Текст] / Д. Гринчишин, А. Капелюшний. – К.: Знання, 2004. – 367 с.
142. Словник іншомовних слів [Текст] / Уклад.: Л. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
143. Словник іншомовних слів [Текст] / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наук. думка, 2000. – 680 с.
144. Словник синонімів української мови: В 2 т. [Текст] / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк та ін. – К.: Наук. думка, 2001.
145. Словник української мови: В 11 т. [Текст] / І. Білодід та ін. – К.: Наук. думка, 1970-1980. – Т. 1-11.
146. Словник фразеологізмів української мови [Текст] / За ред. В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ З ЕЛЕМЕНТАМИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗА ТЕМОЮ: «ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА»

Змістовий модуль <

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
КМ II	<u>СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ</u>													
	Загальна складова													
ЗМ 2	Змістовий модуль 2. Зміст трансформаційних процесів в українському суспільстві. Інтеграційні процеси	18г	6	2	2							2		
	ПМ1. Філософія освіти як методологія реалізації Національної доктрини. Предмет і завдання філософії освіти, головні функції. Співвідношення понять «культура», «освіта», «світогляд», «філософія», «філософія освіти».			2										
	ПМ2. Трансформація класичної освітньої парадигми в ХХ ст. Розвиток синергетичної методології у вітчизняній науці. Сучасні напрями філософії освіти в Україні. Болонський процес. Реформування сучасної системи освіти, розробка програм виховання дітей та юнацької молоді.				2									
ЗМ 3	Змістовий модуль 3. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави		6	2	2							2	2	
	ПМ1. Теоретичні та процесуальні умови реалізації компетентнісного підходу до навчання.			2										

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	ПМ2. Моделювання навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного підходу. Основні групи компетентностей. Шляхи формування основних груп компетентностей учнів на уроках мови та літератури.				2									
ЗМ 4	Змістовий модуль 4. Моніторинг якості освіти. Тестові технології як інструментарій моніторингових досліджень.		6	1		2				1		2	2	
	ПМ 1. Моніторинг якості освіти: рівні, етапи, методи моніторингових досліджень. TIMSS, ЗНО.			1										
МК 1	ПМ 2. Переваги сучасних тестових технологій, вимоги до формування завдань та підбору відповідей, форми тестових завдань. Експертиза тестових завдань, складання тестових завдань для відслідкування та формування мовно-літературних компетенцій. МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ1					2				1				
	ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ Функціональна та професійно орієнтована складова													
ЗМ5	Змістовий модуль 5. Шляхи вдосконалення вчителя української мови та літератури в умовах ОЗОН	48 г	12				8			2		4	4	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Тема1	Професійна компетентність учителя-словесника як обов'язкова умова успішності його професійної діяльності		6				4					2	2	
	ПМ 1. Періодизація професійного становлення педагога. Етапи професійної компетентності вчителя української мови та літератури. Рівні професійної компетентності словесника.						2							
	ПМ2. Конструювання «Моделі професійної компетентності словесника», визначення традиційних та інноваційних компонентів. Основні функціональні ролі вчителя-словесника						2							
Тема2	Шляхи формування та удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах ОЗОН		6				2			2		2	2	
	ПМ1. Застосування принципів ОЗОН для формування та удосконалення професійної компетентності вчителя-словесника. Організація неперервного професійного саморозвитку словесника в міжтестастійний період.						2							
МК II	МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ Самооцінка рівня вияву складових професійної компетентності словесника									2				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ЗМ6	Змістовий модуль 6. Модернізація системи освіти як один із чинників інноваційного розвитку держави	6	6	2	2									
	ПМ1. Модернізація освіти в Україні: причини, напрямки, шляхи, нормативно-правова база. Стратегія розвитку регіональної системи освіти. Оновлення змісту освіти з української мови та літератури. Державний стандарт освіти. Система роботи словесника щодо підготовки учнів до ЗНО			2								2	2	
	ПМ2. Аналіз діючих програм, підручників, посібників з української мови та літератури. Технології оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах інтерактивного навчання				2									
ЗМ 7	Змістовий модуль 7. Підготовка вчителя- словесника до використання інтерактивних технологій на уроках мови та літератури		6				4					2	2	
	ПМ1. Концептуальні позиції реалізації інтерактивного навчання. Структура уроку української мови та літератури. Особливості реалізації ефективної інтеракції. Роль словесника як фасилітатора.						2							
	ПМ2. Інтерактивні прийоми, методи мотивації навчальної діяльності, актуалізації ЗВУ.						2							

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ЗМ8	Змістовий модуль 8. Психолого-педагогічні умови використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури.		6	2		2						2		
	ПМ1. Сутність інтерактивного спілкування: функції, форми, бар'єри. Створення «зони психологічного комфорту» за інтерактивних технологій.			2										
	ПМ2. Роль комунікації в становленні та самовираженні особистості. Психологія взаємовідношень в інтерактивних групах. Роль групи в соціалізації особистості. Групове прийняття рішень.					2								
ЗМ9	Змістовий модуль 9. Інтернет як середовище дистанційного навчання		6	2	2							2	2	
	ПМ1. Дистанційне навчання як форма навчання та педагогічна технологія. Застосування технологій дистанційного навчання в післядипломної педагогічної освіти. Мережа Інтернет, провайдер, адреси ресурсів. Електронна пошта, форум, чат, телеконференція.			2										
	ПМ2. Інформаційне забезпечення дистанційного компоненту курсової підготовки вчителя української мови та літератури.				2									

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ЗМ 10	Змістовий модуль 10. Використання технологій кооперативного навчання як інноваційної дидактичної системи на уроках української мови та літератури		6				4					2	2	
	ПМ1. Типологія психолого-педагогічних поглядів на технологію кооперативного навчання. Співвідношення групових і кооперативних технологій навчання. Етапи використання кооперативних технологій на уроках української мови та літератури. Способи об'єднання дітей у гомогенні чи гетерогенні навчальні групи. Розподіл функційних ролей номінальних груп.						2							
	ПМ2. Прості і складні структури: теоретичне підґрунтя та методика використання на уроках мови та літератури. Оцінювання досягнень учнів за кооперативних технологій. Формування навчальної «папки успіху» учня/навчальної групи як засобу автентичного оцінювання досягнень.						2							

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ЗМ 11	Змістовий модуль 11. «Формування ділової активності учнів шляхом діалогових та інтерактивних технологій»		6	2	1					1		2	2	
	ПМ1. Формування ділової активності учнів через інтерактивні технології на уроках української мови			2										
	ПМ2. Формування ділової активності учнів через інтерактивні технології на уроках української літератури				1									
МК III	Т.З.МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ Планування і реалізація індивідуального освітнього маршруту на контрольно-дистанційному форматі.									1				
	<u>II етап – КОНТРОЛЬНО-ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ (72 год = 2 кредити)</u>													
ЗМ 2	Практичне заняття: «Технології компетентнісно-орієнтованого навчання для формування різних груп компетентностей на уроках української мови та літератури»	72 год	4		4								4	
ЗМ 4	Поточний контроль: «Моделювання алгоритму (програми) підвищення власного рівня професійної компетентності в міжтестастійний період»		4							4			4	
ЗМ 4	Форум: «Основні характеристики та принципи діяльності успішного вчителя-словесника»		6		6									

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ЗМ	Семінар-практикум: «Науково-дослідна та експериментальна робота як ефективна умова саморозвитку словесника. Проектування і моделювання в діяльності словесника».		4			4							2	
ЗМ 6	Чат: «Використання інтерактивних технологій у курсі «Українська мова та література»		6		6									
ЗМ 8	Практичне заняття: «Електронна пошта та інтерактивне спілкування в Інтернеті (форум, чат.) у роботі вчителя-словесника та учнів»		6		6								4	
ЗМ 8	Інтерактивний семінар: «Шляхи використання блогів, Вікі-середовища та інших технологій Веб 2.0 у навчальному процесі»		6			6								
ЗМ 9	Методичний навчальний практикум: «Кооперативні технології на уроках української мови та літератури: теоретичне підґрунтя та методика використання»		6		6								6	
ЗМ 12	Змістовий модуль 12. Інтернет-семінар: «Нормативно-методичний супровід викладання укр. мови та літератури. Нові підходи до технології оцінювання навчальних досягнень учнів»		4		4									

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ЗМ	Інтернет-консультація: «Ділова активність як фактор сприяння розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури»		4		4								2	
ЗМ 7	Навчальний практикум: «Культура міжособистісного спілкування між суб'єктами навчально-виховного процесу»		6		4								2	
ВМ	Варіативний модуль 13 «Українознавство як інтегрований курс»		4		4								4	
	Інтернет-консультація №1: «Виконання творчого кооперативного проекту: вироблення стратегії, розподіл функцій у межах групи, визначення мети, завдань»		2		2									
	Інтернет-консультація №2: «Виконання творчого кооперативного проекту: інформаційно-комунікаційне забезпечення»		2		2									
МК	Модульний контроль № 4		2							2				
МК	Модульний контроль № 5		2							2				
	ІІІ формат – підсумково-звітний (36 год. = 1 кредит)													
	ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ Функціональна та професійно орієнтована складова													
ЗМ 14	Змістовий модуль 13. Самостійна та самоосвітня компетентності суб'єктів освітнього процесу	12 год.	6	2		2						2	2	
	ПМ1. Науково-методичний			2										

	супровід формування самостійної та самоосвітньої компетентності учителя-словесника .													
	ПМ2. Створення вчителем-словесником інструментарію стимулювання самоосвіти учнів. Педагогічні технології конструювання сучасного уроку. Проектна технологія.				2									
ЗМ 15	Змістовий модуль 14. Культурологічний підхід у викладанні суспільно-гуманітарних дисциплін.		6	2	1					1		2	2	
	ПМ1. Культурологічний аналіз творів мистецтва на уроках української літератури як засіб активізації діяльності учнів у навчальному процесі			2										
МК ІУ	ПМ2. Особливості культурологічного аналізу творів мистецтва на уроках української мови та літератури. Модульний контроль				1									
ГАЛУЗЕВИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ														
Галузева складова														
ЗМ 16	Змістовий модуль 16. Формування нормативно-правової компетентності вчителя-словесника	8 год.	8	4	2							2	2	
	ПМ1. Безпека життєдіяльності суб'єктів НВП.			2										
	ПМ2. Юридична консультація: вимоги до кваліфікаційних категорій та педагогічних звань відповідно до Типового положення про атестацію.			4										

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	ПМ 3. Правові та практичні аспекти проведення атестації педагогічних працівників. ПМ 4. Навчальний практикум «Ситуації з атестації»				1									
КМ	КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ Контрольно-оцінювальна складова													
	Науково-методична конференція «Психолого-педагогічні основи застосування інноваційних педагогічних технологій особистісно зорієнтованої освіти»	16 год.	4		4									
	Інструктивно-методичне заняття: «Організація неперервного професійного розвитку словесника в міжатестаційний період на засадах кредитно-модульної системи. Заповнення Щоденнику міжатестаційного періоду»		6	4								2	2	
	Вихідний контроль у формі тестів		2						2					
	Підсумковий контроль у формі захисту кооперативних творчих проектів		4								4			

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНИЙ ФОРМАТ КУРСОВОЇ ПІДГОТОВКИ СЛОВЕСНИКІВ

224

КОНТРОЛЬНО-ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ КУРСОВОЇ ПІДГОТОВКИ СЛОВЕСНИКІВ

П.І.Б. слухач а	ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ	ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ	ФОРУМ	СЕМІНАР-ПРАКТИКУМ	ЧАТ	ІНТЕРАКТИВНИЙ СЕМІНАР	ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ	МЕТОДИЧНИЙ ПРАКТИКУМ	ІНТЕРНЕТ-СЕМІНАР	ІНТЕРНЕТ-КОНСУЛЬТАЦІЯ	ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ	НАВЧАЛЬНИЙ ПРАКТИКУМ	ВАРІАТИВНИЙ МОДУЛЬ	ІНТЕРНЕТ-КОНСУЛЬТАЦІЯ	ІНТЕРНЕТ-КОНСУЛЬТАЦІЯ
	«ТЕХНОЛОГІЇ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РІЗНИХ ГРУП КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ»	«МОДЕЛЮВАННЯ АЛГОРИТМУ (ПРОГРАМИ) ПІДВИЩЕННЯ ВЛАСНОГО РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ»	«ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ І ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ УСПІШНОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА»	«НАУКОВО-ДОСЛІДНА ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ЯК ЕФЕКТИВНА УМОВА САМОРОЗВИТКУ СЛОВЕСНИКА»	«ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА»	«ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ БЛОГІВ, ВІКІ-СЕРЕДОВИЩА, ТЕХНОЛОГІЙ WEB 2.0 У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ»	«ЕЛЕКТРОННА ПОШТА ТА ІНТЕРАКТИВНЕ СПІЛКУВАННЯ В ІНТЕРНЕТІ В РОБОТІ СЛОВЕСНИКА»	«КООПЕРАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ: ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДРУНТЯ ТА МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ»	«НОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ»	«ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР СПРЯМОВАНОГО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ»	«ІНШЬМОВІ РОБОТИ КОНТРОЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ: МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ПОМИЛОК»	«КУЛЬТУРА МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ НВІ»	«УКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК ІНТЕГРОВАННИЙ КУРС»	«ВИКОНАННЯ ТВОРЧОГО КООПЕРАТИВНОГО ПРОЕКТУ: ВИРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ, ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ, ЗАВДАНЬ»	«ВИКОНАННЯ ТВОРЧОГО КООПЕРАТИВНОГО ПРОЕКТУ: ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»
Практ.-діяльн. блок модуля	4	4	5	3	5	4	4	4	3	3	4	2	4	2	2
Завдання для допитливих	4	4		4			4	4		3		2	4		
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ															
10															
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ															
10															
УСЬОГО ЗА КОНТРОЛЬНО-ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ															
100															

ПІДСУМКОВО-ЗВІТОВИЙ ФОРМАТ КУРСОВОЇ ПІДГОТОВКИ СЛОВЕСНИКІВ

П.І.Б. слухача курсів	ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ Функціональна та професійно орієнтована складова								МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	УСЬОГО ЗА МОДУЛЬ	ГАЛУЗЕВИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ Галузева складова												ВИХІДНИЙ КОНРТОЛЬ	КМ Контрольно- оцінювальна складова			УСЬОГО ЗА МОДУЛЬ	УСЬОГО ЗА ПІДСУМКОВО-ЗВІТОВИЙ ФОРМАТ
	ЗМ 1				ЗМ 2						ЗМ 6				ЗМ 7				ЗМ 8					ЗМ 8				
	ФОРМУВАННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ				САМОСТІЙНА ТА САМООСВІТНЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ- СЛОВЕСНИКА Й УЧНІВ						БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ НВП				НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ				ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАНЯТТЯ: «Організація неперервного професійного розвитку словесника в міжтестастайний період»					ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ У ФОРМІ ЗАХИСТУ КООПЕРАТИВНИХ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ				
Максимальна кількість балів	7								5	12	10												10	20			38	50
ФОРМИ РОБОТИ	л	п р	т	С р	л	п р	т	ср			л	п р	т	ср	л	п р	т	ср	л	пр	ср							
Інформаційно- мотиваційний блок модуля	1				1						1				1				1									
Практично- діяльнісний блок модуля		2				2						1				4				20								
Використання самостійної роботи								1																				

ДОДАТОК 3

**ШКАЛА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
СЛУХАЧІВ-СЛОВЕСНИКІВ**

За шкалою ECTS	За національною шкалою	Заліковий кредит	Критерії оцінювання
A	Відмінно	225-250	Теоретичний зміст модульної навчальної програми засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані, усі передбачені програмою завдання виконані, якість їх виконання оцінено кількістю балів, яка близька до максимальної.
B	Дуже добре	187-221	Теоретичний зміст навчальної програми курсової підготовки засвоєно повністю, без прогалин, деякі практичні навички впровадження матеріалу в практичну площину сформовані недостатньо, усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконано з помилками.
C	Добре		
D	Посередньо	150-185	Теоретичний зміст навчальної програми курсової підготовки засвоєно частково, проте прогалини не є суттєвими, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість навчальних завдань, передбачених програмою, виконано, деякі з них виконано з помилками.
E	Задовільно		
Fx	Незадовільно з можливістю повторного складання за умови виконання певної додаткової роботи	87-147	Теоретичний зміст навчальної програми курсової підготовки засвоєно частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість навчальних завдань, передбачених програмою, не виконано або якість їх виконання оцінено майже мінімальною кількістю балів, при додатковій самостійній роботі слухача над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань професійно-особистісного зростання вчителя-словесника.
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	3-85	Теоретичний зміст навчальної програми курсової підготовки не засвоєно, необхідні практичні навички не сформовані, усі виконані навчальні завдання програми виконано з грубими помилками, додаткова самостійна робота над матеріалами змістових модулів не приведе до значного підвищення якості виконання завдань.

ДОДАТОК 4

РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ

Назва курсів з проблеми: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література»
 Термін проведення: І тиждень очного формату
 Категорія слухачів: учителі української мови та літератури

День Дата	Час занять	Місце занять	Форма Занять	№	Аудиторні заняття	Позааудиторні самостійна/індивідуа льна робота		Лектор
КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ І. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНИЙ								
Понеділок			Практ.	T.1	Вхідне діагностування: «Виявлення рівня сформованості базових професійних компетенцій учителя-словесника»	2год. Знайомство з модульною програмою курсів, опрацювання документації (Щоденнику слухача курсів), електронної бібліотеки до модулів	2год. Планування освітнього маршруту для самостійної та індивідуальної роботи в очний формат курсової підготовки	
		Лекція	T.2	Організація неперервного професійного зростання словесника в очний формат курсової підготовки за кредитно-модульною системою				
		Практ.	T.3	Планування і реалізація індивідуального освітнього маршруту слухача курсів за кредитно-модульною системою				
СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ								
Вівторок			Лекція	T.1	Змістовий модуль 2 Зміст трансформаційних процесів в українському суспільстві. Інтеграційні процеси Реформування сучасної системи освіти, розробка програм виховання дітей та юнацької молоді		2год. Опрацюван ня запитань для самоконтро лю	
		Практ.	T.2					
Середа			Лекція	T.1	Змістовий модуль 3 Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави Моделювання навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного підходу. Шляхи формування основних груп компетентностей учнів на уроках української мови та літератури	2год. Опрацювання нормативної бази. Розробка резюме щодо сутності понять «компетентніс ть» і «компетенція»	2год. Аналіз власної педагогічної діяльності з позицій компетентнісно орієнтованог о навчання	
		Практ.	T.2					
		Семінар.						
Четвер			Лекція	T.1	Змістовий модуль 4 Побудова та розвиток національної системи оцінювання якості освіти Технології відслідкування сформованості предметних компетенцій МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	2год. Вивчення матеріалу на основі комплексу навчально-методичних матеріалів, електронної бібліотеки		
		Практ.	T.2					
		МК№1						
ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ								
П'ятниця			Тренінг	T.1	Змістовий модуль 5 Професійна компетентність учителя-словесника як обов'язкова умова успішності його професійної діяльності Відпрацювання технологій впровадження інноваційних компонентів у професійну діяльність учителя-словесника	2год. Моделювання алгоритму (програми) підвищення власного рівня ПК	2год. Створення власної позитивно гармонійної «Я-концепції»	
		T.2						
Субота			Тренінг	T.1-2	Змістовий модуль 5 Шляхи формування та удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	2год. Поточний контроль за модулем.	2год. Самооцінка рівня вияву складових ПК учителя-словесника	
		МК№2						

РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ

Назва курсів з проблеми:

«Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література»

Термін проведення:

II тиждень очного формату

Категорія слухачів:

учителі української мови та літератури

Категорія слухачів: у інше української мови та літератури								
День Дата	Час занять	Місце занять	Форма занять	№	Аудиторні заняття	Позааудиторні самостійна/індивіду альна робота		Лек Тор
ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ								
Понеділок			Інтеракт лекція	T.1	Змістовий модуль 6 Концептуально-технологічний підхід до організації інтерактивного навчання на уроках української мови та літератури. Нормативно-правове підґрунтя вивчення української мови в системі базової освіти школяра з орієнтацією на інтерактивне навчання.	2год. Укладання словничка фразеологізмів; підготовка розгорнутих конспектів інтерактивних уроків з однієї теми	2 год. Опрацювання електронної бібліотеки до змістового модуля	
			Практ.	T.2	Технологічно-практичний аспект впровадження інтерактивного навчання			
Вівторок			Тренінг	T.1	Змістовий модуль 7 Підготовка вчителя-словесника до використання інтерактивних технологій на уроках української мови Концептуальні позиції реалізації інтерактивного навчання. Структура інтерактивного уроку української мови та літератури. Різновиди технологій.	2 год. Ознайомлення з ІТ навчання підготовка конспектів уроку з використанням ІТН на різних стадіях засвоєння матеріалу.	2 год. Опрацювання питань для оцінювання рівня засвоєння матеріалу змістового модуля	
				T.2	Діалогові технології навчання в системі роботи вчителя-словесника.			
Середа			Лекція	T.1	Змістовий модуль 8 Психолого-педагогічні умови використання інтерактивних технологій.	1 год. Укладання анотованого списку літератури із зазначеної проблеми	2 год. Розробка завдань для підвищення культури міжособист спілкування	
			Тренінг. Практ.	T.2	Сутність інтерактивного спілкування: функції, форми, бар'єри.. Формування мовленнєвої компетентності засобами дидактичної гри.			
Четвер			Лекція	T.1	Змістовий модуль 9 Інтернет як середовище дистанційного навчання.	2 год. Складання алгоритмів збереження веб-сторінки та її перегляду, роботи з блогом тьютора.	2 год. Робота з блогом тьютора. Участь в інтернет-семінарах, чатах згідно з графіком	
			Практ. Семінар.	T.2	Огляд сайтів освітньої тематики та пошукових систем. Мережений етикет. Інформаційне забезпечення дистанційного компоненту курсової підготовки вчителя-словесника.			
П'ятниця			Актуалі зована лекція	T.1	Змістовий модуль 10 Використання технологій кооперативного навчання як інноваційної дидактичної системи на уроках української мови та літератури.	2 год. Опрацювання електронної бібліотеки до модуля, теоретичного аспекту проблеми	2 год. Розробка критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів за коопер. технол.	
			Практ. Семінар	T.2	Прості та складні співробітницькі структури: теоретичне підґрунтя та методика використання. Оцінювання навчальних досягнень учнів.			
Субота			Лекція	T.1	Змістовий модуль 11 Формування ділової активності суб'єктів НВП шляхом діалогових та інтерактивних технологій	Опрацювання сайту керівника курсів. Планування індивідуального освітнього маршруту на дист. етапі	Робота з Щоденником слухача курсів: графік роботи на дист. етапі, рейтинг слухача. Рефлексія	
			Практ. МК№2	T.2 T.3	МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ			

РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ

Назва курсів з проблеми:

«Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література»

Термін проведення:

тиждень підсумкового формату

Категорія слухачів:

учителі української мови та літератури

День Дата	Час занять	Місце занять	Форма Занять	№	Аудиторні заняття	Позааудиторні самостійна/індивідуа льна робота		Лектор
ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ								
Понеділок			Лекція Практ.	T.1 T.2	Змістовий модуль 13 Самостійна та самоосвітня компетентності суб'єктів НВП Науково-методичний супровід формування самостійної та самоосвітньої компетентності словесника та учнів. Педагогічні технології конструювання сучасного уроку. Проектна технологія.	2 год. Розробка пам'ятки для учнів щодо формування загальнонавчальних пізнавальних (організаційних, комунікат.) умінь.	2 год. Складання індивідуального плану самоосвіти на поточний рік	
Вівторок			Лекція Практ.	T.1 T.2	Змістовий модуль 14 Культурологічний підхід у викладанні суспільно-гуманітарних дисциплін. Культурологічний аналіз творів мистецтва на уроках української літератури як засіб активізації діяльності учнів Методика проведення стилістичного аналізу творів мистецтва на уроках української мови та літератури. Модульний контроль	2 год. Виконання стилістичного аналізу однієї з пам'яток барокового мистецтва.	2 год. Складання плану аналізу витвору мистецтва (поетичного тексту) доби бароко	
Середа			Лекція Практ.	T.1 T.2	Змістовий модуль 15 Формування нормативно-правової компетентності вчителя-словесника Безпека життєдіяльності суб'єктів НВП. Юридична консультація: нормативно-правове регулювання кадрового забезпечення сфери освіти.		2 год. Написання заяви щодо прийняття на роботу за строковим трудовим договором на один рік	
ГАЛУЗЕВИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ								
Четвер			Лекція Практ.	T.1 T.2	Змістовий модуль 15 Формування нормативно-правової компетентності вчителя-словесника Атестація педагогічних працівників. Вимоги до кваліфікаційних категорій та педагогічних звань	2 год. Опрацювання нормативно-правової бази, питань для самостійної роботи до модуля.		
КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ КРЕДИТНИЙ МОДУЛЬ								
П'ятниця			Практ. Лекція	T.1 T.2 T.3	Науково-методична конференція «Психолого-педагогічні основи застосування інноваційних педагогічних технологій особистісно зорієнтованої освіти» Інструктивно-методичне заняття: «Організація неперервного професійного розвитку словесника в міжатаестаційний період на засадах КМС.	2 год. Планування індивідуального освітнього маршруту на міжатаестаційному етапі	2 год. Робота з Щоденником міжатаестаційного періоду : вихідне анкетування, рейтинг слухача. Рефлексія власної д-ті	
Субота			Практ. Практ.	T.1 T.2	Вихідний контроль у формі тестів. Підсумковий контроль у формі захисту кооперативних творчих проектів.			

Навчальне видання

СИДОРЕНКО Вікторія Вікторівна

**Професійно-особистісне зростання вчителя-словесника на засадах
кредитно-модульної системи**

Навчальний посібник